

Česká zemědělská univerzita v Praze
Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů
Katedra zahradní a krajinné architektury

Zhodnocení současného stavu, historický průzkum a návrh rekonstrukce zahrady DS Vlčí Pole

Diplomová práce

Autor práce: Ing. Anna Vrabcová
Obor studia: Zahradní a krajinářská architektura

Vedoucí práce: Ing. Miroslav Kunt, Ph. D.

© 2020 ČZU v Praze

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci „Zhodnocení současného stavu, historický průzkum a návrh rekonstrukce zahrady DS Vlčí Pole“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 24. 7. 2020

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu práce, panu Ing. Miroslavu Kuntovi, Ph. D., za pomoc při zpracovávání diplomové práce a trpělivý přístup. Dále bych ráda poděkovala personálu DS Vlčí Pole, a to zejména paní Věře Vaníčkové jako iniciátorce celého procesu a paní Evě Peškové, ředitelce domova seniorů, za ochotu a spolupráci při definování vhodné náplně výsledného návrhu. Ráda bych také ocenila pomoc zaměstnankyň městské knihovny v Dolním Bousově, paní Dity Říhové a paní Olgy Trískové, při zpřístupnění citovaných kronik a zaměstnanců SOA Praha, SOA v Zámrsku, SOkA Mladá Boleslav a SOkA Jičín při snaze vyhledat archiválie napovídající, jak původně vypadal zámecký park.

Zhodnocení současného stavu, historický průzkum a návrh rekonstrukce zahrady DS Vlčí Pole

Souhrn

Diplomová práce se zaměřuje na nalezení vhodného řešení zahrady domova pro seniory ve Vlčích Polích v okrese Mladá Boleslav. Domov seniorů se nachází v bývalém zámku a v rámci návrhu je zpracováván prostor bývalého zámeckého parku. Nedílnou součástí práce je tak zhodnocení historického vývoje tohoto prostoru.

Přestože pro původní podobu parku existuje málo konkrétních dokladů, v práci se podařilo prokázat, že sadovnické úpravy zámeckého parku zanikly na začátku 20. století a původní kompozice se nedochovala. To vyplývá jednak z dílčích mapových podkladů a dále z fotografií z 50. let 20. století a rámcového dendrologického průzkumu, při kterém se nepodařilo objevit žádné staré jedince parkových stromů či keřů.

Protože někdejší park se rozkládal na rozsáhlém pozemku, jehož větší část je dnes lesnatým terénem, zaměřuje se návrh zahrady pro seniory na jeho část bezprostředně přiléhající k budově zámku. Na této ploše vzniká zcela nová kompozice, která se především zaměřuje na potřeby seniorů a také zachování přírodních hodnot místa.

Tyto potřeby a omezení plynoucí z vysokého věku jsou prozkoumány v prvních dvou kapitolách této práce zaměřených na zdravotní stav seniorské populace a vliv zdravotních omezení na užívání zahradních úprav těmito lidmi.

Řešený pozemek nebyl dosud využíván zejména z důvodu podmáčení a nepřístupného terénu, návrh proto představuje v území terénní změny, které vlhkost koncentrují do jednoho místa osázeného kosatci a rákosem, a vytváří v území novou cestní síť. Ta je navržena jako pohodlný, široký hlavní okruh doplněný propojkami do okolí.

V blízkosti této cestní sítě je navržena na barvy, textury a vůně bohatá výsadba, která plynule přechází z trvalkového záhonu do místa s ušlechtilými růžemi až do prostoru tzv. ptačího křoví, které má být atraktivní pro přírodu a umožňovat její pozorování takřka ze zámeckých oken.

Svébytným prostorem je i nově navržena tzv. zahrádka s vyvýšenými záhony a dřevěnými stavbami, která umožňuje zahradnickou terapii i prostou relaxaci.

Klíčová slova: rekonstrukce, zahrada domova seniorů, fotodokumentace, bezbariérovost

Assesment of current state, historical research and reconstruction design of the garden of the Vlčí Pole home for the elderly

Summary

The focus of the diploma thesis is finding a suitable design of a garden at a elderly care home in Vlčí Pole in Mladá Boleslav region. The elderly care home is situated in a former chateau and its former park is being redesigned. Therefore, a part of this thesis is an assesment of the historical changes to this space.

Although there is little documentation of the original form of the park, the thesis successfully proves that the original garden layout was destroyed at the beginning of the 20th century and the former appearance of the park is lost. That seems to be apparent from several preserved maps, photographs from the 1950s and a dendrology assesment that found no old park trees or bushes.

Because the former park spanned a very large area and a big part of this area is nowadays a forest, the design was focused on a part of the former park immediately near the chateau building. A completely new layout focused on clients of the elderly care home and their needs and also conserving its natural value is proposed.

The needs resulting from old age are researched in the first two chapters of the thesis, that focuses on health of elderly citizens and the impact their health limitation could have on garden use.

Until this point, the designed area could not have been used due to wetness and inaccessible terrain, the new layout therefore introduces landscaping aimed at concentrating water into a single place with irises and reed and at designing a new path network. It is designed as comfortable, wide main circuit with added connections to the surrounding landscape.

Near the new path network new beds full of colour, texture and smells is introduced. It changes from perennial beds to a space with roses and then to a so called bird-bushes, which should attract nature and allow the clients to watch it almost from the home windows.

A specific space is a newly designed so called small garden with raised beds and wooden buildings, that allows to its users both gardening and mere relaxation.

Keywords: reconstruction, elderly care home garden, photodocumentation, barrier-free access

Obsah

1 Úvod	8
2 Cíl práce	8
3 Literární přehled současného stavu problematiky	9
3.1 Seniorská populace a její specifika	9
3.2 Terapeutické využití zahradničení	12
3.3 Architektonické řešení zahrad pro seniory	13
4 Zhodnocení podkladových údajů	15
4.1 Širší vztahy	15
4.1.1 Přírodní poměry v katastrálním území	15
4.1.2 ÚSES, napojení řešeného území na systém ZCHÚ ČR	17
4.1.3 Územní plán obce	19
4.2 Historický vývoj řešeného území	22
4.2.1 Historie Vlčích Polí jako sídla	22
4.2.2 Historie zámku a kostela sv. Šimona a Judy	22
4.2.3 Vývoj zámecké zahrady a parku	23
4.3 Současný stav řešeného území	33
4.3.1 Současný stav pozemku č. 2/6	33
4.3.2 Současný stav pozemku č. 2/4	34
4.4 Uživatelé řešeného území a jejich požadavky	35
4.5 SWOT analýza	37
4.5.1 Silné stránky (Strengths)	37
4.5.2 Slabé stránky (Weaknesses)	37
4.5.3 Příležitosti (Opportunities)	37
4.5.4 Hrozby (Threats)	37
5 Vlastní projekt	38
5.1 Průvodní zpráva	38
5.1.1 Celkový koncept řešení	38
5.1.2 Terénní úpravy	38
5.1.3 Záhon u zámku	43
5.1.3.1 Použitý rostlinný materiál	43
5.1.3.2 Osazovací plán	44
5.1.4 Růžový sad	47
5.1.4.1 Použitý rostlinný materiál	47
5.1.4.2 Osazovací plán	47
5.1.5 Kosatcové pole	53
5.1.5.1 Použitý rostlinný materiál	53

5.1.5.2 Osazovací plán	53
5.1.6 Záhon u lesa	54
5.1.6.1 Použitý rostlinný materiál	54
5.1.6.2 Osazovací plán	54
5.1.7 Zahrádka	55
5.1.7.1 Prvky Zahrádky	55
5.1.7.2 Použitý rostlinný materiál	56
5.1.7.3 Osazovací plány záhonů	57
5.1.8 Ptačí křoví	60
5.1.8.1 Použitý rostlinný materiál	60
5.1.8.1 Osazovací plán	61
5.1.9 Svah pod kaplí	64
5.1.9.1 Použitý rostlinný materiál	64
5.1.9.2 Osazovací plán	64
5.1.10 Finanční odhad	69
5.1.10.1 Terénní úpravy	69
5.1.10.2 Drobné stavby, objekty a mobiliář	69
5.1.10.3 Záhon u zámku	69
5.1.10.4 Růžový sad	70
5.1.10.5 Kosatcové pole a záhon u lesa	70
5.1.10.6 Zahrádka	70
5.1.10.7 Ptačí křoví	71
5.1.10.8 Svah pod kaplí	71
5.1.10.9 Celkové náklady	72
6 Diskuze	73
7 Závěr	75
8 Seznam literatury	76

1 Úvod

Diplomová práce „Zhodnocení současného stavu, historický průzkum a návrh rekonstrukce zahrady DS Vlčí Pole“ se zaměřuje především na nalezení co nejvhodnějšího řešení zahrady domova seniorů v obci Vlčí Pole na Mladoboleslavsku. Klade si za cíl navrhnout dlouhodobě udržitelnou sadovou úpravu pro část pozemků bývalého zámeckého areálu, které se vyznačují složitým terénem a nevyrovnanými hydrologickými poměry.

Součástí návrhu je především zajištění přístupnosti těchto prostor pro obyvatele domova a vytvoření živého, přírodou kypícího zeleného prostoru v bezprostřední blízkosti hlavní budovy. Navržená úprava by měla v co největší míře reagovat na omezení způsobená věkem klientů domova a zabezpečit trasy pohybu s různou mírou bezbariérovosti, prostor pro ergoterapeutické aktivity i relaxační zónu, již lze vnímat různými smysly. Důraz je také kladen na přehlednost a usnadnění orientace.

Vzhledem k charakteru území s velkým přírodním i historickým dědictvím se návrh snaží zvýraznit jeho pozitivní aspekty a zajistit jeho udržitelnost i v delším horizontu.

2 Cíl práce

Hlavním cílem předkládané diplomové práce je vytvořit projekt přebudování části pozemku přiléhající k domovu seniorů. Optimální řešení projektové části této diplomové práce se bude opírat o poznatky získané v teoretické části týkající se problematiky zahrad pro seniory a osoby s pohybovými, smyslovými a kognitivními omezeními a další rešerše, které jsou zaměřeny na řešení úskalí spojenými s řešením přírodních poměrů nacházejících se na konkrétní lokalitě návrhu. Samotnému návrhu bude také předcházet podrobnější analytická část, jež vysvětlí východiska zvolené varianty.

Současná podoba řešené lokality je značně vzdálená historickým poměrům, kdy se jednalo o část zámeckého parku, proto bude historický průzkum pouze doplňující částí diplomové práce. V návrhu budou spíše zohledněny výjimečné přírodní poměry řešeného území než parková podoba, pro niž již prakticky neexistují doklady, jak bude dále komentováno.

Průzkum současného stavu bude proveden ve dvou mírách podrobnosti. Na rozsáhlejším zalesněném pozemku č. 2/4, který je pozůstatkem zámeckého parku, bude proveden především popis současných porostů doplněný o lokalizaci těch jedinců dřevinných druhů, u nichž je předpoklad, že jsou pozůstatkem parkových úprav, pokud se nějakí takoví jedinci dochovali. Větší podrobnost bude mít průzkum současného stavu pozemku č. 2/6, který těsně přiléhá k budově domova seniorů a který bude především tvořit jádro nové sadovnické úpravy. Zde bude v detailu zpracován a popsán i průběh terénu, který je místy velmi dramatický.

Cíle diplomové práce je tak možné shrnout do několika následujících bodů:

1. Obecně prozkoumat pozitivní vliv zeleně na duševní i fyzické zdraví seniorů a identifikovat klíčové aspekty, které tento pozitivní vliv zajišťují;
2. Popsat specifika návrhu zahrad pro seniory a uvést příklady architektonických, materiálových a sadovnických řešení;
3. Provést analýzu širších vztahů řešené plochy;
4. Popsat současný stav pozemků a jejich zeleně;
5. Identifikovat potřeby potenciálních uživatelů navržené zahrady a způsoby, jimiž budou tyto potřeby uspokojeny;
6. Vytvořit technickou zprávu k návrhu zahrady;
7. Vytvořit projektovou dokumentaci a vizualizace návrhu zahrady na úrovni studie.

3 Literární přehled současného stavu problematiky

Následující kapitola obsahuje teoretická východiska nutná pro vypracování udržitelného návrhu zahrady domova seniorů, který bude splňovat základní požadavky, které jsou na takové zahradní úpravy kladeny.

3.1 Seniorská populace a její specifika

Podle předpokladů Světové zdravotnické organizace (WHO, 2017) bude v roce 2050 pětina světové populace ve věku 60 a více let, což znamená více než 2 miliardy seniorů celosvětově. Takovýto demografický vývoj s sebou nese celou řadu výzev, ať už se jedná o výzvy ekonomické, kdy se klesající procento populace v aktivním věku bude muset postarat o rostoucí díl ekonomicky neaktivních, nebo o výzvy sociální.

Podíl seniorů v České republice je již v tuto chvíli poměrně vysoký, podle dat Eurostatu z roku 2018 (Eurostat, 2019) procentuální zastoupení seniorů ve všech zemích Evropské unie roste. V Česku došlo mezi lety 2000 a 2018 k růstu podílu osob starších 65 let na populaci z 13,8 na 19,2 %. Tento poměrně vysoký podíl je dán spojenými vlivy nízké porodnosti a zvyšujícím se věkem dožití, který v České republice od roku 2000 vzrostl u mužů téměř o 5 let (ze 71,6 let v roce 2000 na 76,1 let v roce 2018) a u žen o 3 roky (z 78,4 let v roce 2000 na 81,9 let v roce 2018) (ČSÚ, 2019).

Výše zmíněné statistiky ovšem zachycují pouze snadno měřitelné charakteristiky populace a nevypovídají o standardu, v jakém se senioři dožívají takto vysokého věku. Zatímco až do 60. let 20. století zachycovaly statistiky o úmrtnosti, respektive věku dožití, dostatečně přesně zdravotní stav sledovaných populací (Bergner, 1985), neboť lapidárně řečeno, „kdo neumřel, byl zdravý“ (Rychtaříková, 2015), v 70. a 80. letech začal v západní společnosti v důsledku zlepšování možností moderní medicíny růst názor, že zdraví je vícerozměrná a systémová záležitost. S rostoucími možnostmi lékařství rostl i počet těch, kdo se dožívali vyššího věku, ovšem s omezeními vyplývajícími z jejich zdravotního stavu.

V 70. letech 20. století byly představeny nové ukazatele zdraví, které kombinovaly funkce úmrtnostní tabulky s mírami incidence nebo prevalence nemocnosti (Sermet, Cambois 2006). V roce 2005 pak zařadil Eurostat mezi sledované veličiny tzv. „healthy life years“, strukturální ukazatel, jehož účelem je postihnout délku života člověka bez omezení každodenních činností (tj. ve zdraví). Cílem těchto změn je zachytit ve statistických šetřeních kvalitu života, kterou mohou příslušníci různých populací očekávat.

Výzkum z roku 2018 Senioři a zdraví (ČSÚ, 2018) uvádí, že na zdravotní stav obyvatel České republiky mají vliv nejrůznější faktory, a to kromě genetických i sociální a environmentální. Jako problematiku se jeví onkologická onemocnění, s nimiž v Česku žije asi šest procent obyvatel, přičemž incidence pozitivních onkologických nálezů se postupně od roku 1980 zvyšuje. To může mít příčiny

v lepším screeningu či schopnosti identifikovat rakovinou tvorné bujení i v rané fázi jeho vývoje, velkou roli ale bude hrát i pravděpodobnost výskytu v různých věkových kohortách. Čím vyššího věku se budou Češi statisticky dožívat, tím vyšší bude pravděpodobnost, že se u nich v pokročilejším věku vyvine rakovina.

Z chronických onemocnění má celkově v populaci nejvyšší výskyt vysoký krevní tlak. Hypertenzi trpí 23,7 % populace, ovšem ve věkové kategorii 55 – 64 let již se jedná o 39,2 %, ve věku mezi 65 – 74 let má vysoký krevní tlak 52,6 % a mezi lidmi staršími 75 let je prevalence až 58,6 %.

Další velmi rozšířenou nemocí je artróza. Česká populace je artrózou postižena z 12,3 %, vzhledem k charakteru onemocnění se však jedná zejména o starší obyvatelstvo. Ve věku 75 a více let se jedná o 43,1 % obyvatel. S tímto kloubním onemocněním se ve věkové kategorii 55 – 64 let potýká téměř 20 % obyvatel (18,2 %). Ve věku 65-74 let trpí artrózou 25,3 % lidí, tedy více než čtvrtina.

Na rozdíl od mladších skupin obyvatel České republiky je mezi staršími osobami nižší výskyt alergií. Ta se celkem vyskytuje u 11,7 % obyvatel, nejvyšší je pak tento poměr u věkové skupiny 15 – 24 let, kde trpí alergiemi až 17,7 % z nich. Na druhou stranu nejstarší věková kategorie, lidé ve věku 74 a více let, mají alergii pouze v 6,9 %. Věkové skupiny 55-64 let a 65-74 let trpí alergií z 10,2 a 8,8 %.

Skupinu nejčastějších onemocnění uzavírá diabetes, přičemž statistická data nerozlišují, zda se jedná o diabetes I. či II. typu, které postihuje převážně starší obyvatelstvo. Ve věku 75 a více let trpí cukrovkou 26,5 % obyvatel. U věkové kategorie 55-64 let to je více než 10 % (11,2 %). Starší věková kategorie (65-74 let) je cukrovkou postižena již z téměř pětiny (18,7 %).

Podle ČSÚ (ČSÚ, 2018) se navíc seniorská populace potýká také s celou řadou nemocí typických právě pro starší osoby. „Nejstarší obyvatelstvo ve věku 74 a více let se navíc potýká s nemocemi jako je inkontinence (28,3 %) a nemoci srdce nebo angina pectoris,“ uvádí výzkum z roku 2018 (ČSÚ, 2018).

Z Tabulky 1 je navíc zřetelná i kumulace jednotlivých, zejména chronických, onemocnění s přibývajícím věkem. Ve věkové kohortě nad 55 let je již totiž součet podílů za všechny onemocnění vyšší než 100 %, to znamená, že nezanedbatelná část této věkové kategorie trpí více než dvěma ze sledovaných nemocí. To zároveň zvyšuje riziko komplikací spojených s těmito chronickými onemocněními a zhoršení celkové kvality života.

Rozvoj většiny těchto chronických onemocnění je nicméně podle Kalvacha (2004) z velké míry podmíněn nesprávnou životosprávou. Tentýž autor také uvádí, že „stále přibývá a bude přibývat lidí dlouhověkých, starších devadesáti i sta let. Na významu tak nabývá požadavek „přidávat nejen léta životu, ale především život létům“. Dlouhý život ve stáří je totiž nejen šancí, ale také rizikem křehkosti a obtíží, kterým však lze mnohdy úspěšně předcházet. Mezinárodní zkušenosti nasvědčují tomu, že nové generace se dožívají stáří ve stále lepší kondici.“ V souladu se zvyšující se životní úrovní a zlepšující se kvalitou zdravotní a sociální péče se zvyšuje podíl seniorů, kteří se důchodového věku dožijí v lepším zdraví než předchozí generace (Avramov, 2003).

Tabulka 1 Tabulka výskytu vybraných onemocnění v rámci věkových skupin obyvatel ČR. Zdroj dat: Databáze Eurostatu, kód hlth_ehis_cd1e

	celkem	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65-74	75+let
Vysoký krevní tlak	23,7	0,5	2,7	8,4	23,4	39,2	52,6	58,6
Artróza	12,3	0,4	0,9	2,7	11,4	18,2	25,3	43,1
Cukrovka	7,7	0,2	0,1	2,5	4,4	11,2	18,7	26,5
Alergie	11,7	17,7	13,8	13,4	9,3	10,2	8,8	6,9
Chronická deprese	3,9	1,0	1,6	3,3	4,3	6,8	4,5	6,5
Astma	4,5	4,3	2,9	3,8	3,2	6,1	5,8	7,2
Inkontinence	4,9	0,6	0,3	0,6	1,5	4,7	9,9	28,3
Koronární srdeční onemocnění nebo angina pectoris	4,3	0,3	0,7	0,8	1,3	4,2	9,9	21,7
Chronická onemocnění dolních cest dýchacích	2,1	0,1	0,6	1,0	1,8	3,5	4,8	4,5
Problémy s ledvinami	2,3	0,6	0,6	1,3	2,1	3,3	4,3	5,8
Mrtvice nebo chronické okolnosti vedoucí k mrtvici	1,3	0	0,1	0,5	0,1	1,7	2,2	7,3
Infarkt nebo chronické okolnosti vedoucí k srdečnímu infarktu	1,6	0	0,2	0,3	0,5	1,4	4,2	8,1
Cirhosa jater	0,2	0	0	0,1	0,2	0,7	0,6	0,3
Součet podílů za všechna onemocnění v %	80,5	25,7	24,5	38,7	63,5	111,2	151,6	224,8

Zatímco výskyt chronických onemocnění tedy podle některých studií naznačuje u budoucích seniorů nadějně snížení incidence, dožívání se vyššího věku je spojeno s fyziologickými projevy, které nelze plně zastavit a lze je pouze velmi obtížně zpomalit.

S rostoucím věkem se u všech lidí, i když v závislosti na jejich genetické výbavě a životním stylu projevují degenerativní procesy, které vedou k omezení pohyblivosti a zhoršení smyslových schopností.

Pravděpodobně nejčastějším, i když málokdy zmiňovaným projevem stáří, je úbytek svalové hmoty, který je zejména u osob věkové kohorty nad 75 let často i vizuálně patrný. Tzv. sarkopenie, tedy snížení podílu svalové hmoty na celkové hmotnosti člověka, je proces, který začíná již kolem 30. roku života a je projevem stárnutí i u jinak velmi zdravých osob (Rosenberg IH, 1989). Úbytek svalové hmoty probíhá u neaktivních jedinců i u profesionálních atletů, fyzická aktivita a především posilování se však zdá mít pozitivní efekt v oddálení úbytku svalové hmoty. Mezi další rizikové faktory patří nevhodná strava, roli pravděpodobně hrají i genetické predispozice (Roubenoff, Hughess, 2000).

S rostoucím věkem také příkře roste incidence degenerativních onemocnění kloubů. Úbytek kostní hmoty, který překročí normu, se nazývá osteoporóza. Jedná se o onemocnění, které u starších osob výrazně zvyšuje riziko fraktur (Holmerová a kol., 2007). Jen v roce 2000 byl počet osteoporotických fraktur, tedy typicky zlomenin krčku kyčelní kosti, zlomenin distálního předloktí a kompresivních zlomenin obratlů, odhadován na 3,79 milionů případů. Taková událost může mít zdrcující dopad na kvalitu života seniorů, ať už se jedná o rizika spojená se samotným pádem, psychické a fyzické důsledky hospitalizace či trvalé následky takového zranění (Reginster, Burlet, 2006). Osteoporóza navíc typicky postihuje ženy po menopauze (Klibanski a kol., 2001), které tak statisticky delší dobu dožití mohou prožívat s následky tzv. řídnutí kostí, které omezuje jejich fyzické a v důsledku i sociální možnosti.

Výrazně negativní vliv na spokojené stáří mají také regresivní změny smyslů, jimiž jako lidé vnímáme svět. Asi nejdůležitějším smyslem, kterým lidé vnímají svět, je zrak. Studie, která v roce 1999 zkoumala seniorskou populaci Berlína starší 70 let (Maas a kol. 1999) konstatovala, že s výjimkou několika účastníků byl zrak testovaných lidí zhoršený oproti normálu.

Presbyopií, tj. ztluštěním oční čočky a zhoršením její schopnosti akomodace, trpí až 90 % populace starší 65 let. Zatímco tuto ztrátu normální funkce zraku lze kompenzovat brýlemi či jinými optickými pomůckami, značná část lidí seniorského věku se musí potýkat také s kataraktou, tj. šedým zákalem, a glaukomem, zeleným zákalem. Degenerativní změny se projevují také na sklivci či rohovce. Běžné zkalení sklivce se projevuje jako míhání bílých skvrn před očima, na periférii rohovky se mohou vyskytovat depozita lipidů, tzv. arcus senilis. Arterioskleróza cév sítnice výrazně zvyšuje riziko tzv. okluze, která může vést až k úplné ztrátě zraku (Pacovský, 1981).

Věkem podmíněné zhoršení sluchu, tzv. presbyakuze, může představovat významnou bariéru při komunikaci starších osob s okolím. Omezené vnímání zvuků začíná obvykle nejprve ve vysokých frekvencích (např. zpěv ptáků nebo telefon). Později je porušeno vnímání řeči a schopnost potlačit okolní ruch, a nakonec se postižení rozšíří i na středně hluboké a hluboké tóny. Uvádí se, že silná nedoslýchavost až úplná ztráta sluchu postihuje okolo 30 % lidí starších 75 let. Mimo nedoslýchavost je ve stáří typické obtížné lokalizování zdroje zvuku a zvýšená citlivost na hlasité zvuky, v některých případech se můžeme setkat i s výskytem ušních šelestů (tinnitus) (Poledníková, 2006).

S věkem dochází i ke zhoršení schopnosti vnímat čichové vjemy. Až jedna třetina starších osob má snížený čichový práh (hypoosmii), až 80 % má zmenšenou kvalitativní schopnost rozeznávat od sebe vůně a pachy. Velmi individuální jsou projevy stárnutí na schopnost vnímat a rozeznávat od sebe chutě (Pacovský, 1981). Snížená bývá i funkce mechanoreceptorů pro vnímání napětí a tlaku, nociceptorů pro bolestivé podněty a proprioreceptorů pro vnímání polohy těla a pohybu (Kalvach, 1992).

Specifickým tématem je vliv stáří na psychické a mentální zdraví. S věkem stoupá četnost výskytu mentálních chorob, snižují se somatické reflexy, zpomaluje se psychomotorické tempo, rozvíjí se emoční labilita, porucha rozhodování, mluvení, psaní, chování a intelektových schopností. Objevuje se apatie, deprese a demence (Mareš, 2013). Příčiny těchto projevů mají částečně původ v následcích poruch oběhového systému, jako je cévní mozková příhoda (Gorelick, 2004), částečně v přirozeném ubývání nervových spojení s přibývajícím věkem (Pacovský, 1981). Projevují se zde i genetické vlivy a vlivy prostředí – snížená schopnost komunikace, osamělost a sociální vyloučení mohou urychlit degenerativní změny v centrální nervové soustavě.

Onemocnění seniorů lze v zásadě rozdělit do tří kategorií. První skupinu tvoří choroby přímo spojené se stářím. Výhradně ve vysokém věku se vyskytují onemocnění jako senilní demence nebo presbyakuze, syndromy patologického přesění a sénia, jako je např. psychosomatický syndrom, onemocnění zapříčiněná vystupňováním fyziologického stárnutí, např. osteoporóza, a choroby, které sice mohou započnout v jakémkoliv věku, ale jejich propuknutí ve stáří s sebou nese specifické projevy, např. diabetes mellitus.

Druhou kategorii onemocnění tvoří choroby jako jsou arterioskleróza nebo hypertrofie prostaty, které sice mohou vzniknout v jakémkoli věku, ale jejich incidence ve stáří je velmi vysoká. Třetí skupinou jsou onemocnění, která si s sebou jedinec přinese do seniorského věku z nižších decenií (Pacovský, 1981).

Jestliže jsme se tedy až dosud zabývali onemocněními typickými pro seniorský věk jednotlivě, ve skutečnosti má na aktivitu a kvalitu života jednotlivých lidí největší vliv konkrétní kombinace chorob, kterými daný jedinec trpí, omezeními, která tato onemocnění představují pro jeho každodenní život, a možnostmi, které tento jedinec má k dispozici pro zmírnění jejich důsledků.

Stáří je z hlediska zdraví typické polymorbiditou, netypickými příznaky onemocnění a odlišným klinickým obrazem, sklonem k chronicitě a častým vznikem komplikací, ať už se jedná o komplikace typu řetězové reakce (tj. jedna nemoc podnítl vznik dalších problémů), komplikace, které nesouvisejí s primárním onemocněním, ale zastíní klinický obraz, nebo komplikace urychlující proces stárnutí (tzv. akcelerační fenomén) (Pacovský, 1990).

Z tohoto důvodu byl v posledních letech zaveden v lékařství pojem „geriatrický syndrom“. Jedná se o stav, který je následkem poškození více metabolických systémů v důsledku stárnutí a projevuje se tehdy, když tyto důsledky získají převahu nad kompenzačními mechanismy a možnostmi daného jedince.

Například kombinace vlivů dehydratace, léků, vyššího věku, vážné choroby, demence a jiných faktorů mohou vést k fenomenologii deliria (Flacker, 2003).

Mezi nejvýznamnější příklady geriatrického syndromu patří psychické poruchy, jako jsou amenní stavy projevující se poruchou orientace a percepce, iluzemi, halucinacemi nebo poruchou paměti. Poměrně časté jsou poruchy chování, deprese, sklony k sebevraždě a demence, tedy snížení rozumových schopností, které člověk získal v průběhu svého života, které doprovází ztráta úsudku, zapomětivost, dezintegrace intelektu a osobnosti, emoční labilita, paranoia, obtíže s používáním správných pojmů pro popisování objektů a procesů. Demenci doprovází také menší cévní mozkové příhody, neurologické poruchy a s demencí je spojována i recidivující psychická porucha zvaná delirium.

Nežádka trpí staří lidé i poruchami spánku – častěji se probouzejí, zkracuje se jim REM fáze a fáze hlubokého spánku, obtížně usínají. Spánek také může být velmi snadno přerušen v důsledku působení vnějších vlivů, ať už se jedná o psychický stav seniora, halucinace, bolest, noční dušnost, inkontinence nebo změna v prostředí, jako je například ochlazení místnosti apod. (Pacovský, 1981).

Tzv. syndrom instability souvisí s involucí systému pro udržování rovnováhy. Závratě, které jsou hlavním projevem této poruchy, výrazně zvyšují riziko pádu a následků s pádem spojených. Zvrátěmi způsobenými poruchami prokrvení mozku trpí až polovina lidí starších 65 let (Kalvach, 2008). Pravděpodobnost upadnutí zvyšuje i ortostatická hypotenze, tj. snížení krevního tlaku po postavení z důvodu poruchy adaptace krevního oběhu na vzpřímený postoj. Schopnost regulace krevního tlaku ve stáří negativně ovlivňují degenerativní a ischemické změny v mozkových centrech, ale také velké množství nejrůznějších farmak, která mohou senioři užívat a která mohou jako vedlejší účinek snižovat schopnost krevního tlaku adaptovat se na novou polohu (Pacovský, 1990).

Syndromy, které se týkají metabolismu elektrolytů a vody, zahrnují poruchy koncentrace iontů a dehydratace. Dehydrataci u seniorů běžně způsobuje nedostatečný příjem tekutin z důvodu ztráty pocitu žízně v kombinaci se zvýšeným výdejem, který je spojen s typickým hlubokým a zrychleným dýcháním, popřípadě i poruchami typu inkontinence či chronické průjmy. Důsledkem chronické renální insuficiencie i dalších poruch mohou být kromě nedostatku tekutin také nedostatek elektrolytů. Častým syndromem z porušené acidobazické rovnováhy je metabolická acidóza z nahromaděných acidifikujících látek převážně při renální insuficienci, diabetu, srdeční nedostatečnosti a anémii. U akutního imobilizačního syndromu se může vyskytnout respirační acidóza charakterizovaná nahromaděním CO₂ (Pacovský, 1981).

U starších osob se může vyskytovat také inkontinence moči (případně stolice). Ta může být akutní, vyskytující se jako průvodní jev jiného závažného onemocnění, nebo chronická. Příčinou chronické inkontinence obvykle bývají cerebrovaskulární choroby, ochabnutí svalstva pánevního dna, snížená kontrola svěračů, snížená kapacita močového měchýře a zvýšená dráždivost stěn močového měchýře (Pacovský, 1990).

Opačným problémem je retence moči. Příčinami neschopnosti močový měchýř vyprázdnit mohou být působení některých farmak, porucha inervace stěny močového měchýře nebo nádory (Pacovský, 1981).

Typickým projevem vysokého stáří bývají také poruchy termoregulace. S věkem klesá kožní teplota, snižuje se schopnost adaptace na okolní teplotu a zvyšuje se tak riziko hypotermie nebo naopak přehřátí. (Pacovský, 1981). Riziko podchlazení je vyšší u seniorů trpících syndromem malnutrice, tedy nesprávnou nebo nedostatečnou výživou (Fellows et kol., 1985).

Imobilizačním syndromem se rozumí soubor důsledků dlouhodobého omezení pohybu. Projevuje se ve všech orgánových systémech – v důsledku tělesné neaktivity se deformují klouby, ubývá svalová síla, atrofuje svalová hmota a ubývá kosterní hmoty, což přispívá k rozvoji osteoporózy. Imobilizační syndrom zvyšuje riziko embolie, pneumonie, obstipace, tvorby močových kamenů, infekcí močových cest, vzniku proleženin, dehydratace a malnutrice. Častým projevem je i ortostatická hypotenze, retence nebo inkontinence moči a psychické poruchy včetně úzkostí, deprese a nespavosti (Poledníková, 2006; Tieland et kol., 2018). Rizikem je i vznik proleženin, tzv. dekubitů (Pacovský, 1990).

S rostoucím množstvím různých onemocnění, kterými daný jedinec trpí, roste také pravděpodobnost jeho umístění do ústavního zařízení. Přestože v posledních letech narůstá na významu domácí péče o ty členy rodiny, kteří toho již sami nejsou schopni, v případě kombinace problémů, které jsou již nad sílu rodiny, vstupují do soukromých vztahů státní instituce ve snaze ulehčit rodině situaci a nabídnout jí pomoc (Pöthe, 1999). Ústavní péče je v případě skutečně špatného zdravotního stavu často jedinou dlouhodobě udržitelnou alternativou.

Podle zákona o sociálních službách jsou domovy pro seniory charakterizovány tím, že je zde poskytována pobytová služba osobám, které mají sníženou soběstačnost, především z důvodu věku, a jejichž situace vyžaduje pomoc jiné osoby (Zákon o sociálních službách, 2006). Vohralíková a Rabušic (2004) uvádějí, v domovech pro seniory převažují senioři starší 75 let. V domovech pro seniory tak nalezneme zejména právě ty seniory, jejichž zdravotní stav již byl natolik špatný, že se o ně jejich vlastní rodiny nedokázaly postarat.

3.2 Terapeutické využití zahradničení

Přesun z domácího prostředí do ústavní péče bývá pro seniory často traumatizujícím zážitkem, neboť bývá spojen s vytržením z dobře známého sociálního prostředí. Častou příčinou takového přesunu navíc bývá náhlé zhoršení zdravotního stavu, které má samo o sobě negativní impakt na psychiku každého člověka. O to důležitější pak je podpořit takového seniora nebo seniorku v rychlém začlenění do nového prostředí, nalezení nového, známého a bezpečného stereotypu a navázání nových mezilidských vztahů (Janečková, Nentvichová Novotná, 2008). Důležitou roli v tomto přechodu mohou hrát nejrůznější formy

ergoterapie, které kromě podpory motorických a kognitivních funkcí obyvatel domovů seniorů pomáhají také v jejich socializaci (Lisztwanová, 2017). Pracovní činnosti navíc ve vhodné míře bourají opakující se rozvrh pravidelných činností, který může u některých seniorů, kteří se hůře vyrovnávají s přestěhováním do domova, vést k depresivním stavům a „čekání na smrt“ (Janečková, Nentvichová Novotná, 2008).

Zvláště pozitivní pak může být terapeutický vliv zahrad. Pouhá přítomnost v blízkosti přírody má prokazatelně pozitivní vliv na duševní pohodu obyvatel zařízení pro seniory (Rodiek, 2002). Přítomnost přírodních prvků v dosažitelné vzdálenosti hraje velkou roli pro spokojenost obyvatel ústavů s jejich novým domovem, ať už se jedná o květiny, čerstvý vzduch, sluneční svit, výhledy na vodní prvky nebo přítomnost zvířat, které je možné obdivovat (Perkins, 1998).

Přírodní prostředí podněcuje smyslové vnímání, aktivizuje, harmonizuje psychiku seniorů, pohyb v zahradě a drobné zahradnické práce rozvíjejí senzomotorické schopnosti starších osob. Vytváření komunity související s využíváním možností zahrady má pozitivní vliv na duševní zdraví seniorů, integraci osob s různými omezeními do skupiny. Zkušený ergoterapeut je schopen nabídnout osobám s různými omezeními facilitující prostředky – vhodné pracovní polohy, střídání aktivit, případně kompenzační pomůcky či teleskopické nářadí tak, aby se každý uživatel zahrady mohl zapojit do komunitního života a svým tempem si našel cestu, jak v rámci zahrady pracovat.

Schopnost ergoterapie posilovat psychické a fyzické schopnosti jednotlivce komentuje ve svém článku v časopise Sociální služby Jindřichovská (2014): „V dnešní době je využití těchto aktivit v ergoterapii přidanou terapeutickou hodnotou, která nenásilnou formou podporuje fyzickou i mentální kapacitu klientů s různými typy hendikepu. Terapie by měla být vždy funkční, v ideálním případě indikovaná lékařem a cílená na potřeby klientů (s respektem na jejich možnosti a omezení). Velkou výhodou zahradní terapie je, že může být využita u lidí různých věkových skupin, původu a schopnosti, zdravých i nemocných. Jejich potřeby následně určují přístupnost a vybavenost zahrady.“

Zahrada u domova seniorů tak má potenciál podporovat zachování té míry samostatnosti, s jakou klienti do domova přicházejí, podporuje také učení nových znalostí a dovedností. Podle povahy, jakou daný klient domova seniorů má, zde lze nalézt klidná místa, kde si lze odpočinout od ruchu, který provoz domova způsobuje, i místa pro setkávání a společenský život. Zahrady u sociálních zařízení v sobě často integrují také herní prvky (Lisztwanová, 2017).

Zahrada je také prostorem pro rozvoj kreativity a individuality seniorů, ať už je realizována pomocí sázení a vysévání rostlin, tvorbou z přírodních materiálů, které lze v zahradě nasbírat, nebo např. kresbou, malbou či fotografií inspirovanou venkovním prostředím. Zahrada a aktivity, které je v ní možné realizovat, nabízí také prostor pro otevřený sociální dialog (Jindřichovská, 2014). Zahradkaření navíc přirozeně navazuje na volnočasové aktivity, které senioři běžně provozovali v domácím prostředí, které Haškovcová (2010) pojmenovává jako chalupaření, chataření, kutilství.

Pozitivní vliv zahrad lze tedy zjednodušeně rozdělit do tří skupin. Základní forma benefitů, které zahrada u sociálního zařízení nabízí, plyne ze samotného pobytu v exteriéru – pobyt na slunci podporuje tvorbu vitamínu D, pozorování přírodních proměn relaxuje a přináší vnitřní klid. Druhá skupina pozitivních vlivů plyne z aktivit, které lze v zahradě provozovat – různé formy her a pracovních činností rozvíjejí motorické funkce klientů domova. Třetí, ale neméně důležitý je pak vliv na sociální dynamiku mezi obyvateli domova seniorů. Společné aktivity podporují tvorbu přátelství, volný prostor naopak umožňuje odpočinek na klidném, bezpečném místě, když chce být senior či seniorka na chvíli sám a v soukromí.

3.3 Architektonické řešení zahrad pro seniory

Zahrady pro seniory jsou specifickým typem terapeutických zahrad. Cílem zahradních úprav v místech, kde lze očekávat využívání staršími osobami, tedy zejména v blízkosti nemocnic, domovů pro seniory, LDN apod. by mělo být zajištění dvou základních funkcí. První nezbytnou vlastnost zahrad pro seniory představuje prosté umožnění jejího pasivního užívání, které lze shrnout pod pojmem bezbariérovost.

Vzhledem k častému výskytu smyslových vad, které se u seniorů objevují v různých kombinacích, je vhodné při navrhování zahrady v co největší míře zapojit všechny možné složky smyslového vnímání člověka, zejména pak zrak, sluch, čich a hmat. V tomto smyslu se zahrada domova seniorů stává bezbariérovou stavbou ve smyslu Vyhlášky č. 398/2009 Sb., o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb. Ta již v prvním paragrafu zmiňuje mezi osobami s omezenou schopností pohybu a orientace, pro něž především je tato právní úprava určena, „osoby s pohybovým, zrakovým, sluchovým a mentálním postižením“ a také obecně „osoby pokročilého věku“.

Podobně jako u jiných bezbariérových úprav zahrad a veřejného prostoru je primárním cílem zahrad pro seniory vytvořit takový prostorový koncept a zvolit takovou podobu výsadeb, které nad rámec běžných vlastností očekávaných od veřejné zahrady umožňují i funkce, jež je činí obzvláště příhodnými pro využívání staršími osobami (Filipiová, 2002). Nejedná se tedy o hledání zcela nového funkčního a prostorového uspořádání odlišného od uspořádání běžné zahrady, ale spíše o výběr těch prvků, které jsou obsaženy v běžných zahradních návrzích a usnadňují pohyb a orientaci seniorům.

Velmi důležitou složkou takového zahradního návrhu je důraz na přehlednost a jasnost kompozice, která usnadňuje orientaci nevidomým či slabozrakým osobám, intuitivně a nevědomě navádí ty, kdo mají problémy s pamětí a učením a v případě domova seniorů umožňuje vzdálenou kontrolu personálem připraveným v případě problému pomoci.

Rozhled, široké a jasně značené cesty, využívání výrazných barev a barevných kontrastů, to vše jsou kompoziční prvky, které pomáhají vytvářet v zahradě příjemné prostředí i pro hůře se v prostoru orientující spoluobčany.

Základním požadavkem na zahrady domovů pro seniory je také zajištění přístupnosti jednotlivých zahradních prvků tak, aby alespoň jejich část umožňovala využití osobami na vozíku a osobami s pohybovými omezeními. Příloha č. 1 k vyhlášce č. 398/2009 Sb. stanovuje minimální šířku komunikace pro pěší v místech, kde lze očekávat dvousměrný pohyb osob na vozíku, jako jsou např. areály rehabilitačních ústavů, na 1800 mm. Stejná vyhláška v Příloze č. 2 také upravuje podélný a příčný sklon komunikací pro chodce: „Komunikace pro chodce smí mít podélný sklon nejvýše v poměru 1 : 12 (8,33 %) a příčný sklon nejvýše v poměru 1 : 50 (2 %).“ Tyto požadavky jsou závazné pro veřejně přístupné komunikace, jsou nicméně dobrým vodítkem pro navrhování sklonu a šířky cestní sítě i ve veřejně nepřístupných zahradách domovů pro seniory.

Výškové rozdíly mohou osoby na vozíku překonávat pomocí ramp. Příloha č. 3 k vyhlášce č. 398/2009 Sb. stanovuje maximální podélný sklon na 1 : 16 (6,25 %), respektive 1 : 8 (12,5 %) u změn dokončených staveb tam, kde celková délka rampy nepřesáhne 3000 mm. Minimální šířka rampy je 1500 mm. Pokud je délka rampy větší než 9000 mm, je nezbytné ji přerušit alespoň 1500 mm odpočinkovou podestou.

Kromě zajištění bezbariérových tras pro osoby na vozíku nebo, v případě domova pro seniory, také osoby pohybující se s pomocí chodítka, je důležité také klást důraz na pohodlnost a bezpečnost všech ostatních možných způsobů pohybu. Schody, pokud jsou použity, by měly být spíše široké a nízké, důležité je také zajištění dostatečného osvětlení všech výškových rozdílů (Kleinod, 2004).

Povrch pochozích ploch musí být rovný, pevný a upravený proti skluzu (Příloha č. 1 k vyhlášce č. 398/2009). Zároveň by charakter použitého materiálu měl zajišťovat bezpečnost ve všech ročních dobách a za jakéhokoli počasí, případné mezery mezi dlažebními prvky by neměly přesáhnout 5 mm, aby tyto mezery bezproblémově překonala i malá kolečka invalidního vozíku nebo chodítka. (Kleinod, 2004). Pro slabozraké nebo nevidomé jsou důležité hmatové prvky, které usnadňují jejich orientaci v prostoru (Zdařilová, 2011). Extrémně důležité je zajištění dostatku míst pro odpočinek v podobě laviček či jiných míst k sezení. (Lisztwanová, 2017).

Vzhledem k rozdílné míře, s jakou si jednotliví uživatelé uchovali své smyslové schopnosti, je žádoucí vytvořit v zahradě takové prostředí, které vytváří co největší možné množství vjemů. Kromě vizuální stránky zahrady tak roste důležitost uspořádání, odlišné struktury, čichového a sluchového vjemu. Psychický stav uživatelů mohou zlepšovat prvky jako jsou motýlí záhony, záhony s aromatickými bylinami, vodní prvky apod. (Lisztwanová, 2017).

Vůně rostlin mohou do zahrady vnášet nový rozměr. Čich je jeden z nejstarších smyslů a je výrazně spojen s našimi náladami a pocity. Vůně bývají spojeny se vzpomínkami, navíc vonné rostliny lákají hmyz a umožňují uživatelům zahrady pozorovat doslova několik centimetrů od sebe živou hru poletujících tvorů. Intenzita jednotlivých vůní se navíc proměňuje s ročními obdobími, ale také denní dobou a dodává tak do zahrady další vrstvu proměnlivosti (Haarpaintner, 2005).

Pozitivní reakce na rostliny, jejich tvary, proměnlivost, vůně a vzpomínky, které vyvolávají, se využívá v konceptu tzv. léčivých zahrad. Pouhá procházka v takovém prostředí je jednou z podpůrných typů léčebných programů pro pacienty s Alzheimerovou chorobou (Elings, 2006). Také v českém prostředí se již začínají budovat tzv. reminiscenční zahrady (Lisztwanová, 2017). Technika reminiscence, tedy vyvolávání vzpomínek a jejich podporování, se používá u pacientů trpících demencí i pro aktivizaci dlouhodobě ležících pacientů (Hirtová, 2017). Pokud tedy v předchozím aktivním životě sehrálo zahradničení významnou roli (např. rodiče klienta domova měli velkou zahradu, pěstovali nějakou konkrétní rostlinu apod.), může využití podobných prvků vzbudit zájem seniora o hovor a vyvolat v něm vzpomínky.

Druhou důležitou složkou zahrad pro seniory je jejich terapeutická funkce. Kromě bezbariérovosti je tak důležité zajistit v zahradě příležitost pro aktivizaci jejich uživatelů, ať už smyslovou nebo fyzickou. Prvky by měly být uzpůsobeny konkrétní cílové skupině a frekvenci a způsobu užívání. Některé směřují k zajištění větší samostatnosti a autonomie klientů, např. vyvýšené záhony, které umožňují prožitek ze zahradničení i lidem upoutaným na invalidní vozík (Lisztwanová, 2017). Stejně tak ale usnadňují zahrádkářské práce i seniorům trpícím bolestmi zad nebo těm, kdo by se rychleji unavili (Kleinod, 2004).

Zahrady mohou nabízet plochy určené pro pohybovou aktivizaci – stezky pro bosou chůzi, nácvikové schody, chodníčky a cvičební prvky. Stejně tak péče o vysázené rostliny může přispívat k uchování a rozvoji motorických schopností klientů domova. Zahradničení a péče o rostliny také zlepšuje duševní stav osob trpících psychickými onemocněními, snižuje míru stresu, úzkostí a depresivních nálad (Kam, Siu, 2010).

Jiné druhy zahradních prvků podporují komunitní život domova seniorů v podobě společných oslav, her a událostí. Zahrada se může stát prostorem pro nerušené setkávání s rodinou, když přijede na návštěvu, i pro vytváření přirozených přátelství v rámci nového domova.

V rámci architektonického návrhu zahrad u domovů pro seniory je tak třeba klást důraz na bohatost prostředí. Přístupnost pro osoby s různými pohybovými omezeními hraje důležitou roli, stejně velký význam má ale sociální potenciál zahrady jako prostoru pro setkávání a komunikaci (Adíl, 1994). V návrhu je třeba klást důraz na přehlednost a srozumitelnost kompozice, zapojení různých smyslových prožitků, použití rostlinného materiálu, který je klientům spíše známý a vyvolává v nich pozitivní vzpomínky.

Vzhledem k tomu, že duševní stav některých klientů nemusí být dobrý, je lépe se ve výsadbách spíše vyhnout jedovatým či jinak nebezpečným rostlinám. Bezpečnost je důležitá také při plánování cestní sítě či při využívání vodních prvků (Please, 1990).

Vzhledem k omezeným fyzickým možnostem, kterými disponuje většina obyvatel domova seniorů, mají navíc zahrady pro seniory jedno další specifikum – velké množství funkcí je třeba integrovat do poměrně malého prostoru, který je vymezen vzdáleností, již senioři dokážou pohodlně překonat.

4 Zhodnocení podkladových údajů

Na následujících stranách budou provedeny analýzy širších vztahů, historického vývoje a současného stavu řešeného území, které jsou dále také graficky zpracovány v přílohách této diplomové práce. V této kapitole budou také shrnuty poznatky, které vyplynuly z rozhovorů s obyvateli domova seniorů, personálem a vedením tohoto zařízení. Všechny tyto informace následně přehledněji shrne provedená SWOT analýza.

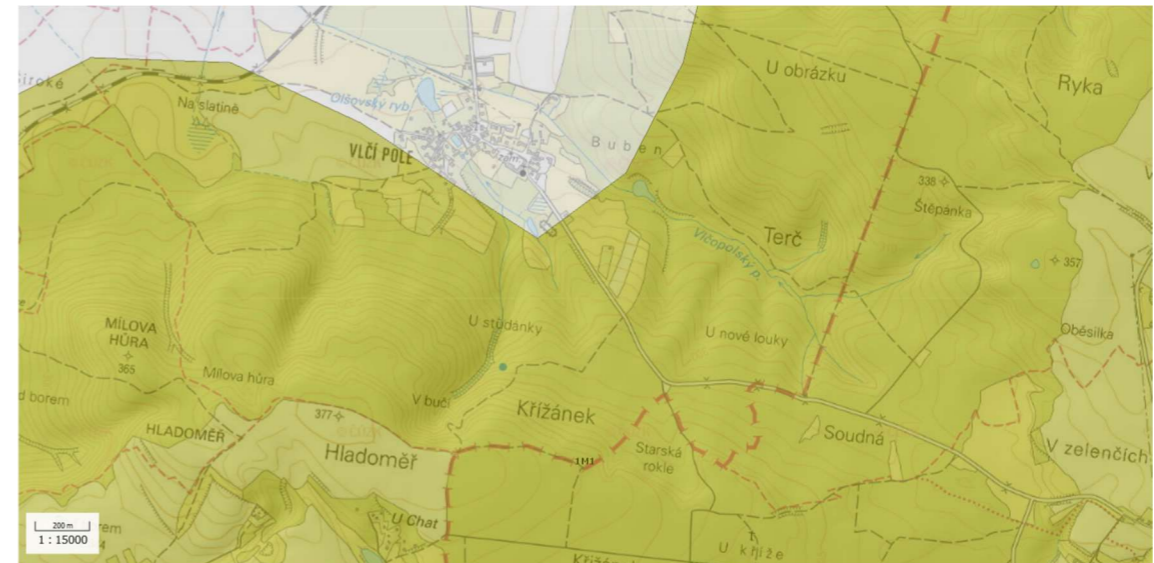
4.1 Širší vztahy

Řešené území se nachází v katastrálním území č. 783731 Vlčí Pole, na severovýchodním okraji Středočeského kraje u jeho hranice s krajem Královéhradeckým. Osada Vlčí Pole se nachází v někdejší okrese Mladá Boleslav a je součástí města Dolní Bousov. Obcí s rozšířenou působností a obcí s pověřeným obecním úřadem je Mladá Boleslav, která je asi 18 km vzdálena. Přibližně stejná vzdálenost dělí Vlčí Pole od Jičína, který byl před druhou polovinou 20. století místním správním centrem (Dolní Bousov, 2000).

4.1.1 Přírodní poměry v katastrálním území

Průměrná nadmořská výška katastrálního území je 260 m n. m., nicméně terén se vyznačuje poměrně dramatickým průběhem. Katastrální území se svažuje směrem k severu, na jižním okraji se těsně za hranicí katastrálního území nachází kopec Hladoměř, který je se svojí výškou 378 m n. m. nejvyšším bodem lokální krajiny. Nejvyšší bod katastrálního území se tak nachází přibližně ve výšce 376 m n. m. Kopcovitý terén klesá do údolí Vlčopolského potoka, který prochází středem katastrálního území od východu na západ a opouští jej v jeho nejnižším bodě o nadmořské výšce 245 m n. m. Kopcovitá krajina, i když již nižší výšky, převládá i na východě katastrálního území, a i zemědělská krajina na severu se zvedá do mírného hřebene, který Vlčí Pole odděluje od Dolního Bousova.

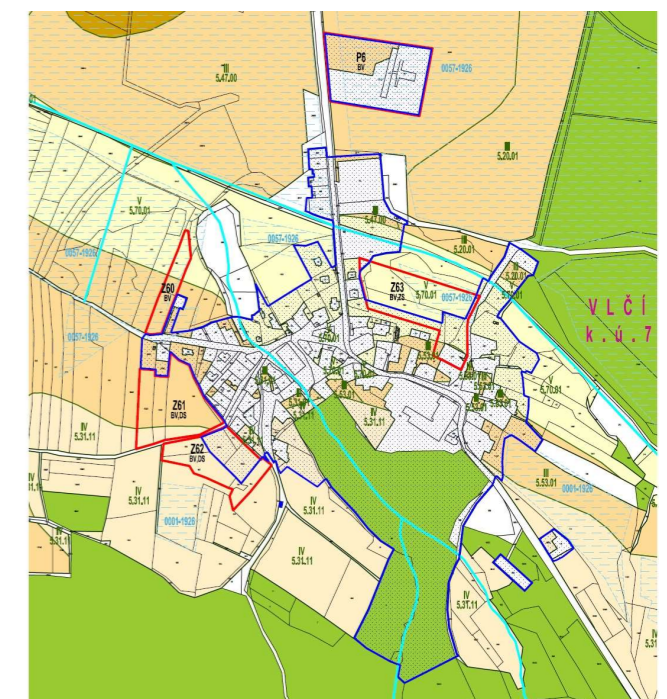
Z hlediska typologie podle reliéfu se jedná o krajinu plošin a pahorkatin. Z hlediska využití krajiny je většina území krajinou lesozemědělskou, část na severním okraji katastrálního území krajinou zemědělskou. Krajinný ráz je výrazně utvářen kontrastem lesního porostu na kopcích a zemědělské krajiny, která se otevírá k Dolnímu Bousovu. Výrazným prvkem místní krajiny jsou i vodní plochy vodoteče, místy se nacházejí plochy s vysokou hladinou spodní vody.

Obrázek 1 Využití krajiny v okolí Vlčích Polí. Hnědá – lesozemědělská krajina, šedá – zemědělská krajina.

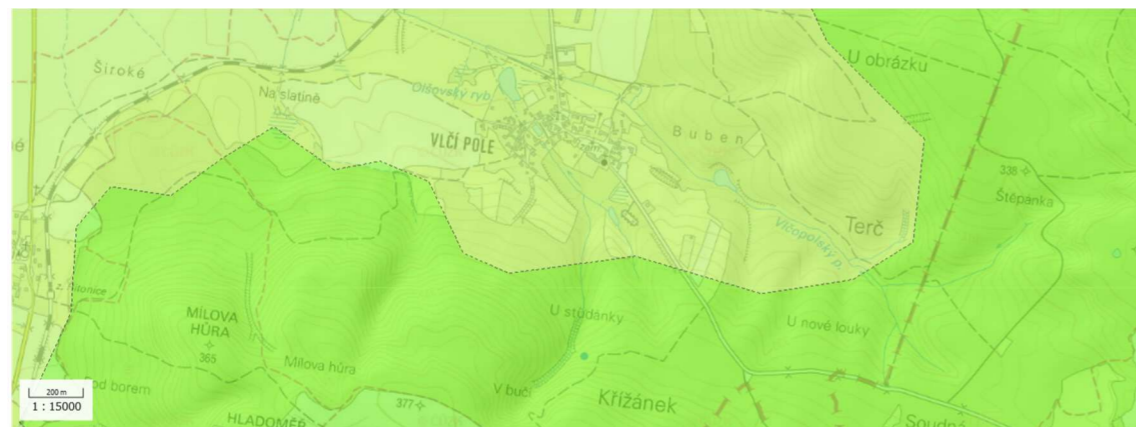
Z celkové plochy katastrálního území 5 637 416 m² tvoří podle Územního plánu Dolní Bousov 3 777 929 m² lesní pozemky, 1 118 699 m² orná půda, 398 406 m² trvalé travní porosty, 57 951 m² zahrady a 22 877 m² ovocné sady. Vodní plochy zabírají v úhrnu 29 278 m² a vyskytují se v různých podobách jako čtyři rybníky, z nichž jeden se nachází v lese na východě katastrálního území, dva jsou u hřbitova na východní hranici zastavěného území a jeden je vybudován na přechodu obce do otevřené zemědělské krajiny, koryta vodních toků, z nichž nejvýznamnější je Vlčopolský potok a dále jako zamokřené plochy. Úhrnná plochy zastavěného území je 43 109 m².

HRANICE		ZMĚN		STABILIZOVANÉ		
HRANICE ŘEŠENÉHO ÚZEMÍ		UP OBCE DOLNÍ BOUSOV		cca 2427,63 ha		
HRANICE KRAJE		STŘEDOČESKÝ - KRÁLOVÉHRADECKÝ				
HRANICE KATASTRU						
HRANICE A PLOCHA ZASTAVĚNÉHO ÚZEMÍ STANOVENÁ K 1.1.2013						
DOBYVACÍ PROSTOR		Občany č. 71011	CELKEM	cca 5,53 ha	Z TOHO NA ZPF	cca 5,53 ha
CHRÁNĚNÉ LOŽSKOVÉ ÚZEMÍ		Dolní Bousov č. 711911	CELKEM	cca 53,03 ha	Z TOHO NA ZPF	cca 63,03 ha
		Občany č. 10371008	CELKEM	cca 78,38 ha	Z TOHO NA ZPF	cca 66,50 ha
		Občany č. 10371010	CELKEM	cca 8,91 ha	Z TOHO NA ZPF	cca 8,91 ha
PLOCHY		ZEMĚDĚLSKÁ PŮDA S TŘÍDOU OCHRANY I.		NAVRHOVANÝ ZÁBOR	6,1276 ha	
		ZEMĚDĚLSKÁ PŮDA S TŘÍDOU OCHRANY II.		NAVRHOVANÝ ZÁBOR	0,0 ha	
		ZEMĚDĚLSKÁ PŮDA S TŘÍDOU OCHRANY III.		NAVRHOVANÝ ZÁBOR	19,8712 ha	
		ZEMĚDĚLSKÁ PŮDA S TŘÍDOU OCHRANY IV.		NAVRHOVANÝ ZÁBOR	11,4488 ha	
		ZEMĚDĚLSKÁ PŮDA S TŘÍDOU OCHRANY V.		NAVRHOVANÝ ZÁBOR	0,9386 ha	
		POZEMKY URČENÉ K PLNĚNÍ FUNKCE LESA DLE KN		NAVRHOVANÝ ZÁBOR	0,0 ha	
		OSTATNÍ PLOCHY				
		INVESTICE DO PŮDY (PLOŠNÉ ODVOZOVÁNÍ)		V NAVRHOVANÉM ZÁBORU	10,1818 ha	
		INVESTICE DO PŮDY (PLOŠNÉ ZÁVLAKY)		V ŘEŠENÉM ÚZEMÍ SE NEVYSKYTLJE		
OZNAČENÍ		TRŮDA		A KÓD OCHRANY BPEJ		
		ROK REALIZACE INVESTIC DO PŮDY A HLAVNÍCH ODVOZOVACÍCH ZAŘÍZENÍ				
		ÚTVAR POKROVKOVÝCH VOD TERKOVÝCH				
		HLAVNÍ ODVOZOVACÍ ZAŘÍZENÍ (HOD)				
		PLOCHY ZMĚN	CELKEM	79,2896 ha	Z TOHO V ZPF	38,8248 ha
		ZASTAVITELNÉ PLOCHY (ZK+ZK)	CELKEM	52,8887 ha	Z TOHO V ZPF	37,8084 ha
		PLOCHY PŘESTAVBY (P+P)	CELKEM	2,9046 ha	Z TOHO V ZPF	0,1615 ha
		PLOCHY KORPORŮ DOPRAVY (KA, K16)	CELKEM	1,8996 ha	Z TOHO V ZPF	1,8548 ha

Obrázek 2 Detail územního plánu zobrazující využití pozemků v těsné blízkosti Vlčích Polí a zastavěné území obce.

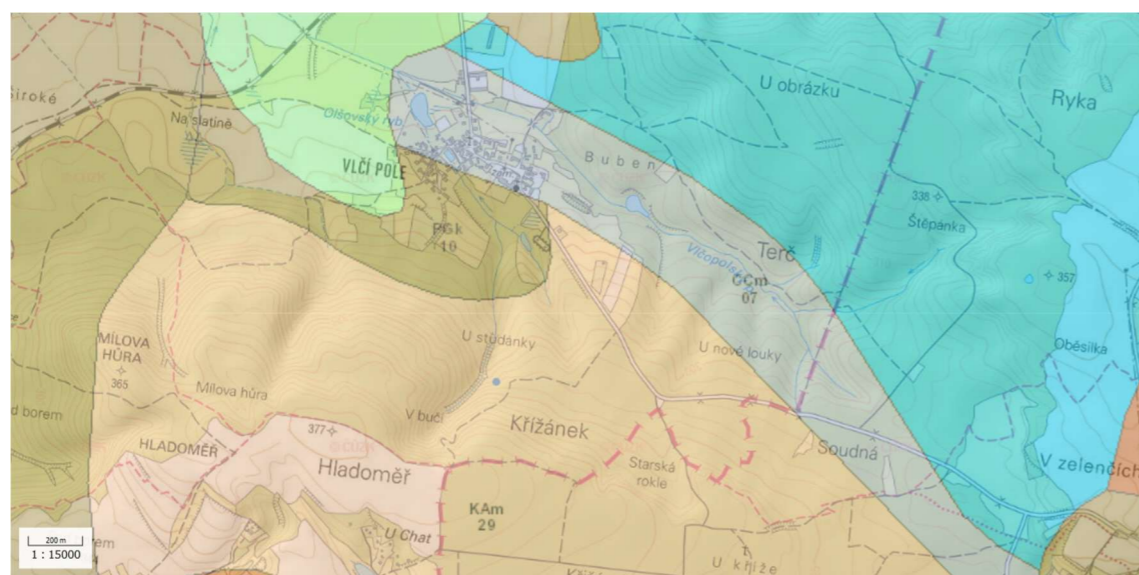
Horninové podloží katastrálního území je součástí Českého masivu, výrazně vyšší kopcovitá krajina na jihu je součástí jeho březenského souvrství, jež je složeno z vápnatých jílovců a slínovců s písčitymi vložkami, většina místní krajiny pak spadá do březenského a teplického souvrství tvořeného pouze vápnatými jílovcí a slínovci (Geoportál CENIA).

Obrázek 3 Horninové podloží Vlčích Polí. Tmavě zelená - březenské souvrství Českého masivu, světle zelená - březenské a teplické souvrství.

Výskyt půdních typů na katastrálním území je značně komplikovanější. Na jihu se vyskytují modální kambizemě, zemědělská výroba na severozápadě území probíhá na glejových fluvizemích. Mezi tyto dva typy jsou vklíněny pásy kambického pseudogleje a modální černozemě, které vybíhají od západu a východu. Na severovýchodě do oblasti zasahuje rozsáhlejší plocha kambické pelozemě (Geoportál CENIA).

Tyto půdní typy odpovídají porostům listnatých a smíšených lesů na zvlněné krajině na jihu a východě území. Stejně tak je na nich patrný vliv periodického zamokření v níže položených částech území, který vede k postupnému oglejení půd.

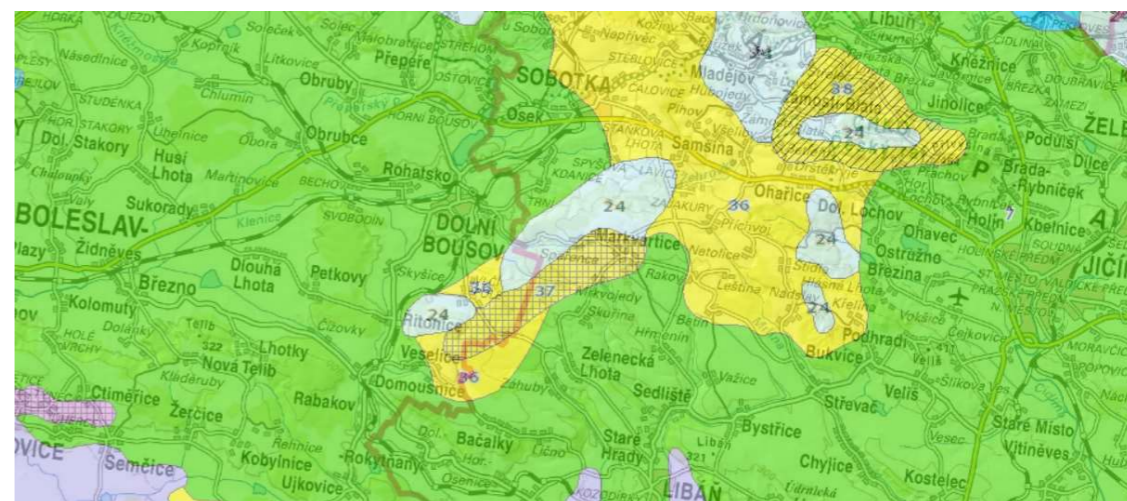
Obrázek 4 Mapa půdních typů v okolí Vlčích Polí. Světle hnědá - modální kambizemě, tmavě hnědá – kambický pseudoglej, zelená – fluvizem, šedá – modální černice, modrá – kambická pelozem.

Vzhledem k reliéfu i půdnímu složení je v katastrálním území velmi zajímavá potenciální přirozená vegetace. Podle Geoportálu CENIA se na jihovýchodě nachází oblast bezkolencové doubravy (*Molinio arundinaceae – Quercetum*), jejímž dominantním dřevinným druhem je *Quercus robur* s příměsí *Betula pendula* na světlých místech. Na místech se stagnující vodou se v těchto oblastech vyskytuje *Betula pubescens*. Keřové patro zastupuje *Frangula alnus*.

Potenciální přirozenou vegetací střední části katastrálního území je biková nebo jedlová doubrava (*Luzulo albidae – Quercetum petraeae, Abieti – Quercetum*) s typickými taxony *Quercus petraea*, *Abies alba* doplněnými na světlejších místech *Betula pendula* a *Sorbus aucuparia*. Keřové patro je opět spíše řídké a zastoupené druhem *Frangula alnus*.

Na severovýchodě a jihozápadě území je potenciální přirozenou vegetací biková bučina (*Luzulo – Fagetum*) s dominantním *Fagus sylvatica* a vmišným *Quercus petraea*.

Potenciální přirozenou vegetací zemědělské krajiny na severozápadě katastrálního území je černýšová dubohabřina (*Melampyro nemorosi – Carpinetum*). Typickými dřevinami jsou *Quercus petraea*, *Quercus robur*, *Carpinus betulus*, *Tilia cordata*, *Acer pseudoplatanus* a *Fraxinus excelsior*. V rámci této potenciální přirozené vegetace je i ve větší míře zastoupeno keřové patro, a to zejména taxony *Corylus avellana*, *Crataegus monogyna*, *Crataegus laevigata* a *Cornus sanguinea*.

Obrázek 5 Potenciální přirozená vegetace krajiny Vlčích Polí. Zelená - černýšová dubohabřina, žlutá - biková/ nebo jedlová doubrava, světle modrá - biková bučina, žlutá s modrou šrafova - bezkolencová doubrava.

Krajinný ráz katastrálního území je významně utvářen kontrastem mezi lesním porostem na výše položených částech krajiny a otevřenou volnou zemědělskou krajinou. Současná druhová skladba těchto lesních porostů se vyznačuje menší mírou monotónnosti, než je běžné u lesních porostů v České republice, i zde se však ve zvýšené míře vyskytují nepůvodní druhy. Pozorovány byly porosty *Picea abies* prostrádané druhově odpovídajícími, ale stejnověkými porosty *Fagus sylvatica* a *Quercus petraea*. Mezi další, spíše doplňkové taxony, které se nicméně v současných porostech vyskytují, patří *Betula pendula*, *Pinus*

sylvestris, *Larix decidua*. V méně udržovaných partiích lesa se objevuje bujný podrost mladých jedinců *Acer pseudoplatanus*, *Tilia cordata* a *Quercus rubra*.

Obrázek 6 Lesní porosty se vyskytují na většině katastrálního území. Nejvyšší druhové zastoupení mají smrky a buky. Foto autorka 14. 4. 2018.

V okolí vodních toků a liniových staveb se vyskytuje doprovodná zeleň, která oživuje otevřenou zemědělskou krajinu. Místně se objevují také drobné remízky. Převažujícím druhem na lokalitách s vysokou hladinou spodní vody jsou oba druhy olší – *Alnus glutinosa* i *Alnus incana* doprovázené různými druhy rodu *Salix*.

Obrázek 7 Na poměrně četných zamokřených lokalitách se vyskytují vrby a olše. Foto autorka 14. 4. 2018.

Rozptýlená zeleň má povětšinou spíše keřový charakter a je utvářena druhy rodu *Prunus*, především *Prunus spinosa* a *Prunus cerasifera*, a dále ve zvýšené míře *Rosa canina* a doplňkově druhy rodu

Crataegus. U místní komunikace, která obcí prochází, dožívají poslední jedinci ovocných stromů, které kdysi tvořily kolem silnice alej.

Do krajiny pronikají i nepůvodní druhy. Specifickým územím je oblast někdejšího zámeckého parku, pozemek č. 2/4, jehož porost bude dále blíže komentován. Na této ploše se vyskytují nepůvodní druhy vysazené zde pravděpodobně v rámci různých fází parkové úpravy. Jedná se například o *Aesculus hippocastanum*, *Platanus acerifolia*, *Robinia pseudoaccacia*, *Larix decidua*, *Picea pungens*, *Pseudotsuga menziesii*. Součástí zeleně v katastrálním území jsou i zásahy v podobě vysazování nepůvodních druhů v rámci sadovnické úpravy významných prostorů, jako je alej tují vedoucí ke hřbitovu nebo úpravy zahrad osaměle stojících domů s využitím *Picea pungens* a *Pinus nigra*. Volně do krajiny se ze zahrad šíří *Forsythia* sp. a *Rhus typhina*.

Obrázek 8 V krajině se vyskytují i nepůvodní druhy. Foto autorka 14. 4. 2018.

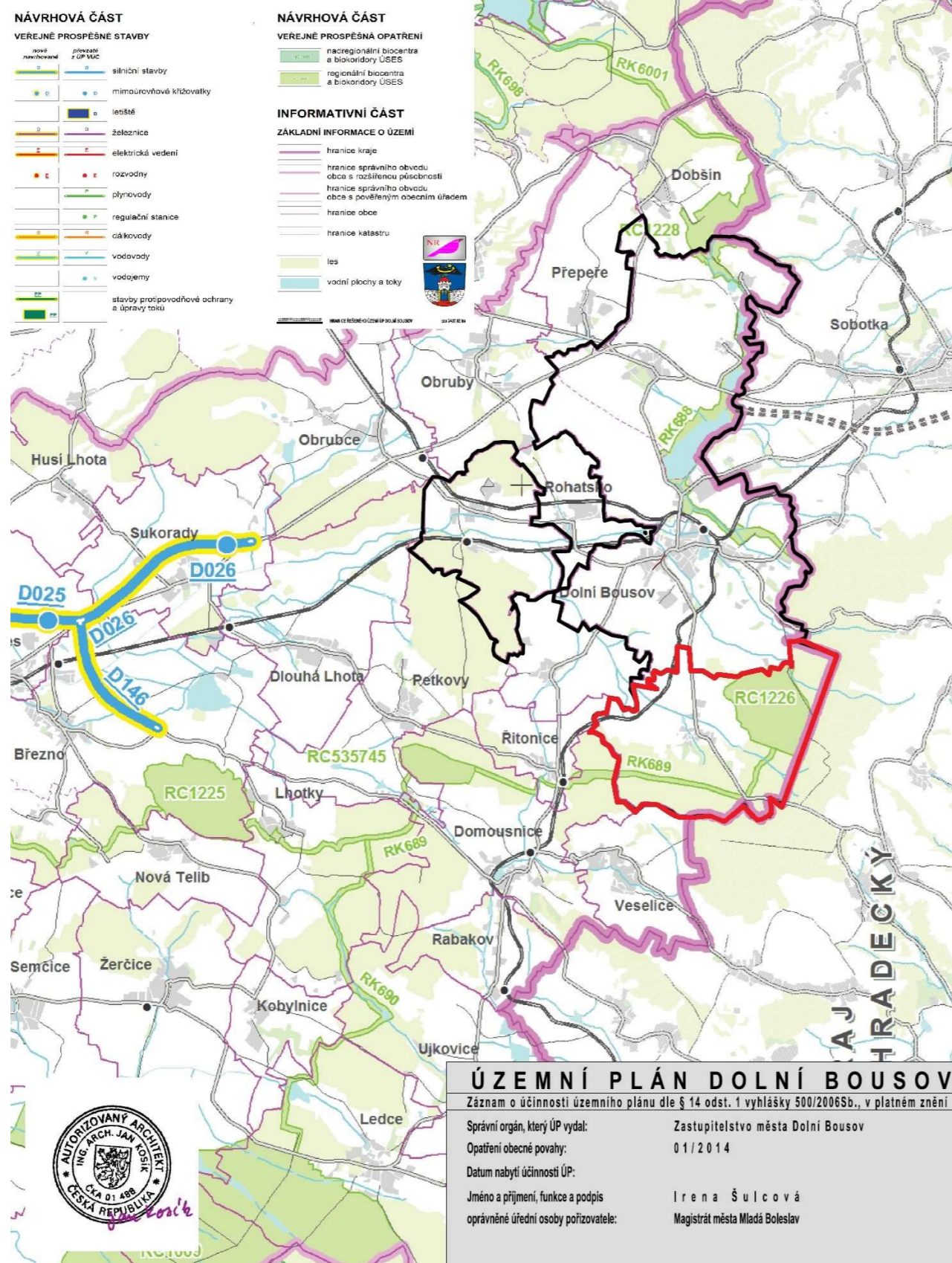
4.1.2 ÚSES, napojení řešeného území na systém ZCHÚ ČR

V katastrálním území Vlčí Pole se nachází regionální biocentrum Křižánek (RC 1226, ZÚR Středočeského kraje), které je propojeno regionálním biokoridorem RK 689 s regionálním biocentrem Petkovy (RC 535745, ZÚR Středočeského kraje) ve Středočeském kraji. Vzhledem k poloze na rozmezí dvou krajů je na druhé straně hranice zřízeno propojení s biocentrem v Královéhradeckém kraji. Na hranici krajů, nebo ve velmi těsné blízkosti, je zajištěno napojení regionálního biokoridoru RK 688 ve Středočeském kraji s regionálním biokoridorem RK 695/1 spojujícím přes území Královéhradeckého kraje regionální biocentrum Křižánek na regionální biocentrum H037 Rokytňanské. Tento biokoridor probíhá přírodní památkou Křižánky.

V Královéhradeckém kraji je biocentrum Křižánky napojeno také koridorem RK 696 na regionální biocentrum 1007 Obora u Sedliště a koridorem RK 691 na regionální biocentrum 1230 Zajakury.

ZÁSADY ÚZEMNÍHO ROZVOJE STŘEDOČESKÉHO KRAJE

I.4. VEŘEJNĚ PROSPĚŠNÉ STAVBY A OPATŘENÍ

Obrázek 9 Detail Zásad územního rozvoje Středočeského kraje. Červeně vyznačeno katastrální území Vlčí Pole.

Ve vzdálenosti 2 km od hranice někdejšího zámeckého parku se, také již v Královéhradeckém kraji, nachází přírodní památka Křižánky. Podnětem pro zřízení tohoto zvláště chráněného území bylo objevení vzácných biotopů v této části lesního porostu, který souvisle prochází od Řitonic na západě až po Zeleneckou Lhotu na východě a který pokrývá i jižní část katastrálního území, v němž se nachází řešené území.

Předmětem ochrany v této přírodní památce jsou zachované mokřadní biotopy. Jedná se jednak o dochované stromové porosty, potoční luhy u neregulovaného vodního toku Záhubka, a dále o vlhkou louku s četným výskytem zvláště chráněných druhů rostlin. Nejvýznamnější chráněné a zajímavé druhy jsou uvedeny v následující tabulce (Peterková, 2012).

Tabulka 2: Vzácné a chráněné druhy rostlin PP Křižánky.

Název druhu	Biotop druhu	
<i>Abies alba</i>	jedle bělokora	lesní porost
<i>Achillea ptarmica</i>	řebříček bertrám	lesní louka
<i>Carex davalliana</i>	ostřice Davallová	lesní louka
<i>Carex flava</i>	ostřice rusá	lesní louka
<i>Carex hartmanii</i>	ostřice Hartmannova	lesní louka
<i>Centaurium erythraea</i>	zeměžluč okolíkatá	lesní louka
<i>Dactylorhiza fuchsii</i>	prstnatec Fuchsův	lesní louka
<i>Dactylorhiza majalis</i>	prstnatec májový	lesní louka
<i>Dactylorhiza × braunii</i>	prstnatec Braunův	lesní louka
<i>Daphne mezereum</i>	lýkovec jedovatý	olšiny a prameniště, v porostu
<i>Epipactis helleborine</i>	kruštík širolistý	
<i>Epipactis purpurata</i>	kruštík modrofialový	
<i>Eriophorum latifolium</i>	suchopýr širolistý	lesní louka
<i>Galium boreale</i>	svízel severní	lesní louka
<i>Gentiana pneumonanthe</i>	hořec hořepník	lesní louka
<i>Inula salicina</i>	oman vrbolistý	lesní louka
<i>Laserpitium prutenicum</i>	hladýš pruský	lesní louka, světliny
<i>Leucojum vernum</i>	bledule jarní	u potoka, olšiny a prameniště
<i>Lilium martagon</i>	lilie zlatohlávek	
<i>Listera ovata</i>	bradáček vejčitý	lesní louka
<i>Loranthus europaeus</i>	ochmet evropský	na stromě
<i>Lycopodium annotinum</i>	plavuň pučivá	

<i>Monotropa hypopitys</i>	hnilák smrkový	
<i>Neottia nidus-avis</i>	hlístník hnízdák	
<i>Platanthera bifolia</i>	vemeník dvoulistý	smíšený les, lesní louka
<i>Platanthera chlorantha</i>	vemeník zelenokvětý	smíšený les, lesní louka
<i>Primula elatior</i>	prvosenka vyšší	lesní louka
<i>Primula veris</i>	prvosenka jarní	lesní louka
<i>Pyrola rotundifolia</i>	hruštička okrouhlolistá	lesní louka
<i>Rosa gallica</i>	růže galská	podél cesty
<i>Scorzonera humilis</i>	hadí mord nízký	lesní louka
<i>Serratula tinctoria</i>	srpice barvířská	lesní louka
<i>Thalictrum lucidum</i>	žluťucha lesklá	lesní louka
<i>Trollius altissimus</i>	úpolín nejvyšší	lesní louka, okraje porostu
<i>Ulmus minor</i>	jilm habrolistý	lesní porost
<i>Valeriana dioica</i>	kozlík dvoudomý	lesní louka
<i>Veronica montana</i>	rozrazil horský	olšina
<i>Vicia sylvatica</i>	vikev lesní	smíšený les

4.1.3 Územní plán obce

Plánovaný rozvoj Vlčích Polí je závazně definován územním plánem obce Dolní Bousov, který ve svém územním plánu obsahuje i představy o budoucnosti svých částí Horní Bousov, Střehom, Ošťovice, Bechov, Svobodín a Vlčí Pole.

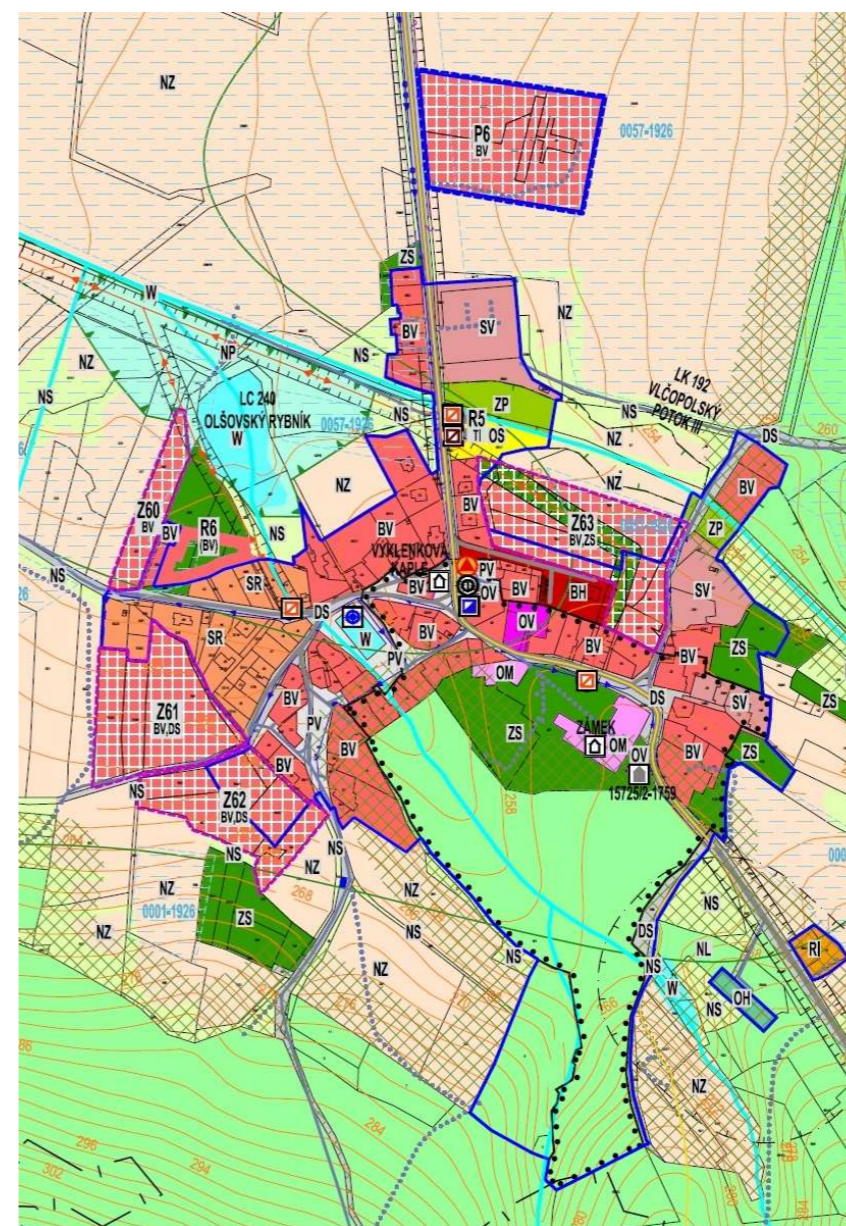
V rámci tohoto územního plánu jsou ve Vlčích Polích definovány celkem čtyři rozvojové oblasti určené pro zástavbu rodinných domů. Tyto plochy, označené jako Z60, Z61, Z62 a Z63, jsou situovány poměrně logicky tak, aby doplňovaly půdorys v současnosti zastavěného území obce. Rozvojové plochy Z60, Z61 a Z62 se nacházejí na západě současného zastavěného území, na zemědělské půdě tříd ochrany II., III. a IV. Rozvojová plocha Z63 spojuje zástavbu rodinných domů s výrobním areálem na severu obce a nachází se na zemědělské půdě třídy ochrany V.

Charakter plánované zástavby má být bydlení v rodinných domech – venkovské. V plochách Z61 a Z62 existuje záměr vybudovat spolu s novými rodinnými domy i přístupovou komunikaci, část plochy je tak plánována i pro silniční infrastrukturu. Minimální šířka dopravního koridoru stanovuje územní plán na 8 m. V těchto dvou plochách jsou rovněž stanoveny podmínky přírodovědného výzkumu a písemného hodnocení vlivu výstavby na rostlinná a živočišná společenstva.

V rozvojové ploše Z63 jsou, vzhledem k těsné blízkosti areálu drobné výroby, požadovány i plochy zeleně (soukromé či vyhrazené).

Celkem je v rámci této nové zástavby navržen růst obce o 30 rodinných domů. Vzhledem k tomu, že v současnosti se v sídle nachází 50 čísel popisných, jedná se pravděpodobně o rozvojový plán na velmi dlouhý časový úsek do budoucna.

Zajímavým detailem územního plánu Vlčích Polí je zahrnutí areálu bývalého zámeckého parku do zastavěného území obce. Vzhledem k tomu, že je pozemek č. 2/4 v současnosti lesním pozemkem, jehož rekreační funkce se prakticky neliší od rekreační funkce lesů nezahrnutých v zastavěném území obce, je tento moment podnětem k změně podoby a současného využití pozemku. Obecně je areál zámku ve Vlčích Polích územním plánem zmiňován jako architektonická a urbanistická hodnota.

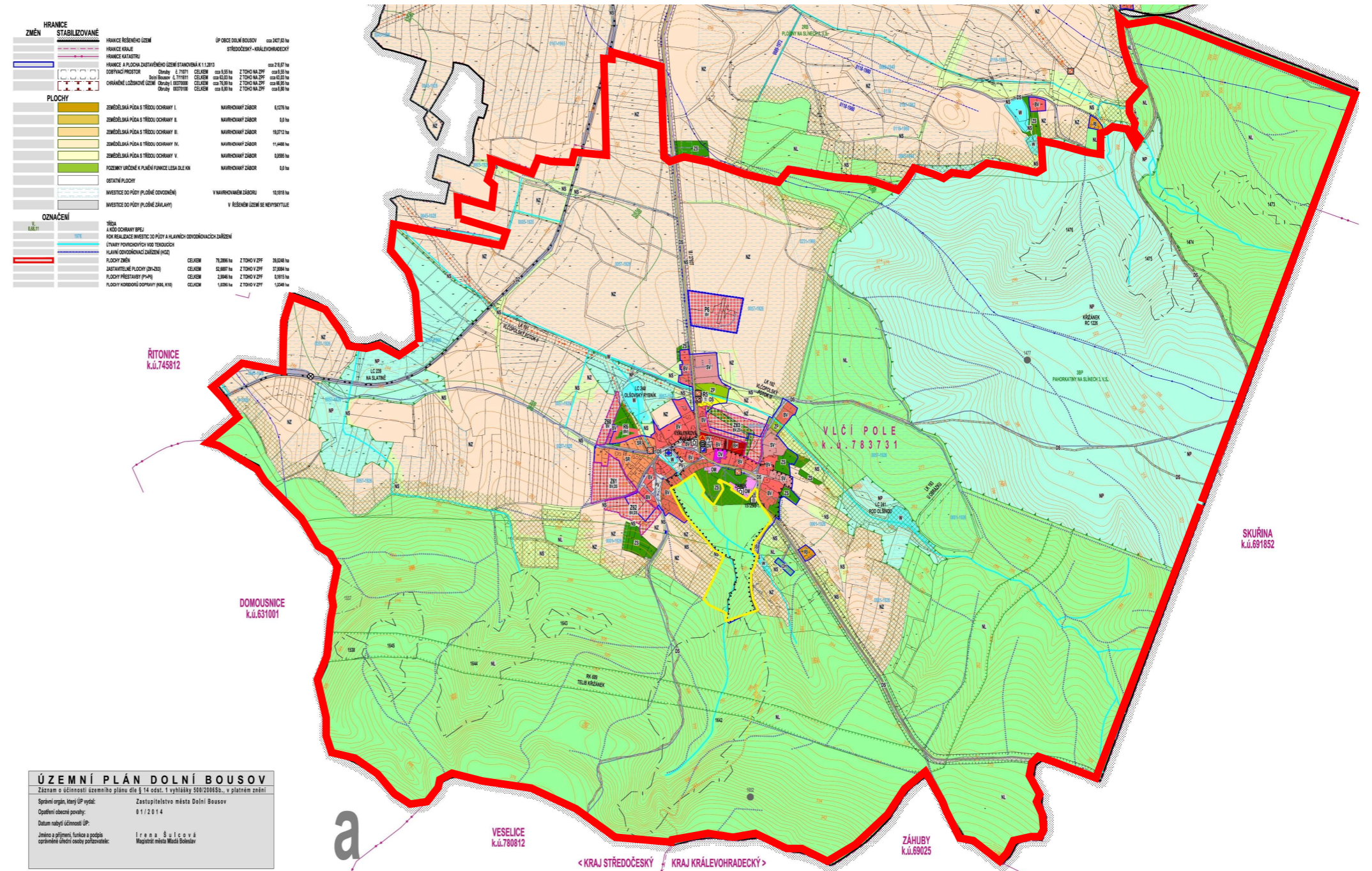

Obrázek 10 Detail územního plánu obce Dolní Bousov - zastavěné území obce Vlčí Pole. Park u bývalého zámku je zahrnut do zastavěného území, je také vyznačen jako architektonická a urbanistická hodnota.

Veřejná infrastruktura Vlčích Polí odpovídá velikosti tohoto sídla. V obci je zajištěno zásobování pitnou vodou z místního vodovodního řadu. Likvidace splaškových vod je v sídle řešena samostatně, popřípadě je umožněno zasakování odpadních vod po jejich předčištění ve smyslu zákona č. 254/2001 Sb. a na základě hydrogeologického posouzení dané lokality. V areálu zámku funguje místní odpadní síť ústící do odpadní jímky. Kromě elektrifikace nejsou ve Vlčích Polích vedeny další typy technické infrastruktury.

Územní systém ekologické stability je do územního plánu převzat ze Zásad územního rozvoje Středočeského kraje. Plochy biocenter a biokoridorů jsou vymezeny ve větší podrobnosti. Biocentra jsou vymezena jako plochy přírodní nezastavěného území a biokoridory v místech, kde procházejí zastavěným územím, jako zeleň přírodního charakteru.

Obrázek 11 Detail územního plánu Dolní Bousov. Červeně vyznačeno katastrální území Vlčí Pole, žlutou barvou řešené území.

Obrázek 12 Terén a vodní prvky v okolí řešeného území.

- vrstevnice
- vodní tok
- vodní plocha
- zanesená vodní plocha / mokřina
- detailně řešené území zahrady
- ostatní území bývalého parku

4.2 Historický vývoj řešeného území

Řešené území se nachází na místě s velmi zajímavým a složitým kontextem, který ovšem není zcela jednoduché na základě dnes dostupných zdrojů rozklíčovat. Následující informace byly získány především prostřednictvím kronik zapůjčených v Městské knihovně Dolní Bousov, archivních materiálů, po nichž bylo pátráno s různou mírou úspěšnosti ve Státním oblastním archivu v Praze, Státním oblastním archivu v Zámruku, Státním okresním archivu Mladá Boleslav a Státním okresním archivu Jičín, a s využitím regionální literatury.

Problematika vyhledávání archiválií napovídajících, jakou podobu měl zámecký areál a parkové úpravy v jeho okolí v různých historických obdobích, je dále ztěžována polohou Vlčích polí na samé hranici Středočeského kraje a v průběhu času se měnícím správním začleněním obce. Inventář k archivu Obecné školy Vlčí pole k tomu uvádí: „Po správní stránce většinu novodobých dějin (Vlčí Pole, pozn. autorky) patřilo do soudního okresu Sobotka a obvodu okresního hejtmanství (úřadu) v Jičíně – někdy jako samostatná obec, jindy jako osada politické obce jiné.

Po správní reformě v roce 1949 bylo spolu s několika dalšími obcemi bývalého soboteckého soudního okresu přičleněno k okresu Mnichovo Hradiště a tím do Libereckého kraje a v roce 1960 pak připadlo do okresu Mladá Boleslav. (SOA Praha, 2009)“

4.2.1 Historie Vlčích Polí jako sídla

První doklad o existenci místa zvaného Vlčí Pole je z let 1318–1323, kdy byl Sulek z Vlčího Pole žalován u soudu Vokem z Rotštejna. Nejstarší zprávy o samotné vsi jihozápadně od historického městečka Sobotky je z roku 1357 (Šimák, 1917).

Doklady z roku 1363 hovoří o místních zemanech Aldíkovi a Ješkovi, jež se dělili o podací právo k místnímu kostelu (tj. o právo jmenovat faráře zdejšího velmi starého kostela) s kosteckými Vartemberky. Ves byla rozdělena na zemanskou a kosteckou část, nakonec však byla kolem roku 1400 obec prodána do vlastnictví kosteckého panství, přestože je zde ještě v letech 1465–1486 doložen vladycký statek Jana Vlčepolského ze Semčic.

V roce 1524 zde sídlil Beneš z Bavoryně a z Vlčího Pole, biskup Jednoty bratrské a spisovatel, od něž přešlo vlastnictví obce na Valkouny z Adlaru, kdy se zde poprvé uvádí tvrz. Roku 1607 se majiteli Vlčího Pole, zvaného Vyší, stali Odkolkové z Újezda.

Ti prodali roku 1623 statek obsahující dvůr s krčmou a kostelíkem Polyxeně z Lobkovic za 8 300 kop míšeňských. Patrně ona počala s přestavbou obytného stavení dvora (někdejší tvrze) na pozdně renesanční zámek.

Část obce nicméně od 15. století stále patřila do kosteckého panství, a majitelé Kostí se nakonec stali i majiteli Vlčích Polí. Postupně jimi byli pánové ze Šeemberka a Bibrštejna a od roku 1561 Lobkovicové.

V roce 1632 odkoupil celé kostecké panství včetně Vlčích Polí Albrecht z Valdštejna, po jehož smrti vypukl soudní spor o vlastnictví panství, jež byl vyřešen koupí kosteckého panství Heřmanem Černínem z Chudenic.

Jeho potomci prodali v roce 1730 kostecké panství Václavu Kazimíru Netolickému z Eisenberku. Po jeho smrti Vlčí Pole získala jeho sestra Anna Teresie, manželka hraběte Vratislava z Mitrovic. Mitrovští z Netolic sídlili na zámku ve Vlčích Polích až do třetí čtvrtiny 19. století.

4.2.2 Historie zámku a kostela sv. Šimona a Judy

Stavební komplex zámku ve Vlčích Polích je výsledkem stavební činnosti probíhající v tomto území od středověku. Jeho nejstarší doloženou částí je památkově chráněný kostelík sv. Šimona a Judy, jehož gotické jádro pochází patrně již z 11. století, kdy přibližně v současném půdorysu stál kostelík dřevěný. Ten byl v roce 1320 popisován již jako zděný, pravděpodobně byl tedy přestavěn v souvislosti s vybudováním první gotické tvrze na místě dnešního zámeckého areálu (NPÚ).

Časové určení gotického základu současné podoby kostelíka je neurčitě. Dopis Dr. Františka Peřase ze Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody odeslaný v roce 1963 a obsažený v soukromé kronice Augustina Šolce (Šolc, 1954) pokládá kapli dle slohového rozboru za vzniklou v letech 1280-1290. Modernější posouzení dr. Všetěcky z roku 1987 (NPÚ) předpokládá vznik gotického jádra v poslední čtvrtině 14. století.

Kostel sv. Šimona a Judy byl v roce 1683 barokně přestavěn a byla k němu přidána sakristie. V roce 1899 proběhla jeho regotizace, která může být částečně zodpovědná za nejasnosti ohledně data vzniku původní stavby. V popisu Památkového katalogu je kostel sv. Šimona a Judy zmiňován jako „poslední dochovaná součást někdejšího zámeckého areálu“, což naznačuje významné změny, jimiž oproti poměrně stabilní stavbě kaple prošel zbytek stavebního komplexu na jihovýchodě Vlčích Polí.

Přibližně na místě dnešního zámku, možná také na vyvýšenině jihovýchodně od kostela sv. Šimona a Judy, stávalo od 14. století původní zemanské sídlo (Fišera, 2002). Nejstarší část dosud stojící stavby zámku představuje pozůstatek renesanční tvrze obsahující v sobě arkádovou chodbu o celkem deseti polích zaklenutých křížovými klenbami. Čtyři tyto oblouky plní svou původní funkci a obracejí se jako hlavní vstup do nádvoří, ostatních šest polí tvoří vnitřní komunikaci – ze severní strany jsou uzavřeny barokní přístavbou západního traktu z druhé poloviny 18. století. Současná podoba byla nejvýznamněji poznamenána empírovou přestavbou v první polovině 19. století. Původně bylo nádvoří zámku uzavřeno i severním a západním křídlem, která se nedochovala.

V průběhu svého vývoje plnily stavby v areálu střídavě funkci panského sídla i hospodářského dvora. Naposledy se tak stalo na konci 19. století, kdy se ze zámku ve Vlčích Polích stal především panský dvůr. Kronika obce Vlčí Pole uvádí, že v roce 1927 obývali zámek trvale pouze čtyři lidé.

Po druhé světové válce přešel zámek ve Vlčích Polích, podobně jako jiné šlechtické majetky, z rukou posledních majitelů z rodu Kinských do vlastnictví státu. Nejprve jej vlastnilo ministerstvo stavebnictví, které jej v roce 1955 předalo k užívání včetně některého dochovaného inventáře Státnímu úřadu sociálního zabezpečení, aby zde byl zřízen domov důchodců.

V souvislosti s působením tohoto zařízení pro seniory prošel zámek, který již v té době měl charakter spíše vily, celou řadou adaptací, které dále měnily jeho dispozice. Byly vybudovány rozvody vody a elektřiny, v nejstarší renesanční části zámecké budovy vznikly prádelny, sušárny, žehlírny. Místnosti byly transformovány na ubytování pro příchozí důchodce, byly vystavěny nové koupelny a WC a také kuchyň. Domovu důchodců bylo přiděleno devět řadových sester, aby vypomáhaly vedoucímu domova. Těchto deset lidí tak tvořilo prvotní personál domova.

Jako zařízení pro seniory byl zámek ve Vlčích Polích využíván nepřetržitě 40 let od roku 1955 až do roku 1995. Bezprostředně po svém zřízení měl domov důchodců 33 obyvatel, v době svého uzavření zde žilo 96 lidí. Maximální počet seniorů, kteří v zámku v tomto období žili, byl 108, a tento počet je komentován v kronice domova seniorů jako překračující kapacitní možnosti personálu.

Po roce 1989 v zámku až do roku 1995 působil domov seniorů, který byl pravděpodobně zrušen nejspíše z důvodu nevyhovujícího stavu technického vybavení i architektonického řešení budovy. V roce 2002 odkoupilo zámecký areál sdružení „Matka Lasana“ (Loskot 2008), které zde provozovalo aktivity spojené s náboženským působením dvou spirituálních „matek“ – Matky Lasany a Matky Diesany. Toto indickou religiozitou inspirované náboženské sdružení – ášram – využívalo zámeckou budovu jako základnu pro pořádání setkání.

Ubytovací kapacitu zajišťovaly pokoje pro 4-8 lidí. Loskot (2008) uvádí, že maximálně mohlo v budově přespat 100 lidí a místnost pro pořádání setkání s matkami pojala až 200 osob. V areálu fungovala také restaurace a čajovna, spíše však pro členy ášramu než obyvatele Vlčích Polí.

V souvislosti se zhoršenou finanční situací společnosti byly některé pokoje přeměněny na apartmány zamýšlené jako hotelové ubytování pro širokou veřejnost. Tu měl do areálu přilákat i nově vybudovaný tenisový kurt a atrakce v podobě projížděk na koni či wellness.

Tato snaha o ekonomické zajištění společnosti však nebyla dostatečně úspěšná na to, aby umožnila udržitelné pokračující využívání zámeckého areálu. Matka Diesana se proto rozhodla přestěhovat společnost do skromnějších podmínek a v roce 2008 zámek prodala.

Budovy zámeckého areálu prošly v rukou nového majitele v roce 2016 rozsáhlou rekonstrukcí. Přestože je pojetí vnější podoby zámku velmi citlivé, vnitřní dispozice si zachovává adaptace, jež umožnily

návrat k využití jako domova seniorů (vzhledem k množství a charakteru úprav, jimiž vnitřní uspořádání zámku prošlo od začátku 20. století, pravděpodobně návrat k zcela historicky věrnému charakteru místností není možný ani vhodný). Od roku 2017 zde působí soukromý Domov seniorů Vlčí Pole s maximální kapacitou 80 ubytovaných seniorů.

4.2.3 Vývoj zámecké zahrady a parku

Jak bylo naznačeno v předchozí kapitole, osudy zámeckého areálu ve Vlčích Polích byly v čase značně proměnlivé. Stavba byla několikrát přestavována v obdobích, kdy měla sloužit jako reprezentativní šlechtické sídlo. Naopak v časech, kdy byl zámecký areál chápán spíše jako hospodářský dvůr, docházelo obvykle k chátrání a zastarávání vybavení zámku.

Velmi podobným vývojem si prošlo i okolí zámku. V různých etapách byla různým způsobem akcentována jeho hospodářská funkce, která před zdobností preferovala přístupnost a ekonomickou udržitelnost. Přesto již nejstarší vyobrazení představují zámek na jižní a západní straně přisedlý k parkově či zahradnický pojaté ploše.

V okolí zámku se již na mapě Ignatia Hölzela (SOA Praha, 2009) z poloviny 18. století vyskytuje rybníční soustava, která podle všeho svého největšího rozkvětu právě v tomto období. Dodnes se v bezprostřední blízkosti zámku vyskytuje rybník zvaný Jílový, zpodobnění prvního vojenského mapování ale zachycuje v jeho okolí mnohem bohatší kaskádu drobných vodních nádrží.

Obrázek 13 Hospodářský dvůr Vlčí Pole na mapě panství Kost Ignatia Hölzela z let 1750-1753. Mapa je východně orientovaná.

Obrázek 14 Obec Vlčí Pole na výřezu prvního vojenského mapování, tj. v 60. až 80. letech 18. století.

Jinak je nicméně první vojenské mapování velmi chudé na detaily, které by mohly napovědět, zda a jaký měl zámek ve Vlčích Polích v této době park. Zřetelně jsou nicméně zachycena severní a západní křídla zámecké budovy vzniklá pravděpodobně při renesanční přestavbě Polyxeny z Lobkovic. Vzhledem k charakteru této přestavby, která si kladla za cíl přebudovat zastaralou tvrz na důstojné panské sídlo, lze předpokládat v sevrěném dvoře blíže neurčené renesanční sadovnické úpravy založené na geometrických kompozicích.

Je nicméně také možné, že zahradní úpravy se zpočátku omezovaly na území na jih a západ od zámeckého dvora. Sadovnický pojetí jsou tato území zobrazena na skice Aloyse Schnircha a Josepha Krále, kteří v rukopisném atlasu vrchnostenských dvorů zachytili podobu parku z počátku 19. století.

Na vyobrazení vydíme kompozici s výraznou podélnou osou rovnoběžnou s dodnes zachovaným jižním křídlem zámku. Kolmo od této budovy vede vedlejší osa. Křížení obou os je zdůrazněno a snad již tehdy obsahovalo bronzovou sochu Merkura, později ztracenou.

Zahrada je rozdělena na rovnoměrné dílce, jejichž pravidelnost je narušena pouze průchodem silnice ukrajující z celkového obdélného tvaru. Zvolená šrafa zachycuje květnou zahradu ve střední části, obklopenou částmi s dřevinnými výsadbami.

Obrázek 15 Detail z rukopisného atlasu vrchnostenských dvorů zhotoveného Aloysem Schnirchem a Josephem Králem z Dobré Vody v letech 1810-1820 zobrazující park u zámku Vlčí Pole. Mapa má orientaci na jih.

Rybniční soustava, zachycená ještě v 80. letech 18. století, je již v okolí zámku redukována na Jílový rybník a menší rybník v zástavbě obce na západ od zámeckého parku. Ten je na indikační skice císařských otisků pojmenován jako Pískový.

Od okolí odděluje zámecký park otevřená travnatá plocha ukončená reprezentativním stromořadím. Samostatnou plochu výsadby má kostel sv. Šimona a Judy. Rukopisný atlas také zobrazuje tuto kapli jako poměrně vzdálenou od silnice, jejíž poloha se změnila již na vyobrazení v indikační skice.

Zde již cesta pochází v zásadě současnou trasou a poměrně těsně obkružuje východní křídlo zámku a zámeckou kapli. Poměrně výrazné změny lze také pozorovat v detailně vyobrazeném vlčopolském parku.

Geometrická kompozice je omezená jen na pozůstatek na východ od zámku, na místě dnešních soukromých zahrad a hospodářského zázemí zámku na pozemcích č. 1/1 a 1/2.

Dominantní se stává rozsáhlá přírodně krajinářská kompozice, která rozšiřuje park daleko na jih od původní, skromnější zahradnické úpravy.

Obrázek 16 Indikační skica zámku a zámeckého parku ve Vlčích Polích z 20. až 40. let 19. století.

Rozvolněná cestní síť a výsadby stromů pronikají i na nádvoří zámku. V jednom ze zastavení v části parku blíže k samotnému zámku je zřetelně naznačená socha Merkura. Po východní straně pozemku vede cesta, nejprve po hrázi Jílového rybníka a dále na jih.

Zajímavým detailem je přístupová cesta na hřbitov. Ten je dnes zpřístupněn od severu, od silnice, zatímco v historických zobrazeních se přístupová cesta napojuje na dnešní lesní cestu vedoucí po hrázi Jílového rybníka. V rámci zobrazení, jak na indikační skice, tak na výsledných císařských otiscích, jsou patrné jak listnaté, tak jehličnaté dřeviny. Indikační skica navíc ve větším detailu zachycuje snahu lemovat důležité přístupové cesty a hranice parku dřevinami. V geometrické kompozici se zdá být naznačeno použití stříhaných živých plotů.

Na obou mapách jsou zachyceny dva slévající se bezjemenné přítoky Vlčopolského potoka, z nichž jeden je výtokem Jílového rybníka a druhý přitéká z pramene v údolí pod kopcem Hladoměř, z místa zvaného Bučí. Toto pramenné místo je místně nazýváno Hraběničina studánka.

Tento nově rozšířený tvar zámecké úpravy, která je nejširší ve své severní části přiléhající k jižnímu křídlu zámku a poté pokračuje dlouhým výběžkem na jih podél potoka, je zachycen také na dalších historických mapových podkladech – na mapě kultur stabilního katastru ze stejného období jako císařské otisky a na zobrazeních druhého a třetího vojenského mapování, jež proběhla v druhé polovině 19. století.

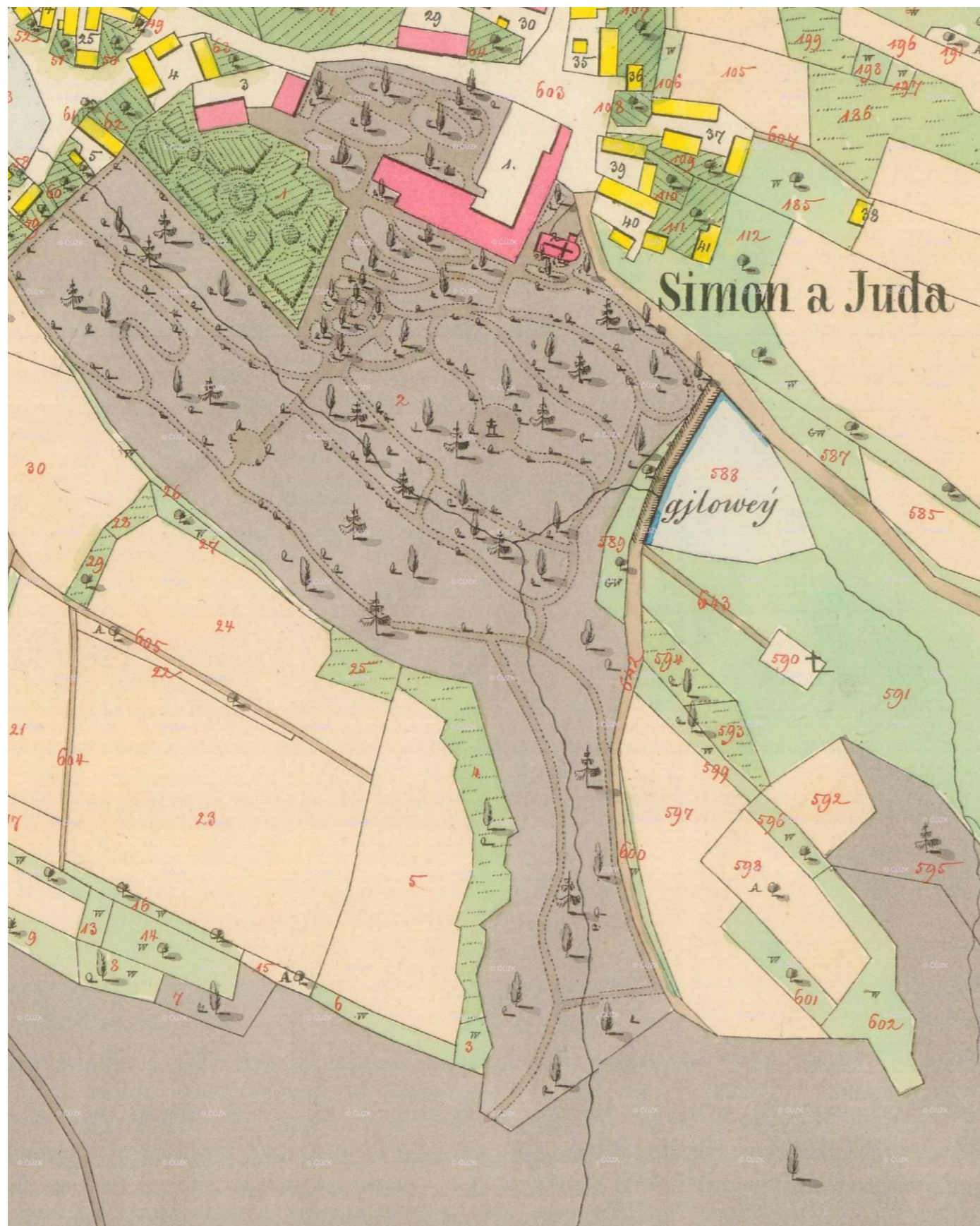
Na západní straně přiléhá k výběžku otevřená krajina s pastvinami, která mohla nabízet zajímavé výhledy. Naopak strměji z údolí stoupající oblast na východě jeví na všech zobrazeních vyšší míru zalesnění.

Zachycení parku na druhém vojenském mapování nezobrazuje jeho charakter ve větším detailu. Zobrazen je již na jih protáhlý tvar, avšak v širší, severní části parku je v tomto mapování zachycena geometrická síť cest. Ta může být zvolena buď jako zjednodušený zákres reprezentativního, intenzivně udržovaného parku, jehož charakter se liší od volnějšího využívání jižního výběžku.

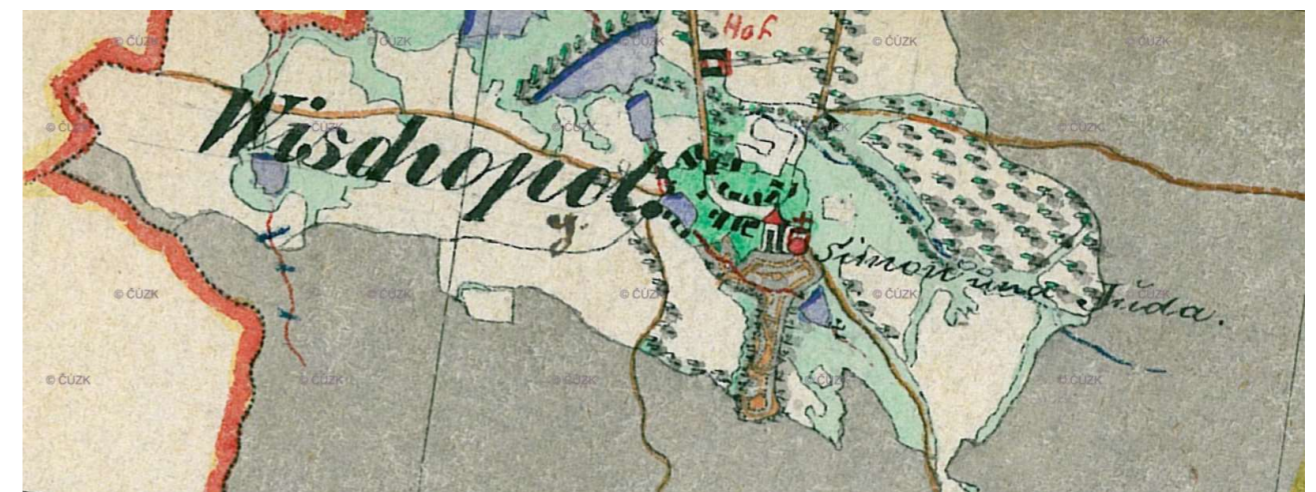
Druhou možností je, že autor mapy převzal tuto podobu parku z některého ze starších vyobrazení, neboť způsob, jakým je kompozice zachycena, tj. s dlouhou hlavní osou procházející přes celou šíři severní části zámecké zahrady s několika příčnými vedlejšími osami, se podobá parku zachycenému v rukopisném atlasu Aloyse Shnircha a Josepha Krále z počátku 19. století.

Třetí vojenské mapování v sobě obsahuje zajímavý detail, jehož věrohodnost by nicméně vzhledem k měřítku zobrazení mohla být diskutována – jako součást parkové kompozice chápe i pastviny na východ od jižního výběžku zámeckého parku a umísťuje tam odpočívadlo – vyhlídku.

Zámecký park je zde zakreslen v podobě, kterou ve větším detailu zachycovaly císařské otisky, a která je pravděpodobně skutečnou podobou parku od 1. poloviny 19. století – tj. se zachovaným geometrickým členěním v oddělené části na západě a s volnější kompozicí v ostatních částech parku. Jižní výběžek je začleněn šrafou do lesního porostu, zdá se tedy, že převládající způsob hospodaření v této části byly spíše lokální introdukce zajímavých druhů a úprava lesních porostů v okolí cest, nikdy se však nejednalo o anglický park s otevřenými plochami.

Obrázek 17 Tzv. císařský otisk vzniklý v rámci mapování stabilního katastru ve 20. až 40. letech 19. století.

Obrázek 18 Výřez znázorňující Vlčí Pole na mapě kultur stabilního katastru z let 1837–1844.

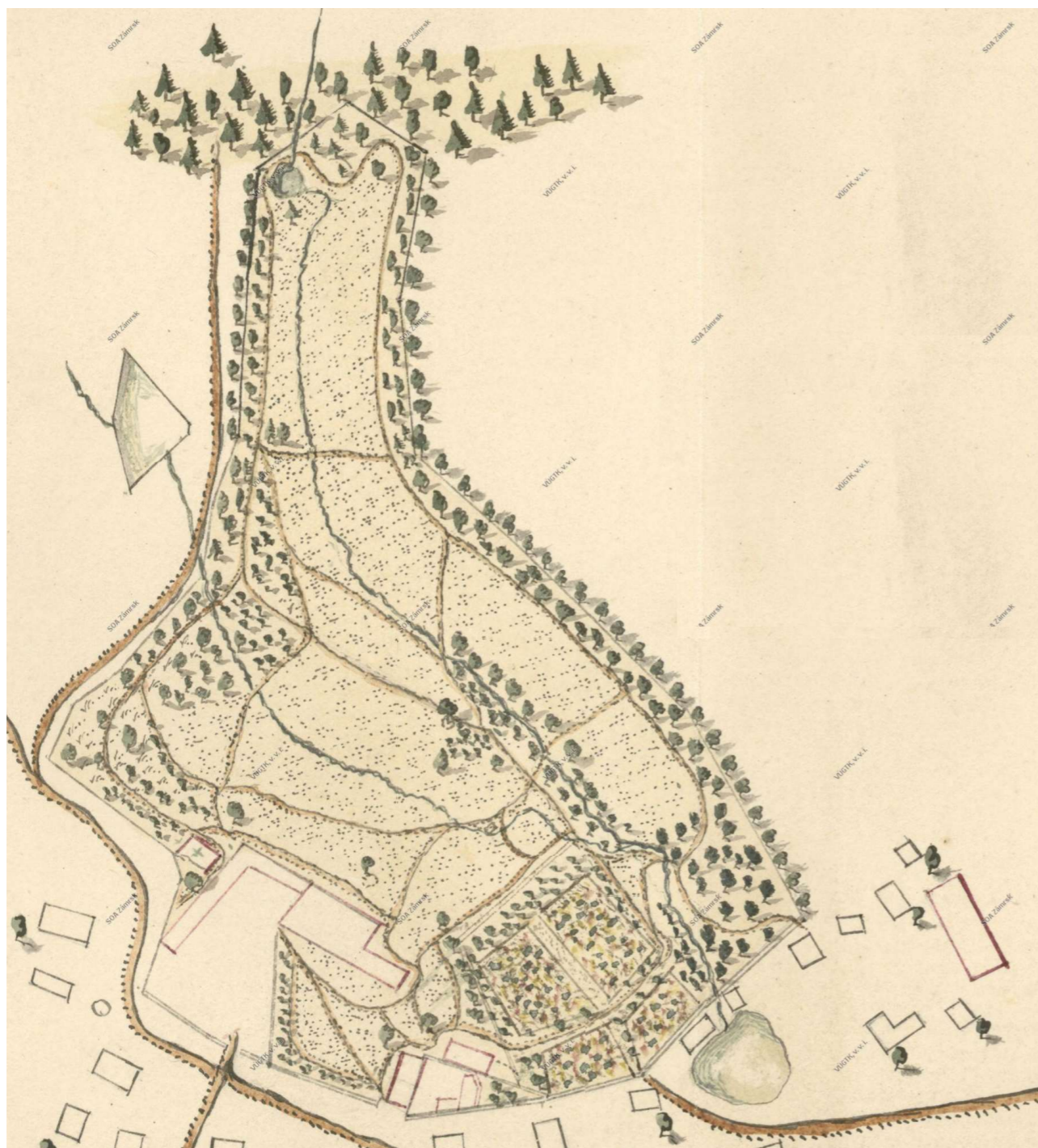
Obrázek 19 Obec Vlčí Pole na výřezu druhého vojenského mapování z 40. až 50. let 19. století.

Obrázek 20 Obec Vlčí Pole na výřezu třetího vojenského mapování z 60. až 80. let 19. století.

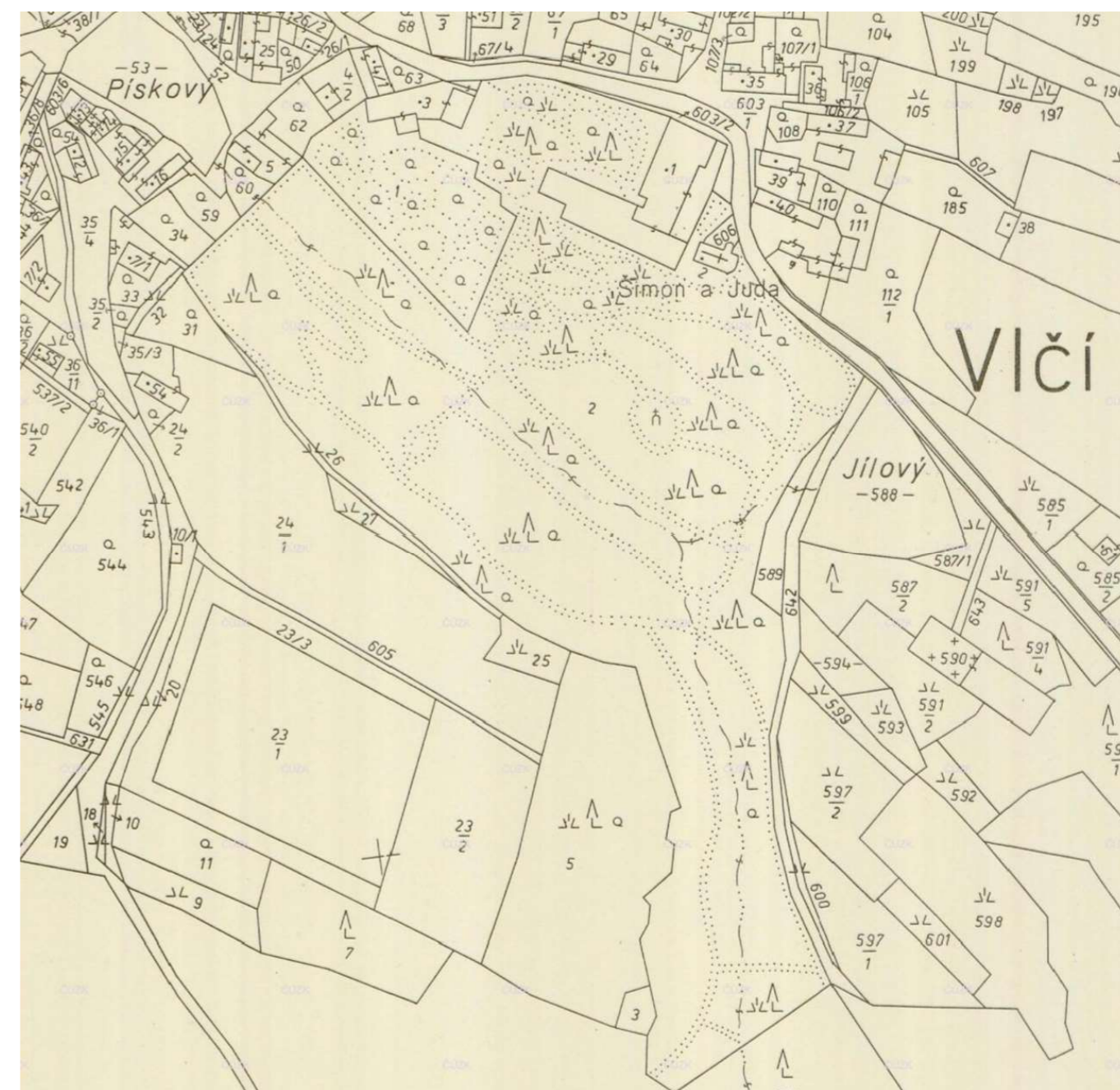
Na všech vyobrazeních vzniklých po 1. polovině 19. století má zámek již jen jižní a východní křídlo, jež jsou spojena do tvaru písmene L. Stabilními součástmi zámecké zástavby jsou také zděné domky zahradníka a lesníka.

Zajímavým dokladem o podobě zámku na samém konci 19. století je další rukopisné dílo, atlas A. Weinmanna, ve kterém jsou zakreslena i některá významná stromořadí hlavní cestní síť (SOA Praha, 2009).

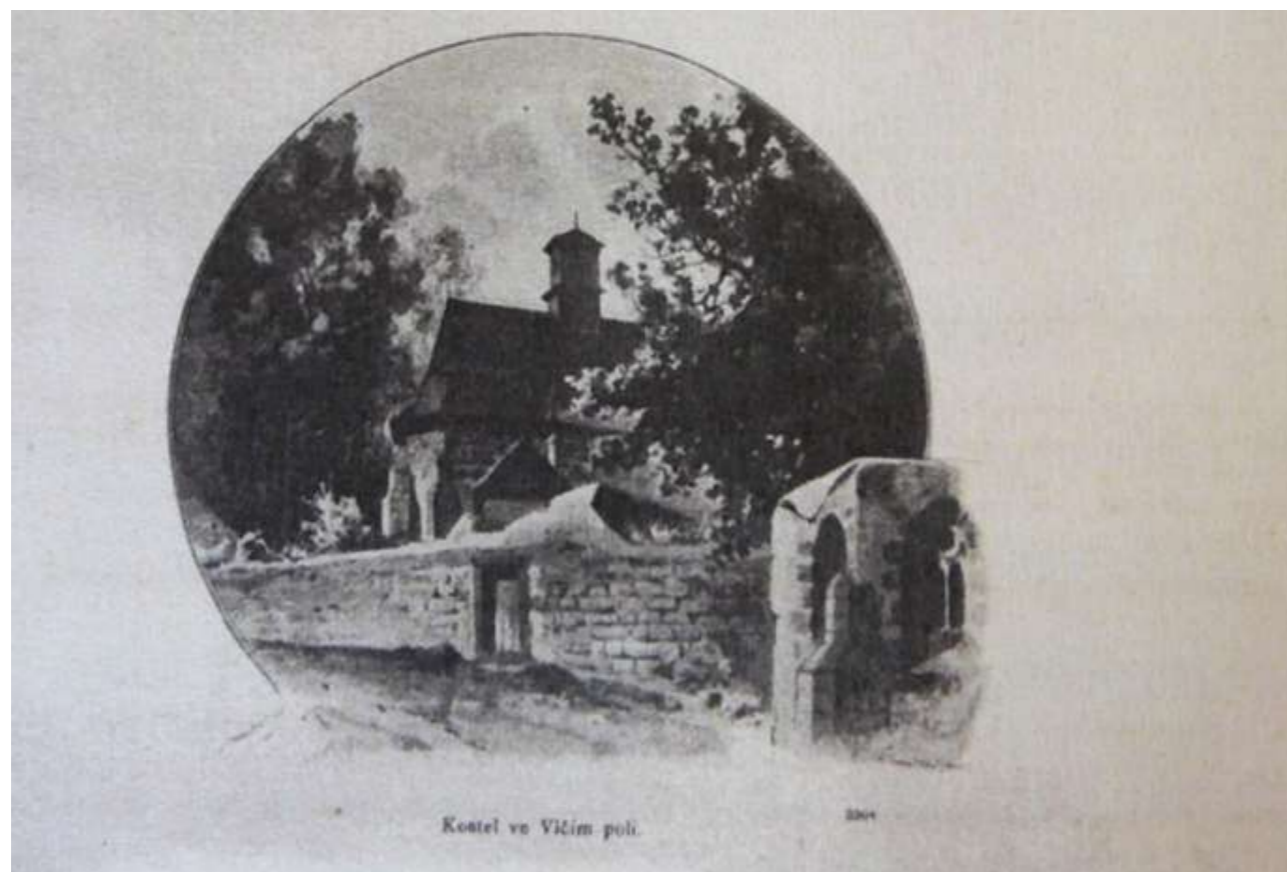
Obrázek 21 Detail z atlasu vrchnostenských dvorů a jejich pozemků na panství Kost zhotoveného A. Weinmannem v letech 1870-1880. Mapové zobrazení je orientováno na jih.

Již ve vyobrazení A. Weinmanna je patrné postupné omezování cestní sítě a náročnosti výsadeb a s tím související péče. To souviselo s postupným úpadkem zámeckého areálu a návrat k tomu považovat zámek ve Vlčích Polích spíše za hospodářský dvůr.

Obrázek 22 Mapa evidence nemovitostí platná v letech 1960 až 1990 zobrazuje v bývalém zámeckém parku v té době již neexistující členění zakreslené v císařských otiscích.

Posledním mapovým podkladem, který by nám mohl napovědět, jak byl zahradně architektonicky pojat zámecký park, je mapa evidence nemovitostí z 60. let 20. století. Podrobnější pohled však prozrazuje, že do tohoto zobrazení byly v takřka nezměněné podobě převzaty prvky zakreslené v tzv. císařských otiscích, přestože podoba parku byla v té době již značně rozdílná.

Obrázek 23 Kaple ve Vlčích Polích na pohlednici s fotografií J. Rédla ze začátku 20. století.

Obrázek 25 Nedatovaná fotografie zahrady za zámek ve Vlčích Polích z kroniky Augustina Šolce.

Obrázek 24 Zahrada za zámek ve Vlčích Polích v roce 1927.

Obrázek 26 Fotografie zahrady za zámek ve Vlčích Polích z první poloviny 20. století.

Obrázek 27 Stav kaple v 50. letech na nedatované fotografii z kroniky Augustina Šolce.

Obrázek 29 Záběr z míst dnešního hospodářského zázemí na prostor za zámek ve Vlčích Polích z roku 1965.

Obrázek 28 Fotografie zahrady za zámek ve Vlčích Polích ze začátku léta 1959.

Fotografická dokumentace použitá k přiblížení podoby zámeckého parku, pochází z kronikářských záznamů, ať už se jedná o kroniku Vlčích Polí, soukromou kroniku Augustina Šolce nebo kroniku domova důchodců, který byl v zámecké budově zřízen v 50. letech. Z tohoto důvodu se ve své většině omezují na vyobrazení bezprostředního okolí zámku, zejména zahrady za jižním křídlem, protože tématem jejich vyobrazení byly až na výjimky spíše činnosti, které v této oblasti probíhaly, než podoba místa jako taková. Některé další pak ilustrují stav památkově chráněného kostela sv. Šimona a Judy v různých časových obdobích.

Obrázek 30 Pohled na kostel sv. Šimona a Judy z již pomalu zarůstajícího parku a posezení, které bylo v parku instalováno v roce 1966.

Obrázek 31 Stav prostoru za zámeckou budovou v roce 1967.

Obrázek 32 Detaily ze zámecké zahrady z roku 1967.

Značný úpadek důležitosti zámku ve 20. letech 20. století zachycuje popis učitele Josefa Severy, uvedený v kronice Vlčích Polí a takřka doslovně citovaný v časopisu *Náš domov*: „Silnice se zatáčí v levo ke škole a tu již bělá se nám vstříc cíl naší cesty, vlčopolský zámeček.

Širokými vraty vedle obydlí zahradníková nevedeme však do zahrady, jež obklopuje se všech stran útulné to sídlo. Podle nízké zdi, s černým laťovým oplocením, dojdeme po chvíli až ke hlavnímu vchodu. Jednoduchými kovanými vraty vstoupíme na malé, obdélné nádvoří. V jeho čelní straně vidíme levé křídlo jednopatrové budovy. Zámek má mansardovou střechu, pobitou plechem, jež veselou červení pěkně se odlišuje od bílých stěn.

Po levé ruce (východní strana) uzavírají dvůr menší hospodářské budovy, kolna a drůbežárna. Prosté čerpadlo na vodu jest jediným objektem uprostřed nádvoří. V pravo ohraničuje dvůr rozsáhlý park, do něhož vkročíme jednoduchými dvířky; staneme před čelní stranou zámku.

Všude jest úplný klid. Trvale tu bydlí snad jen čtyři lidé. Jednopatrová, poměrně rozsáhlá budova, s prostými okny v patře většinou stále bílými, prkénkovými okenicemi zastíněnými, působí neobyčejně tesklivě.“

Úryvek pokračuje zmínkou o majitelích, kteří na zámku ve Vlčích Polích tráví čas pouze v letních měsících. V této době je pak nově upraven i zámecký park, v němž je důležitou dominantou kovová socha Merkura s chlapcem.

V rámci popisu je zmíněn zadní vchod na západní straně jižního křídla; „budova tvoří tu zákoutí, do něhož vede z budovy zadní východ, od kteréhož se chodí přímo do středu parku. V tomto zákoutí uchoval se na zdi jediný starý meruňkový strom, kdežto všechny ostatní, jež krášlivaly z jara celou jižní zámeckou zed', již odumřely...“

Zámecký park a jeho stav ve 20. letech 20. století je tímž autorem charakterizován následovně: „(Park) dosahuje na jihozápadě až k myslivně, na jihu přechází v oboru a lesnatý chlum (...) Velmi příjemná bývala tudy procházka k hraběčině studánce ve vzrostlém bukovém lese, jenž byl nedávno vykácen. I v parku, jak se mi zdá, bylo mnoho velkých stromů vymýceno.“ Na u kostela sv. Šimona a Judy je zmíněna velmi stará lípa. Augustin Šolc ve své kronice zmiňuje, že tato lípa byla sázena v úrovni silnice, ale v blíže neurčené době v 1. polovině 20. století byla kolem ní navezena hlína a vytvořena úroveň terasy přístupné z 1. NP zámecké budovy. Tuto terasu, podepřenou mohutnou opěrnou zdí z tesaného pískovce, je možné vidět na pohlednici J. Rédlá z počátku 20. století.

Tentýž kronikář uvádí, že u silnice před zámek byla v r. 1878 u příležitosti svatby korunního prince Rudolfa vysázena řada lip a lípy byly sázeny i jinde ve Vlčích Polích u příležitosti významných událostí.

Vývoj do poloviny 20. století tedy vedl k postupnému chátrání zámecké budovy i zámecké zahrady. Ta si zachovala uspořádání s geometrickou kompozicí omezené velikosti na západě, nyní možná částečně využívanou k pěstování ovocných dřevin a zásobním účelům, otevřenějším anglickým parkem

obklopujícím jižní křídlo zámku a oborou v jižním výběžku. Na nádvoří zámku byla dominantní zásobní a hospodářská funkce, včetně chovu domácích zvířat.

Výraznou dominantou parku byla bronzová socha Merkura s chlapcem usazená na pískovcovém podstavci. Ta byla v této době umístěna v zahradě na jih od zámku, na dohled od zámeckých oken, v průhledu orámovaném vzrostlými stromy, snad se mohlo jednat o různě zbarvené javory. Výrazný je také dnes již nezachovalý jehličnan, snad některý z druhů borovice, který je patrný na fotografii z roku 1927.

Na nejstarších fotografiích je možné spatřit treláže na jižní stěně zámku, u nichž Josef Severa uvádí, že byly podporami pro meruňkové stromy. Ty byly odstraněny ještě v 1. polovině 20. století, nejspíše v důsledku špatného zdravotního stavu, a nahradily je dva samostatné ovocné stromy v bezprostřední blízkosti jižní stěny, nejspíše opět meruňky.

Zajímavý je také průběh terénu zachycený na těchto fotografiích. Ten byl podle všeho méně dramatický, než je dnes, i když i na nejstarších fotografiích je zámek vybudován na mírné vyvýšenině, která se svažuje do louky a opět mírně stoupá. Vliv na to mohlo mít pravidelnější kosení louky, které ji v jarních a podzimních měsících vysušovalo a zabraňovalo tak postupnému propadání v nejvlhčích místech, které je patrné dnes. Jistou roli mohla také sehrát větší tendence k tvoření hlubších půd a ukládání organické hmoty v místech s lepším vodním režimem a místní složité geologické poměry.

Cestní síť zachycená i na nejstarších fotografických vyobrazeních je nezpevněná, bez dlažby. Cesta na fotografii z roku 1927 by mohla být mlatová, nicméně další fotografie obsahují spíše vyšlapané, pohybem tvořené stezky než udržovanou síť chodníků.

Kdy došlo k přeměně západní části parku na zahrady či zemědělsky užívanou půdu, je nejasné, možná se tak mohlo stát ještě před první světovou válkou. Jediná dohledatelná fotografie této oblasti z roku 1965 zobrazuje skupinu ovocných stromů a zrytý záhon nebo malé pole – je ale diskutabilní, do jaké míry souvisel tento stav až s poválečnou zemědělskou výrobou, do níž byli zapojeni i praceschopní obyvatelé domova důchodců v budově zámku.

Zatímco v 50. letech se podle všeho snahy zaměstnanců a obyvatel domova důchodců soustředily především na vybudování důstojného vnitřního prostředí a v zámku byly jejich činnosti spíše udržovací (jako např. sečení travnatých ploch apod.), od 60. let lze pozorovat i první snahy o hlubší využívání zahrady. Fotografie z této doby tak dokumentují vybudování jednoduchého posezení, ale také zarůstání lesnatějších částí parku náletovými dřevinami. Parku stále dominuje socha Merkura a v jarním období zde nádherně kvete solitérní magnolie, která je vzhledem ke svému stáří v 60. letech snad také keřem zobrazeným na fotografii z 1. poloviny 20. století.

Od 70. let pak, jak se mění náhled na péči o seniory, narůstá také tlak na využívání zámecké zahrady k relaxaci a terapii obyvatel domova důchodců.

Obrázek 33 Fotografie ze zelinářské zahrady domova seniorů Vlčí Pole z roku 1972.

Obrázek 34 Zahradní besídka zbudovaná v roce 1972.

Je třeba podotknout, že toto užívání si nekladlo za cíl obnovu či zachování historických či zahradně-architektonických kvalit zámeckého parku, ale spíše kladlo do popředí přání obyvatel a funkčnost zvolených řešení. Vznikaly tak zahradnické úpravy, na jejichž podobě se podepsal dobový vkus, dostupnost materiálů i zkušenost obyvatel a zaměstnanců domova s různými typy rozložení zahrádek.

Pro vybudování přístřešku, v kronice nazývaného zahradní besídkou, tak byla použita konstrukce z ocelových trubek a vlnitého plechu. V jejím okolí se objevují stříhané živé ploty z ptačího zobu, objevují se asfaltové chodníky a betonové obrubníky.

V zahradě na severní straně zámecké budovy si obyvatelé zřídili zelinářskou zahrádku ve vyvýšených záhonech.

Obrázek 35 Zelinářská zahrada zámku ve Vlčích Polích v roce 1974.

V 70. letech 20. století se tak dostáváme do situace, kdy je od původního zámeckého areálu oddělena část na západě, která se stává soukromými zahradami, a do velké míry změněn charakter přední zámecké zahrady obrácené k obci. Tam vznikají garáže a skladové budovy, jsou vysázeny ovocné stromy a zahrada se mění v zelinářskou zahradu opečovávanou místními obyvateli. Péče o park za zámkem klesá a ten je do velké míry ponechán svému osudu a postupnému zarůstání. Stav parku zachytil také na svých kresbách z let 1973–1975 malíř Bohumil Trefil.

Obrázek 36 Kresba B. Trefila zachycuje západní fasádu zámku a vzrostlou douglasku v popředí.

Obrázek 37 Kaple při pohledu ze zámeckého parku na kresbě B. Trefila.

Obrázek 38 Podmáčená louka na jih od zámku na kresbě B. Trefila.

Zámecký areál ve Vlčích Polích a jeho zahradní část prošly tedy od 17. století, kdy zde byl vybudován pozdně renesanční zámek, celou řadou proměn. Měnila se jeho velikost i zahradně-architektonické zvrnění. Velká část nejstarších zahradnických úprav s geometrickou kompozicí, jež byly přítomné ještě na konci 19. století, je nyní soukromou zahradou, nebo je využívána jako hospodářské zázemí zámku.

Proměna parku v romantickou krajinářskou úpravu před polovinou 19. století založila v prostoru parku celou řadu alejí a stromořadí a vnesla do jinak poměrně jednotvárného porostu v údolí potoka skupiny v místě nepůvodních dřevin.

Údržba zámeckého parku se zhoršovala již na počátku 20. století, nicméně od 70. let 20. století je umožněno postupné zarůstání dříve otevřených ploch a postupné propadání terénu v zamokřené části na jih od zámku.

Zcela změněna byla podoba zahrady sevřené mezi dvěma zámeckými křídly, v níž se pojila hospodářská a zásobovací funkce s později přidanými funkcemi rekreačními. V rámci úprav ze 70. let 20. století sem byly vysázena celá řada nevhodných dřevin, jako jsou *Picea pungens*, *Thuja occidentalis*, a vytvořena celá řada charakterově nevhodných staveb, jako asfaltové cesty nebo přístřešek z vlnitého plechu.

4.3 Současný stav řešeného území

Řešené území zahrady domova seniorů se nachází na dvou pozemcích zámeckého areálu, pozemku č. 2/4 a pozemku č. 2/6 v katastrálním území č. 783731 Vlčí Pole ve Středočeském kraji. V centru pozemku č. 2/6 se nachází budova bývalého zámku, dnes domov seniorů, která jej svým křídlem dělí na dvě plošně obdobné části. Celková výměra tohoto pozemku je 8 244 m². Účel pozemku je v katastru nemovitostí uveden jako ostatní plocha, územní plán chápe tento pozemek jako soukromou zeď.

S parcelou č. 2/6 na jihu hraničí pozemek č. 2/4 s plochou 48 860 m². Tento bývalý zámecký park je v katastru nemovitostí zanesen jako pozemek určený k plnění funkcí lesa. V územním plánu je tento lesní pozemek definován jako součást zastavěného území obce Vlčí Pole a jeho část vyznačena jako architektonická hodnota.

4.3.1 Současný stav pozemku č. 2/6

Členitý půdorys pozemku č. 2/6 je vymezen několika stavbami, zámeckou zdí a sousedními hospodářskými pozemky. V centru plochy se nachází budova občanské vybavenosti – bývalý zámek, dnes domov seniorů s č. p. 5 na parcelním čísle 1. Na východě se do parcely zakusuje kaple na parcelním čísle 2 s přílehlým přístupovým pozemkem č. 606. Tato kaple je vedena v evidenci Národního památkového ústavu jako kulturní památka s evidenčním číslem 1000126233 Kostel sv. Šimona a Judy. Ke kapli přiléhá ještě pozemek č. 2/11, jehož náplň je specifikována jako zeď. Tato parcela je od hlavního pozemku č. 2/6 neoddělena plotem a bude pravděpodobně také mírně dotčena návrhem, neboť po ní vede přístupová cesta na silnici.

Poměrně úzkým průchodem mezi budovami zámku a kostela je možné vstoupit na oddělenou plochu terasy u zámku vybudovanou na opěrné zdi nad komunikací. Na jihu pozemek č. 2/6 hraničí s lesním pozemkem č. 2/4, hranice není nijak vyznačena. Na západě sousedí plocha s pozemkem č. 1/1, který slouží jako hospodářské zázemí areálu a na němž se nacházejí sklady palivového dříví apod. Dalším samostatným pozemkem, jež je na západě od pozemku č. 2/6 oddělen plotem a porostem *Picea pungens*, je zahrada rodinného domu č. p. 25 na pozemcích č. 3 a č. 1/2.

V severozápadním rohu pozemku, nedaleko domu č. p. 25 se nachází vjezd na pozemek architektonicky zpracovaný v podobě monumentální zděné brány. Omítnutá plná zeď pak tvoří hranici parcely směrem na sever a odděluje zahradu domova seniorů od komunikace.

Plocha na severní straně zámku je zarovnaná, jejím středem rovnoběžně s budovou zámku probíhá přístupová komunikace končící na dlážděné ploše u vstupu do domova seniorů, která slouží k parkování pro návštěvníky tohoto zařízení a pro zásobování. Zhruba uprostřed délky zámecké zdi přiléhá k její vnitřní stěně nevzhledná trafostanice, s jejíž polohou je však pravděpodobně jen obtížné něco dělat.

Zahradní úprava této části pozemku sestává z několika jedinců, kteří jsou pozůstatky původních sadovnických úprav, jako je mohutná *Pseudotsuga menziesii*, dospělý jedinec *Picea pungens* a řada tří *Thuja occidentalis* značného věku, které lemují vjezd u portálu. U plotu oddělujícího soukromou zahradu domu č. p. 25 se nachází neprostupná hustá skupina čtyř *Picea pungens*, jejíž výsadba byla zjevně motivována snahou izolovat zámecký areál od soukromého pozemku.

U zámecké budovy rostou skupiny jehličnatých a listnatých dřevin, a to zejména *Taxus baccata*, různé kultivary *Thuja* sp., *Juniperus sabina*, mladý jedinec *Picea abies*, převislý kultivar sakury s jednoduchými květy *Prunus serrulata* 'Pendula', dva kusy na kmínek roubované *Prunus cerasifera* 'Nigra', *Betula pendula* 'Youngii'. U zámecké brány je vysazena *Cornus sanguinea*, pravděpodobně kultivar 'Midwinter Fire'. V otevřené ploše blíže k zámecké zdi je prováděn pokus o lemování cestní sítě ze zámkové dlažby pomocí *Buxus sempervirens* a zakrytí trafostanice pomocí *Thuja* sp. Jinak je plocha pojata jako trávník s okružní cestní sítí a lavičkami. Zhruba v centru této plochy se nachází velký kruhový altán.

Oddělená část pozemku č. 2/6 na terase je převážně dlážděnou plochou (zámková dlažba), uprostřed níž se nachází velký lipový pařez. U kaple se nachází alternativní přístup na pozemek zadní branou, od níž vede přístup až k zámecké budově podél budovy kaple. Tato cesta je oddělena příkrým svahem od mírněji, ale přesto značně svažité cesty vedoucí za zámek, do jižní části pozemku č. 2/6. Hlavní vjezd na tuto plochu vede od zámecké brány po cestě z betonových panelů, která obsluhuje i hospodářské zázemí domova seniorů na pozemku č. 1/1.

Tato plocha se vyznačuje poměrně dramatickým průběhem terénu. Bezprostředně u zámecké budovy se nacházejí cca 2 m plošiny. Dále od budovy se pak pozemek svažuje až do vlhké sníženiny, kam zejména na jaře a na podzim prosakuje voda, pravděpodobně spíše z výše položeného rybníka než z potoka, který je z hlediska nadmořské výšky položen ještě o cca 2-3 m níže.

Z této sníženiny se pak terén dramatickým způsobem zvedá směrem k východu a k jihu. Na jihozápadním okraji pozemku byl předchozími majiteli zbudován tenisový kurt se severojižní orientací, který je mírně vyzvednut nad úroveň okolního terénu. Herní plocha je pokryta antukou, která vlivem nedostatečné údržby zarůstá náletovými druhy, zejména *Verbascum* sp.

Tato plocha je na dřeviny spíše chudá, obzvláště v porovnání s bujným lesním porostem na přiléhajícím pozemku č. 2/4. U zámecké budovy se vyskytuje mohutný a cenný keř *Buxus sempervirens*, který je ale doplněn mladým stromkem *Picea pungens*. Zajímavou dominantou je soliterní *Acer campestre* ve vlhké sníženině, u nějž se nachází keř *Euonymus europaeus*. Na ze západu osluněném svahu se vyskytují *Rosa canina* a *Crataegus* sp., které se jinak na zkoumaných plochách objevují zřídka. Jako zaplášťení lesní plochy z pozemku č. 2/4 se vyskytuje *Corylus avellana*.

Touto částí zámecké zahrady je vedeno odkanalizování zámecké budovy a na tenisovém kurtu je vybudován přívod vody z vodovodního řadu. K přesné trase této technické infrastruktury nejsou podklady, byla vybudována předchozími majiteli. Trasu lze rekonstruovat za předpokladu dodržení rovných tras mezi vpustěmi, které vystupují na povrch především na plochém pásu v úrovni zámecké budovy. Podél cesty k hospodářskému zázemí jsou u vstupu na tuto zadní část zahrady dvě lampy veřejného osvětlení. Z budovy zámeckého parku je otevřen prozatím nepoužívaný vstup na tuto zadní zahradu.

4.3.2 Současný stav pozemku č. 2/4

Definování pozemku č. 2/4 v katastrálním území 783731 Vlčí Pole s sebou nese důsledky, které se nevhodným způsobem podepisují na perspektivě bývalého zámeckého parku. Chápání parcely jako PUPFL podle lesního zákona (Zákon č. 289/1995 Sb.) vyžaduje na vlastníkovu, aby jej v duchu tohoto zákona obhospodařoval.

Lesní zákon rozlišuje tři kategorie lesů podle převažujících funkcí – lesy ochranné, lesy zvláštního určení a lesy hospodářské. Lesy ochranné jsou charakterizovány svou polohou v mimořádně nepříznivých podmínkách klečového lesního vegetačního stupně, vysokých hor a exponovaných hřebenů nebo nepříznivých stanovišť. Lesy zvláštního určení jsou orgánem státní správy lesů zařazeny do této kategorie v případě, že se jedná o porosty v pásmech hygienické ochrany zdrojů pitné vody, ochranných pásmech zdrojů minerálních vod a ZCHÚ. Dále takto mohou být zařazeny lázeňské lesy, lesy se zvýšenou rekreační funkcí, lesy sloužící k lesnickému výzkumu, porosty se zvýšenou půdoochrannou, klimatickou, vodoochrannou či krajinnotvornou funkcí, porosty důležité pro zachování biologické rozmanitosti, lesy v oborách a bažantnicích a další lesy, u nichž důležitý veřejný zájem vyžaduje odlišný způsob hospodaření.

Lesní pozemky, které nejsou lesy ochrannými ani lesy zvláštního určení, jsou chápány jako lesy hospodářské. Na takovéto PUPFL se vztahují všechna ustanovení lesního zákona, včetně pokynů mířených k účelnému hospodaření a těžbě v lesích a odstraňování starých a napadených stromů. Fakt, že je pozemek č. 2/4 veden právě jako hospodářský les, může vést k pokračující degradaci a de facto likvidaci posledních pozůstatků někdejšího zámeckého parku.

Zachované porosty z této zahradně architektonické úpravy totiž již překročily obmýtní dobu pro dané taxony, některé jsou ve špatném zdravotním stavu, což by mělo vést v lesním hospodaření k jejich okamžité likvidaci bez ohledu na to, zda by bylo ještě možné nějakým zásahem jedince zachránit. Ve velké míře se také jedná o nepůvodní druhy, které jsou v lesnickém chápání pozemku považovány za potenciální nebezpečí. Původní druhy značného stáří jsou naopak ohroženy snahou jejich kvalitní dřevo zpeněžit.

Vzhledem k tomu, že odnětí pozemku o rozloze 48 860 m² z PUPFL je prakticky zcela nemožné, bylo by pravděpodobně nejvhodnějším způsobem, jak zachovat dochované zbytky zámeckého parku

zařazení pozemku jako lesa zvláštního určení. Důvodem pro takovýto krok by mohla být historická hodnota dochovaných fragmentů kompozice zámeckého parku a přeživších jednotlivých stromů a zvýšená rekreační funkce, již by bylo možno v místě dále podpořit, popř. vodoochranná funkce, neboť pozemkem po celé délce protéká bezejmenný neregulovaný potok. K takovému přístupu pravděpodobně směřuje i zařazení pozemku č. 2/4 do zastavěného území obce.

Část tohoto pozemku je také zanesena v územním plánu Dolního Bousova jako architektonická či urbanistická hodnota, zde vytyčenou hranici lze však s úspěchem zpochybnit. Z území s architektonickou hodnotou je totiž na tomto výkrese vyňata část na západ od drobného vodního toku, což je problematické zaprvé proto, že koryto neregulovaného potoka se volně přirozeně vyvíjí a není definováno vlastním pozemkem zaneseným v katastru. Druhým, závažnějším problémem této hranice je výskyt skupin stromů na západním břehu potoka, u nichž způsob vysazení, věk či cizokrajný původ napovídají, že byly v některé fázi historického vývoje parku jeho součástí.

Navzdory chápání pozemku č. 2/4 jako PUPFL v katastru nemovitostí, stav porostů odpovídá několika desítkám samovolného vývoje bez lesnických zásahů, vyjma nahodilé těžby směřující k odstranění odumřelých, napadených nebo jinak poškozených stromů. V lese lze identifikovat jedince, kteří jsou pravděpodobně součástí někdejší parkové úpravy, ti jsou však obklopeni přirozenou obnovou lesa v podobě cca 30-40 let starých nezakládaných bukových (*Fagus sylvatica*) porostů. Na vlhkých místech v potoční nivě, kde vznikly přirozené světliny pádem vzrostlých stromů, se ve velkém počtu vyskytují olše (*Alnus glutinosa* a *Alnus incana*). Výrazně jsou zastoupeny javory (*Acer platanoides*) různých, spíše mladších věkových kategorií, a lípy (*Tilia cordata*), jejichž výmladky se mohou šířit i od vzrostlých stromů, jež byly pravděpodobně součástí parkových výsadeb.

Parkové výsadby jsou pravděpodobně představovány duby (*Quercus robur*), jejichž mladí jedinci nebyli v podrostu jinak pozorováni, starými lipami (*Tilia cordata*), starými javory (*Acer platanoides* i *Acer pseudoplatanus*). Nalezen byl i velmi starý jedinec habru (*Carpinus betulus*), který se jinak v území takřka nevyskytuje. Z exotických listnáčů byl nalezen jírovec (*Aesculus hippocastanum*) na vyvýšeném místě s výhledem na zámek, platan (*Platanus acerifolia*) a velmi starý jedinec akátu (*Robinia pseudoaccacia*).

Na pozemku se také vyskytují oddělené skupiny 3-4 jehličnanů. V největší míře se jedná o v této části České republiky nepůvodní modřín (*Larix decidua*), dále o smrk ztepilý (*Picea abies*), několik borovic (*Pinus sylvestris*), nepůvodní smrk pichlavý (*Picea pungens*) a po jednom případě o douglasku (*Pseudotsuga menziesii*) a zerav (*Thuja occidentalis*). Z okolních lesních pozemků se na parcelu šíří semenáčky smrku ztepilého, ale také dub červený (*Quercus rubra*). Jako zapláštění se příležitostně objevuje líska (*Corylus avellana*), v podrostu je přítomen břečťan (*Hedera helix*) a barvínek (*Vinca minor*). Na světlejších vlhkých místech se údajně objevují bledule (*Leucjum vernum*), na sušších prosvětlených

místech roste ostružiník (*Rubus* sp.). Celým pozemkem prochází plochá provlhlá niva potoka, od níž se poměrně příkře zvedají oba břehy.

4.4 Uživatelé řešeného území a jejich požadavky

Kapacita domova seniorů Vlčí Pole je 70 lůžek. Cílová skupina tohoto sociálního zařízení je poměrně široká, jedná se jak o většinou ještě poměrně samostatné lidi starší 60 let a mladší seniory od 65–80 let, tak i o starší seniory svým věkem přesahující 80 let.

Negativní korelace věku a zdravotního stavu samozřejmě není zcela úplná. Domov seniorů tak obývají i senioři (resp. seniorky) v poměrně dobrém zdravotním stavu s dobrou mírou vitality, stejně jako se zde nacházejí i osoby vyžadující každodenní péči, jež setrvávají po většinu dne na lůžku.

Personál domova seniorů se snaží svým klientům poskytovat co nejširší možnosti k zachování a rozvíjení motorických a kognitivních schopností těchto seniorů. Jedná se zejména o ergoterapii, jež prostřednictvím aktivizačních činností a smysluplného zaměstnávání usiluje o zachování schopnosti vykonávat běžné činnosti. Pravidelně je pod dohledem specializovaného terapeuta prováděna canisterapie, v objektu funguje keramická dílna. Klientům jsou zprostředkovány kulturní zážitky v základní podobě, jako je knihovna nebo promítání filmů, i v podobě občasných koncertů, přednášek či výstav. V rámci sociálních péče jsou podporovány přátelské vztahy mezi jednotlivými klienty (i v podobě společného slavení narozenin a významných svátků), mezigenerační kontakt v podobě občasných návštěv dětí z místní školy a samozřejmě i vztahy v rodině klientů domova.

V současné době domov seniorů obývá poměrně aktivní skupina cca 5-8 starších žen v dobré duševní i fyzické kondici, které by zejména uvítaly rozšíření možností ergoterapie na zahradnické činnosti v okolí zámku. Tato skupina se v doprovodu sociální pracovnice vydává i na poměrně dlouhé okruhy po Vlčích Polích, a to i v zimním období, v závislosti na schůdnosti místních komunikací.

Následující poznatky vyplynuly z opakovaných rozhovorů s různými aktéry domova seniorů. První ujasňování představ o požadavcích na rekonstrukci zahrady probíhalo s představiteli vedení domova seniorů, vrchní sestrou a vedoucí sociální pracovníci v průběhu ledna 2018. Následovalo vyjasňování představ samotných klientů, z nichž první a nejpodrobnější diskuze s obyvateli domova proběhla 7. 2. 2018, další rozhovory se uskutečnily 18. 7. 2018.

Zahrada domova seniorů Vlčí Pole na pozemku č. 2/6 je budovou zámku rozdělena na dvě jasně odlišitelné části. Přední část pozemku blíže k silnici je již zahradnický pojata, a i když lze tento styl označit spíše za funkční než nutně zahradně architektonicky hodnotný, vedení domova seniorů neplánuje současnou podobu této plochy prozatím měnit.

Z původních výsadeb se zde zachovala pouze mohutná *Pseudotsuga menziesii* a několik jedinců *Thuja occidentalis*, které rámuji bránu do zámeckého areálu. V místě je vybudovaná cestní síť ze zámkové dlažby, mohutný altán s konstrukcí v kombinaci kovu a dřeva a umístěn esteticky v místě nevhodný zahradní gril, který nicméně umožňuje klientům domova v létě oblíbené opékání buřtů. V nových výsadbách jsou přítomny *Prunus serrulata*, *Betula pendula* 'Youngii' a *Buxus sempervirens*.

Předmětem řešení obsaženého v této diplomové práci tak byl vedením domova seniorů určena především jižní část pozemku č. 2/6 za zámkem s návazností na lesní porost pozemku č. 2/4. Tato plocha je v současné době pro klienty domova prakticky nevyužitelná, a to zejména kvůli obtížnému terénu, který se poměrně příkře svažuje do vlhké prolákliny a následně se opět zvedá do lesního porostu. Na zahradě byl předchozími majiteli vybudován tenisový kurt, jehož antukový plochý povrch navrhla ředitelka domova seniorů jako vhodné místo k umístění vyvýšených záhonů pro zahrádkářské aktivity klientů domova. Na místě je vytvořen zdroj pitné vody vhodný k zalévání, jako materiál pro vyvýšené záhony navrhla ředitelka europalety, které jsou na zahradě uskladněny ve větším množství.

V rozhovorech s personálem byla zdůrazněna potřeba přehlednosti prostoru, aby byla zajištěna bezpečnost jeho uživatelů a umožněn případný zásah personálu domova. Cestní síť byla preferována jako okružová, což bylo zmíněno jako vlastnost umožňující snadnější pohyb osob trpících Alzheimerovou chorobou nebo jinými druhy stařecké demence. Jako vhodné bylo označeno vytvoření podvědomé orientační sítě pomocí barev, tvarů, smyslových požitků, a různorodost tras podle náročnosti tak, aby i takřka nepohybliví obyvatelé domova seniorů mohli být transportováni na čerstvý vzduch a tam nějakou dobu pobývat. Velký důraz byl kladen na materiálovou stránku cestní sítě – měla by umožňovat pohyb invalidního vozíku, její sklon a dostatečnou šíři.

Zmíněny byly zvýšené požadavky na ergonomii všeho použitého mobiliáře a bezpečnost. Pro aktivnější obyvatelky domova seniorů byla zmíněna možnost propojení zahrady s obcí a vytvoření velkého okruhu, jehož část by procházela i mimo zámecký areál. Trasa do lesa byla chápána jako doplňková, neboť personál oceňuje estetickou stránku lesa na místě bývalého parku, ale vzhledem k obtížnějšímu terénu a větší vzdálenosti od centrálních částí domova seniorů je jeho využití sporné. Význam by trasa mohla mít pro delší procházky klientů v doprovodu rodinných příslušníků, kdy by například syn mohl svojí matce na vozíku dopomoci k dosažení až takto vzdálených částí zahrady. Další teoretické využití napojení zahrady na bývalý zámecký park a zlepšení porostu na jeho ploše by mohlo spočívat ve vytvoření rekreační plochy významné pro celou obec, z čehož by v důsledku mohli benefitovat i obyvatelé domova seniorů.

Požadavky samotných klientů domova by se ve zkratce mohly rozdělit do dvou okruhů: vybudování zázemí pro zahradničení a zajištění estetického zážitku. Skupina již výše zmiňovaných aktivních obyvatelk chápe vybudování vyvýšených záhonů a pěstování okrasných i užitkových rostlin jako svoji

prioritu. Jedná se o ženy, které evidentně byly zvyklé celý život pečovat o svoji zahrádku a aktivity, které se odehrávají převážně ve vnitřním prostředí, je svou obtížností a mírou užitečnosti zcela neuspokojují.

Další klienti, s nimiž byla vedena diskuse, kladou velký důraz na estetickou stránku zahrady. Vnímají stav zahrady jako kontrastní k nově rekonstruované budově zámku, v níž se nachází domov seniorů. Rádi by, aby „měli hezcí výhled z oken“ a zmiňují, že „zámek by měl mít zámeckou zahradu“.

V rozhovorech zmiňují druhy rostlin, které chápou jako do zámeckého prostředí vhodné, jako jsou růže (*Rosa* sp.) a hortenzie (*Hydrangea* sp.). Oblibu růží může u klientů zvyšovat i fakt, že v nedalekých Markvarticích se nachází specializované zahradnictví zabývající se pěstováním neobvyklých, historických i botanických kultivarů či druhů růží, jež někteří z nich byli navštívit. Další zmiňované rostliny jsou velmi výrazné květem, jako například slunečnice (*Helianthus annuus*) nebo rudbekie (*Echinacea* sp.), popřípadě se jedná o bylinky (*Salvia* sp., *Mentha* sp.). Značná část diskuse byla věnována i možnému pěstování ovocných dřevin a schopnost klientů domova sbírat plody pomocí česáčku.

Celkově se ukázalo, že klienti domova by preferovali známé taxony přítomné na venkovských zahrádkách spíše, než raritní druhy a výrazné kultivary. V průběhu hovoru se několikrát ukázalo, že na celou řadu rostlin mají klienti návazany pozitivní vzpomínky. Takovéto asociace mohou výrazně zvyšovat uklidňující a relaxační potenciál zahrady. Za všechny uveďme příklad klienta, který se po celou dobu projevoval spíše zmateně a ne zcela kognitivně v pořádku, ale naprosto ožil při zmínce o černém bezu, protože jeho maminka jej vždy jako dítě posílala pro kosmatice, které mu následně smažila.

Negativním aspektem současného stavu zahrady, který klienti vnímají obzvláště palčivě, je jejich neschopnost přilákat k zámecké budově blíže volně žijící živočichy. Snahy o umístění ptačí budky či krmítka skončily spíše neúspěchem. Místa, na která byly připevněny, byla příliš vzdálena pro pozorování z budovy zámku a budku se nepodařilo připevnit dostatečně vysoko na strom tak, aby byla atraktivní pro hnízdící ptáky. V návrhu nové zahrady by proto přivítali vytvoření vhodných míst pro pozorování zejména ptactva, a to jednak potravní nabídkou pro volně žijící ptáky a jednak vhodně umístěným posezením, z něhož by tyto živočichy mohli sledovat.

Důležitým relaxačním místem pro obyvatele domova seniorů je terasa přístupná z 2. NP zámecké budovy, vybudovaná na opěrné zdi přiléhající k památkově chráněné kapli. V diskusi zaznělo, že jako součást návrhu by klienti domova ocenili i úpravu tohoto prostoru, který je průchodem propojen i se zahradou za zámkem.

Závěrem z proběhlých rozhovorů jsou tak poznatky, které lze shrnout do několika bodů:

1. Vytvořit v zahradě dostatečně pohodlnou, bezbariérovou cestní síť složenou z okruhů různých délek a obtížností;
2. Zajistit uživatelům zahrady různorodost zážitků na poměrně malém prostoru;
3. Přilákat na zahradu v co největší míře volně žijící živočichy a umožnit jejich pozorování;

4. Vytvořit místo pro pohodlné zahrádkaření v rámci ergoterapie;
5. Vytvořit místo pro prostou relaxaci imobilních obyvatel domova seniorů;
6. Využít v co největší míře známé, tradiční druhy a kultivary;
7. Postupovat opatrně a omezit výběr jedovatých či trnitých druhů;
8. Vytvořit reálné i vizuální propojení mezi terasou, budovou zámku, zahradou za zámkem a zámeckým parkem.

Obrázek 39 Diskuze s klienty domova seniorů.

4.5 SWOT analýza

4.5.1 Silné stránky (Strengths)

V území se nachází celá řada pozitivních aspektů, které jej činí hodnotným a které by bylo vhodné začlenit do návrhu rekonstrukce. Jedná se zejména o:

1. kontext areálu zámku, včetně velmi zajímavého a historicky hodnotného kostela sv. Šimona a Judy;
2. kontext poměrně cenných přírodních porostů v bezprostředním i vzdálenějším okolí řešeného území;
3. některé vzrostlé dřeviny, které jsou v dobrém zdravotním stavu;
4. neregulovaný potok, který územím protéká a navazuje na sebe celou řadu přírodně cenných momentů.

4.5.2 Slabé stránky (Weaknesses)

Řešené území si sebou nese i celou řadu negativ. Nejvýznamnějšími slabými stránkami řešeného území jsou:

1. složitý terénní průběh s místy výraznými svahy;
2. složitá využitelnost podmáčených míst;
3. nedostatečná údržba;
4. nejasná kompozice, kdy jsou historické sadovnické úpravy pro laika již zcela nezřetelné.

4.5.3 Příležitosti (Opportunities)

Z rozhovorů i prováděného průzkumu lokality vyplynulo i několik příležitostí pro potenciální rozvoj řešeného území. Z těch nejdůležitějších je možné zmínit:

1. zájem klientů i vedení o podobu zahrady;
2. představy o sadovnickém řešení klientů domova, které jsou blízké venkovskému a s přírodou snadněji zapojitelnému pojetí úpravy zeleně;
3. chápání zahrady jako příležitosti pro budování a rozvíjení sociálních vztahů;
4. cenná přírodní stanoviště v nedalekém okolí řešeného území.

4.5.4 Hrozby (Threats)

Pozorované hrozby pro další rozvoj jsou zejména:

1. pokračující nedostatek péče o cenné nejstarší stromy z původních parkových výsadeb;
2. nedostatečné zpřístupnění cenných přírodních stanovišť a s tím spojené nepochopení jejich významu;
3. přechod na tvrdě hospodářské využívání lesního pozemku a s tím spojené holoseče;
4. sesuv příkrých svahů do podmáčeného území.

5 Vlastní projekt

Projekt rekonstrukce zahrady domova seniorů navržený v této práci lze dle míry podrobnosti a detailu rozdělit do dvou částí – samotný návrh zahradně architektonického pojetí krajiny v bezprostřední blízkosti domova seniorů a rámcový plán pro zachování a další rozvoj přírodních a historických hodnot plošně rozsáhlého území bývalého zámeckého parku.

Důvodem pro tento postup byla nedostatečná dostupnost mapových podkladů dokumentujících historické podoby parku i velká výměra území, jež by při zpracovávání návrhu na celou sadovnickou část bývalého zámeckého areálu musela být pojata. Hlavní příčinou zaměření pozornosti na oblasti bližší budově zámku však bylo plánované budoucí využití, v rámci něhož jsou prioritou potřeby klientů domova s omezenou schopností vydávat se na delší procházky náročnějším terénem.

5.1 Průvodní zpráva

5.1.1 Celkový koncept řešení

Návrh se detailně zaměřuje na oblast bezprostředně přiléhající k zámku, která je svým charakterem zřetelně odlišná od zalesněného zbytku zámeckého parku. Prostor u budovy zámku je otevřenou travnatou plochou doplněnou o řídké solitérní výsadby a tenisový kurt.

V okolí řešené zahrady domova seniorů se nachází lesnatý porost, který prostor rámuje z jižní a jihovýchodní strany. Ze severu je pak hranice území jasně definována budovou zámku.

Sadové úpravy zahrady se proto orientují spíše na tvorbu záhonů a zachování otevřeného, velkorysého prostoru. Výsadby dřevin jsou spíše doplňkové a v drtivé většině se jedná spíše o keře.

Základní podmínkou zpřístupnění těchto míst pro užívání obyvateli domova bylo vyřešení vlhkostních poměrů na travnaté ploše a zřízení cestní sítě. Přesuny zeminy v rámci terénních úprav umožňují řešení obou problémů – vytvoření sníženiny v centrální části louky, doplněné o odvodňovací příkop, koncentruje nadbytečnou jarní a podzimní vlhkost do jednoho místa a ponechává většinu plochy dostatečně pevnou a suchou; přesuny zeminy umožňují vytvoření cestních okruhů s maximálním stoupáním 1:12.

Cestní síť vytváří v zahradě okruhy různých obtížností a zároveň nabízí svým uživatelům celou řadu alternativ. Pro zcela imobilní obyvatele domova seniorů byla těsně u vchodu navržena prostorná terasa, která umožňuje i těmto lidem pobyt na slunci a čerstvém vzduchu. Hlavní okruh je bezproblémově

dostupný i osobám na invalidním vozíku, s chodítkem, holemi apod. Pro pohyblivější seniory je hlavní okruh doplněn o tzv. velký okruh, který obchází zámek částečně v této zahradě a částečně po obecním veřejném prostranství. Pokud budou senioři doprovázeni zdravými příbuznými či pečovateli, mohou využít také tzv. lesní okruh, kde je však terén již poměrně náročný.

Tam, kde lze předpokládat největší koncentraci pohybu v těsné blízkosti zámecké budovy je navržená cesta široká 2,5 m. Tato šíře je zvolena záměrně, neboť umožňuje bezproblémový pohyb více osob vedle sebe.

Cestní síť provádí uživatele celou řadou míst různých charakterů – nedaleko terasy se nachází květinový záhon, který postupně přechází v oblast osázenou růžemi a následně v tzv. ptačí křoví, oblast, jejímž hlavním cílem je přilákat do blízkosti zámecké budovy lesní ptactvo a hmyz, který mohou senioři pozorovat. Nedaleko křižovatky hlavního a lesního okruhu se nachází ohniště, které může seniorům nabízet různé druhy společenského vyžití.

V centrální části zahrady se nachází podmáčená zóna, tzv. kosatcové pole, s rozsáhlými plochami kostaců, rákosu a dalších vlhkomilných rostlin. Vzhledem k riziku utonutí byla pro řešení zvýšené vlhkosti v zahradě zvolena taková varianta, která zde neponechává otevřenou hladinu.

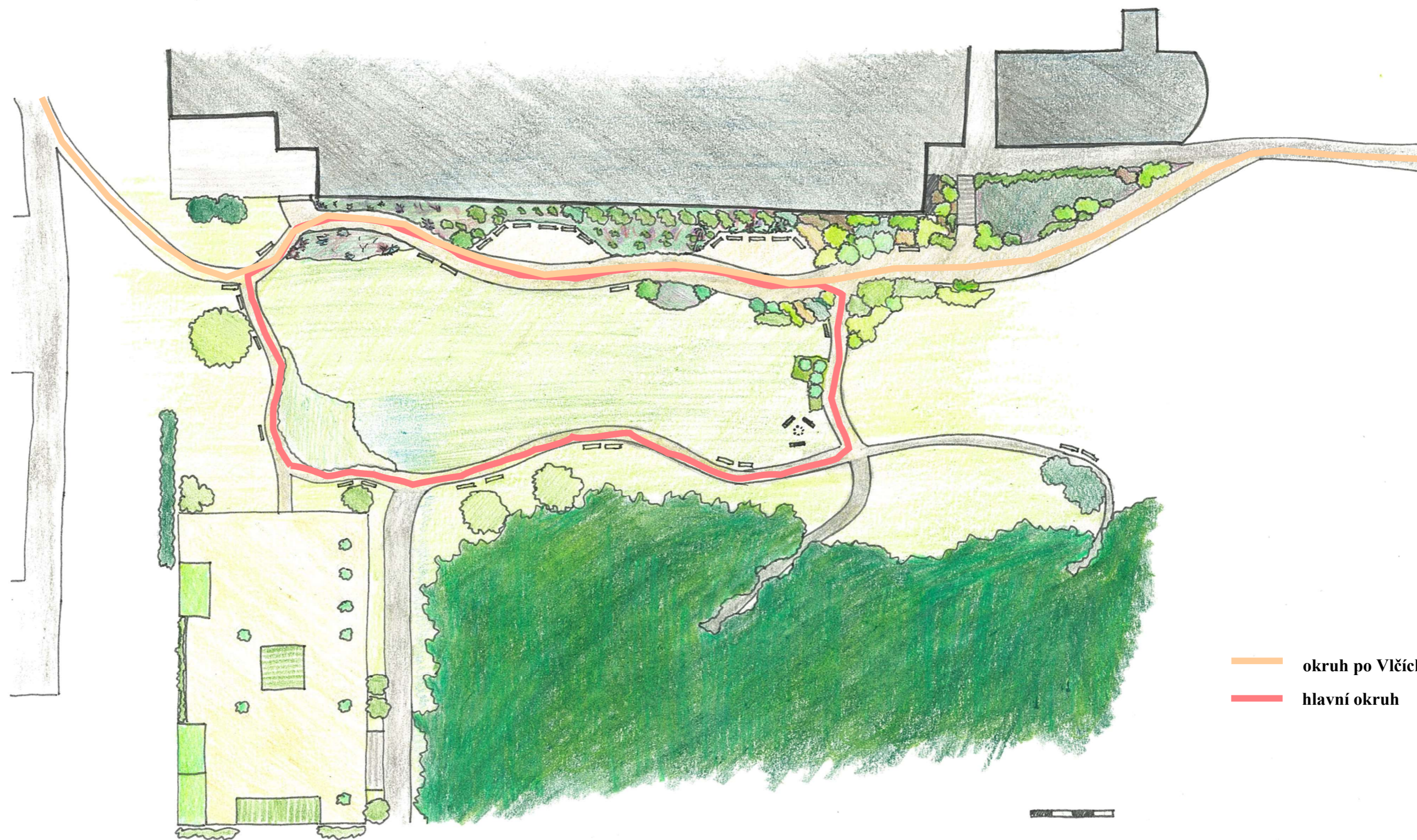
Svébytným místem návrhu je tzv. zahrádka, která využívá plochu kurtu pro společenské a ergoterapeutické vyžití seniorů. Antuková rovná plocha je bezbariérovým prostorem, který obyvatelům domova nabízí místa k setkávání i zahradničení.

Lesní porost ve větší vzdálenosti od zámku byl ponechán bez zásahů, s výjimkou zřízení lesního okruhu, který částečně propojuje domov seniorů s již existující lesní cestou. Přirozeně se vyvíjející Vlčopolský potok obklopený volně se vyvíjející vegetací je sama o sobě přírodní hodnota, již by jakékoli zásahy spíše znehodnotily, než posílily. Velkou roli hrála také finanční náročnost jakýchkoli úprav ve vzdálenějších oblastech bývalého parku, neexistence jakékoli dokumentace k jeho původní podobě a jen minimální či žádné zachování původních výsadeb. Pro domov seniorů má navíc lesní oblast vzdálená několik set metrů od vchodu jen minimální využití, neboť většina klientů je hůře pohyblivá.

5.1.2 Terénní úpravy

Území zahrady domova seniorů vyžaduje terénní úpravy, které by vyřešily nevhodné vlhkostní poměry a také upravily sklon cesty pod svahem u kaple takovým způsobem, aby sklon umožňoval pohodlnou chůzi.

- okruh po Vlčích Polích
- hlavní okruh

Obrázek 40 Původní terén řešeného území. Vrstevnice po 0,5 m.

Obrázek 41 Navržený terén s vlhkou sníženinou. Vrstevnice po 0,5 m.

5.1.3 Záhon u zámku

K budově zámku a navržené sluneční terase přiléhá bohatě kvetoucí květinový záhon, jehož cílem je zpříjemnit bezprostřední okolí zámecké budovy pro ty klienty domova seniorů, kteří se nechťejí nebo nemohou vydávat hlouběji do zahrady.

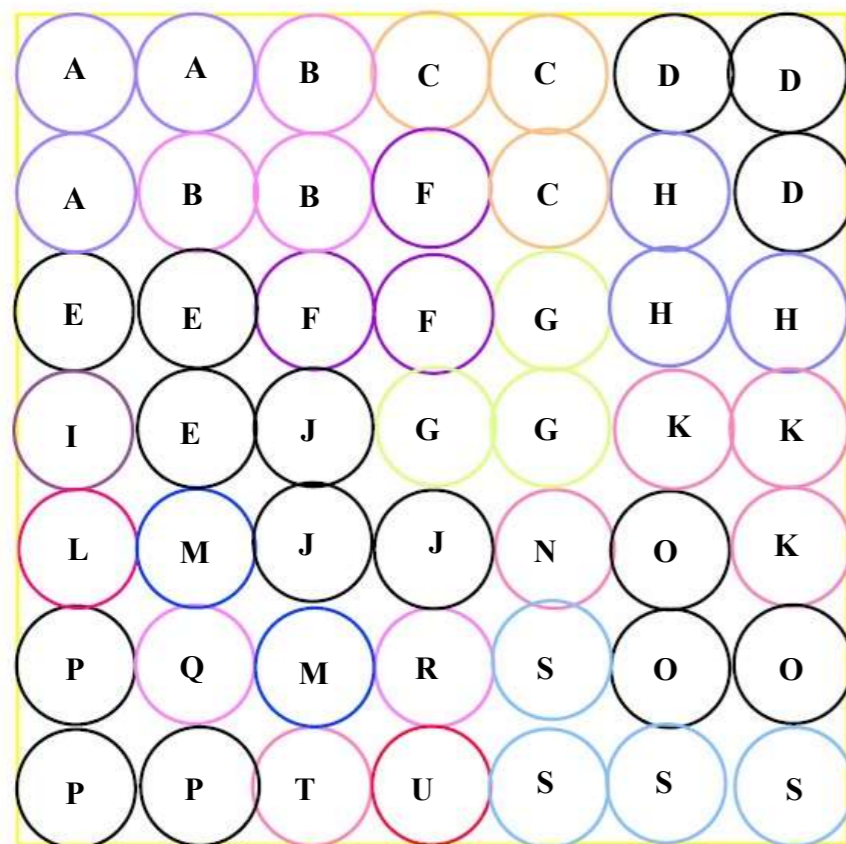
Použitý sortiment je navržen s důrazem na využití seniorům dobře známých, pozitivní emoce vzbuzujících druhů a odrůd rostlin, které přitom nejsou nijak náročné na péči. Dominantní roli hrají trvalky různých tvarů, velikostí a schopností se šířit do okolí a záhon tak v čase proměňovat.

5.1.3.1 Použitý rostlinný materiál

Druh	Použití
<i>Aquilegia alpina</i> 'Navy Blue'	malý blok - akcent
<i>Aquilegia vulgaris</i> 'Winky Double Red & White'	velký blok - akcent
<i>Aquilegia vulgaris</i> 'William Guinness'	velký blok – akcent, malý blok - akcent
<i>Aquilegia vulgaris</i> 'Ruby Port'	velký blok – akcent, malý blok - akcent
<i>Achillea ptarmica</i> 'Nana Compacta'	malý blok - doplněk
<i>Aster amellus</i> 'Butzemann'	velký blok - dominantní
<i>Aster dumosus</i> 'Schneekissen'	velký blok - dominantní
<i>Aster</i> 'Samoá'	velký blok - dominantní
<i>Alcea rosea</i> 'Charter's Double Rose'	malý blok - dominantní
<i>Alcea rosea</i> 'Charter's Double White'	malý blok - dominantní
<i>Allium senescens</i>	malý blok - akcent
<i>Allium</i> 'Millenium'	malý blok - akcent
<i>Centaurea montana</i>	okraje
<i>Centaurea montana</i> 'Alba'	velký blok – dominantní, okraje
<i>Delphinium Pacific Hybr.</i> 'Blue Bird'	velký blok – doplněk, malý blok - doplněk
<i>Dicentra spectabilis</i> 'Alba'	okraje
<i>Dicentra spectabilis</i> 'Valentine'	okraje
<i>Gypsophila paniculata</i> 'Bristol Fairy'	velký blok - doplněk
<i>Gypsophila paniculata</i> 'Flamingo'	velký blok - akcent
<i>Helleborus hybridus</i> 'Double Ellen Pink'	malý blok - akcent
<i>Helleborus hybridus</i> 'Double Ellen Red'	malý blok - akcent
<i>Helleborus hybridus</i> 'Double Ellen White'	malý blok - akcent

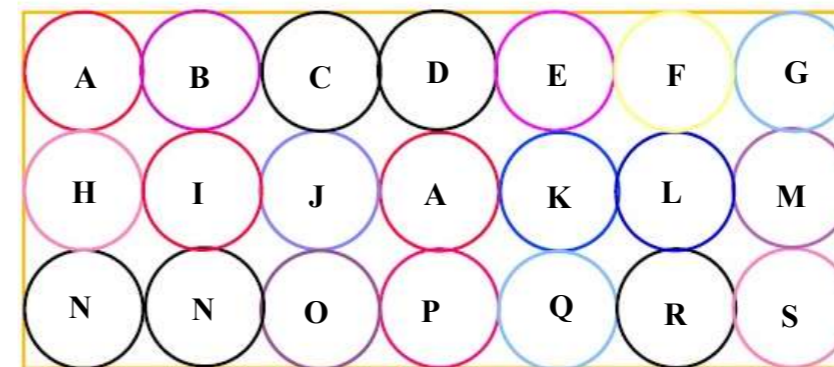
<i>Chrysanthemum</i> 'Herbstbrokat'	velký blok - dominantní
<i>Chrysanthemum indicum</i> 'Erntekranz'	velký blok - dominantní
<i>Iris sibirica</i> 'Blue Bird'	malý blok - dominantní
<i>Iris sibirica</i> 'Butter and Sugar'	malý blok - dominantní
<i>Iris x barbata Elatior</i> 'Clarence'	malý blok - dominantní
<i>Leucanthemum vulgare</i> 'Maikönign'	velký blok – dominantní, malý blok - dominantní
<i>Lunaria annua</i>	velký blok - akcent
<i>Lupinus polyphyllus</i> 'Legendary Red Shades'	velký blok – doplněk, malý blok - dominantní
<i>Lupinus polyphyllus</i> 'Legendary Pink Shades'	velký blok – doplněk, malý blok - dominantní
<i>Paeonia hybrida Patio</i> 'Madrid'	okraje
<i>Paeonia hybrida Patio</i> 'Moscow'	okraje
<i>Paeonia officinalis</i> 'Mollis'	okraje
<i>Papaver orientalis</i> 'Eye Catcher'	okraje
<i>Phlox paniculata</i> 'Argus'	velký blok - dominantní
<i>Phlox paniculata</i> 'Belosnezka'	velký blok - dominantní
<i>Phlox paniculata</i> 'Blue Paradise'	velký blok - dominantní
<i>Phlox paniculata</i> 'Cleopatra'	velký blok - dominantní
<i>Phlox paniculata</i> 'Sherbet Blend'	velký blok - doplněk
<i>Geranium x magnificum</i> 'Anemoniflorum'	velký blok – dominantní, malý blok - doplněk
<i>Lavandula angustifolia</i> 'Imperial Gem'	okraje
<i>Lavandula angustifolia</i> 'Miss Katherine'	okraje
<i>Perovskia atriplicifolia</i> 'Lacey Blue'	okraje
<i>Primula</i> 'Wanda'	okraje
<i>Narcissus poeticus</i>	okraje
<i>Saxifraga x arendsii</i> 'Highlander Rose'	okraje
<i>Calendula officinalis</i>	okraje

5.1.3.2 Osazovací plán

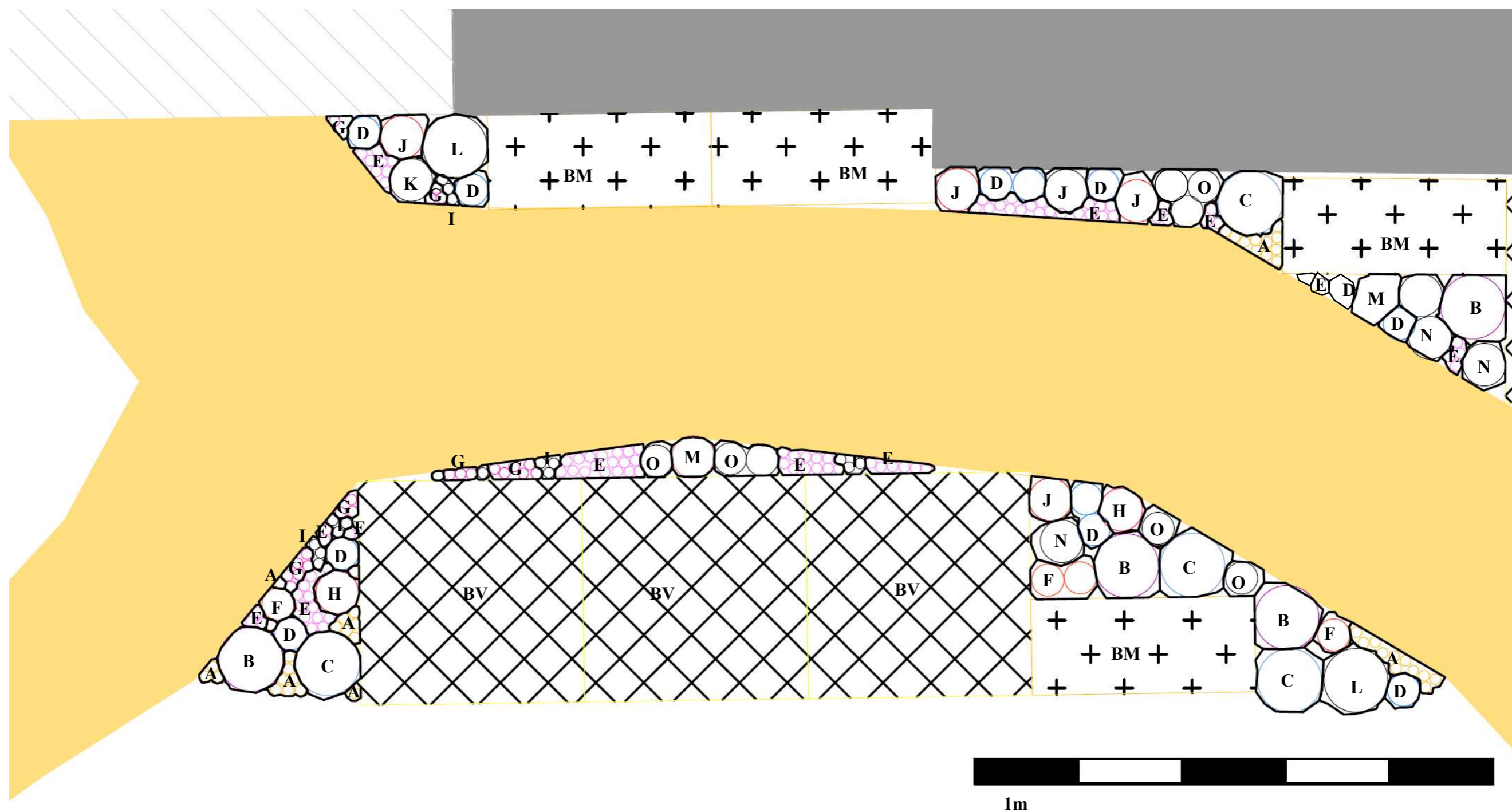
**Záhon u zámku – velký blok
2×2**

- A** *Aster amellus* 'Butzemann'
- B** *Phlox paniculata* 'Argus'
- C** *Chrysanthemum* 'Herbstbrokat'
- D** *Aster dumosus* 'Schneekissen'
- E** *Gypsophila paniculata* 'Bristol Fairy'
- F** *Aster* 'Samoá'
- G** *Phlox paniculata* 'Sherbet Blend'
- H** *Phlox paniculata* 'Blue Paradise'
- I** *Aquilegia vulgaris* 'William Guinness'
- J** *Leucanthemum vulgare* 'Maikönign'
- K** *Phlox paniculata* 'Cleopatra'
- L** *Aquilegia vulgaris* 'Ruby Port'
- M** *Delphinium Pacific Hybr.* 'Blue Bird'
- N** *Gypsophila paniculata* 'Flamingo'
- O** *Phlox paniculata* 'Belosnezka'
- P** *Chrysanthemum indicum* 'Erntekranz'
- Q** *Lunaria annua*
- R** *Aquilegia vulgaris* 'Winky Double Red & White'
- S** *Geranium x magnificentum* 'Anemoniflorum'
- T** *Lupinus polyphyllus* 'Legendary Pink Shades'
- U** *Lupinus polyphyllus* 'Legendary Red Shades'

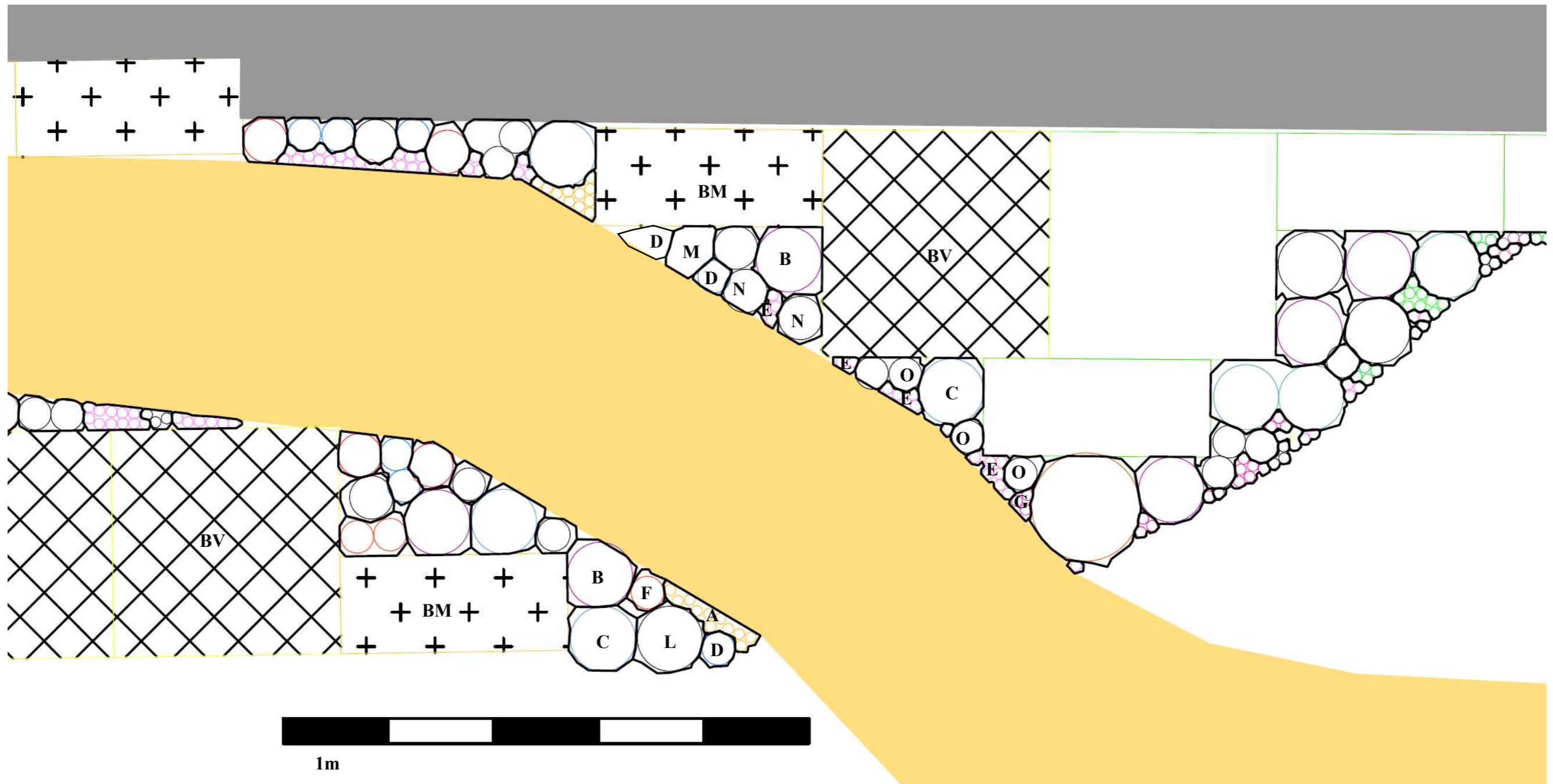
**Záhon u zámku – malý blok
1×2**

- A** *Alcea rosea* 'Charter's Double Rose'
- B** *Allium senescens*
- C** *Leucanthemum vulgare* 'Maikönign'
- D** *Alcea rosea* 'Charter's Double White'
- E** *Allium* 'Millenium'
- F** *Iris sibirica* 'Butter and Sugar'
- G** *Iris x barbata Elatior* 'Clarence'
- H** *Lupinus polyphyllus* 'Legendary Pink Shades'
- I** *Lupinus polyphyllus* 'Legendary Red Shades'
- J** *Aquilegia alpina* 'Navy Blue'
- K** *Delphinium Pacific Hybr.* 'Blue Bird'
- L** *Iris sibirica* 'Blue Bird'
- M** *Helleborus hybridus* 'Double Ellen Red'
- N** *Achillea ptarmica* 'Nana Compacta'
- O** *Aquilegia vulgaris* 'William Guinness'
- P** *Aquilegia vulgaris* 'Ruby Port'
- Q** *Geranium x magnificentum* 'Anemoniflorum'
- R** *Helleborus hybridus* 'Double Ellen White'
- S** *Helleborus hybridus* 'Double Ellen Red'

- A *Calendula officinalis*
- B *Lavandula angustifolia* 'Imperial Gem'
- C *Perovskia atriplicifolia* 'Lacey Blue'
- D *Centaurea montana*
- E *Saxifraga x arendsii* 'Highlander Rose'
- F *Papaver orientalis* 'Eye Catcher'
- G *Primula* 'Wanda'
- H *Paeonia hybrida* Patio 'Moscow'
- I *Narcissus poëticus*

- J *Paeonia officinalis* 'Mollis'
- K *Dicentra spectabilis* 'Alba'
- L *Lavandula angustifolia* 'Miss Katherine'
- M *Dicentra spectabilis* 'Valentine'
- N *Paeonia hybrida* Patio 'Madrid'
- O *Centaurea montana* 'Alba'
- BV velký blok
- BM malý blok

- A *Calendula officinalis*
- B *Lavandula angustifolia* 'Imperial Gem'
- C *Perovskia atriplicifolia* 'Lacey Blue'
- D *Centaurea montana*
- E *Saxifraga x arendsii* 'Highlander Rose'
- F *Papaver orientalis* 'Eye Catcher'
- G *Primula* 'Wanda'

- L *Lavandula angustifolia* 'Miss Katherine'
- M *Dicentra spectabilis* 'Valentine'
- N *Paeonia hybrida* Patio 'Madrid'
- O *Centaurea montana* 'Alba'
- BV velký blok
- BM malý blok

5.1.4 Růžový sad

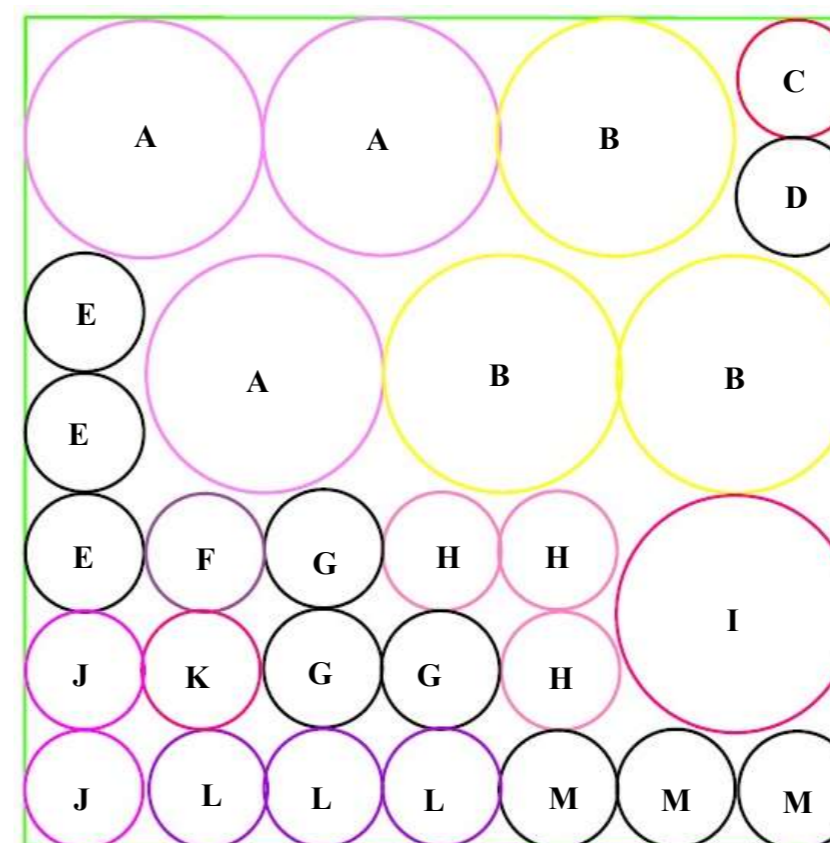
Růžový sad je odpočinková zóna, která vznikla na základě výslovného přání klientů domova, kterým se růže zdály jako rostliny svým charakterem dobře doplňující zámecké prostředí. Zákout s růžemi navazuje na dlouhý květinový záhon u zámecké zdi a přebírá z něj řadu doplňkových rostlin, které doplňují dominantní růžové keře, mišlpule i kaliny.

5.1.4.1 Použitý rostlinný materiál

Druh	Použití
<i>Aquilegia vulgaris</i> 'William Guinness'	velký blok - akcent
<i>Aquilegia vulgaris</i> 'Ruby Port'	velký blok - akcent
<i>Achillea ptarmica</i> 'Nana Compacta'	okraje
<i>Aster dumosus</i> 'Schneekissen'	velký blok - doplněk
<i>Aster</i> 'Samoá'	velký blok - doplněk
<i>Alcea rosea</i> 'Charter's Double Rose'	velký blok – akcent, malý blok – akcent, okraje
<i>Alcea rosea</i> 'Charter's Double White'	velký blok – akcent, malý blok – akcent, okraje
<i>Allium senescens</i>	okraje
<i>Allium</i> 'Millenium'	velký blok – doplněk, okraje
<i>Centaurea montana</i> 'Alba'	okraje
<i>Gypsophila paniculata</i> 'Bristol Fairy'	velký blok – doplněk, okraje
<i>Gypsophila paniculata</i> 'Flamingo'	velký blok – doplněk, okraje
<i>Helleborus hybridus</i> 'Double Ellen Pink'	okraje
<i>Helleborus hybridus</i> 'Double Ellen Red'	okraje
<i>Helleborus hybridus</i> 'Double Ellen White'	okraje
<i>Leucanthemum vulgare</i> 'Maikönign'	malý blok – doplněk, okraje
<i>Lunaria annua</i>	malý blok – akcent, okraje
<i>Geranium x magnificum</i> 'Anemoniflorum'	okraje
<i>Lavandula angustifolia</i> 'Imperial Gem'	okraje
<i>Lavandula angustifolia</i> 'Miss Katherine'	okraje
<i>Narcissus</i> 'Mount Hood'	okraje
<i>Narcissus poeticus</i>	okraje
<i>Primula</i> 'Wanda'	okraje
<i>Saxifraga x arendsii</i> 'Highlander Rose'	okraje
<i>Alchemilla mollis</i>	okraje

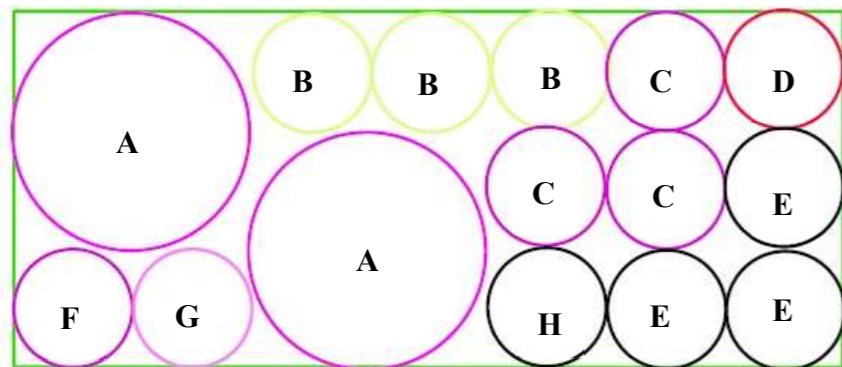
<i>Salvia nemorosa</i> 'Schneehügel'	velký blok – doplněk, okraje
<i>Salvia nemorosa</i> 'Berggarten'	malý blok – akcent, okraje
<i>Artemisia absinthium</i>	malý blok – doplněk, okraje
<i>Melissa officinalis</i>	okraje
<i>Rosa</i> 'Lemon Rokoko'	velký blok - dominantní
<i>Rosa</i> 'Queen of Sweden'	velký blok - dominantní
<i>Rosa</i> 'Gospel'	velký blok - dominantní
<i>Rosa</i> 'Fortuna'	malý blok - dominantní
<i>Mespilus germanica</i>	okraje - dominantna
<i>Viburnum lantana</i>	okraje

5.1.4.2 Osazovací plán

Růžový sad – velký blok 2×2

- A** *Rosa* 'Queen of Sweden'
- B** *Rosa* 'Lemon Rokoko'
- C** *Alcea rosea* 'Charter's Double Rose'
- D** *Alcea rosea* 'Charter's Double White'
- E** *Aster dumosus* 'Schneekissen'
- F** *Aquilegia vulgaris* 'William Guinness'
- G** *Gypsophila paniculata* 'Bristol Fairy'
- H** *Gypsophila paniculata* 'Flamingo'
- I** *Rosa* 'Gospel'
- J** *Allium* 'Millenium'
- K** *Aquilegia vulgaris* 'Ruby Port'
- L** *Aster* 'Samoá'
- M** *Salvia nemorosa* 'Schneehügel'

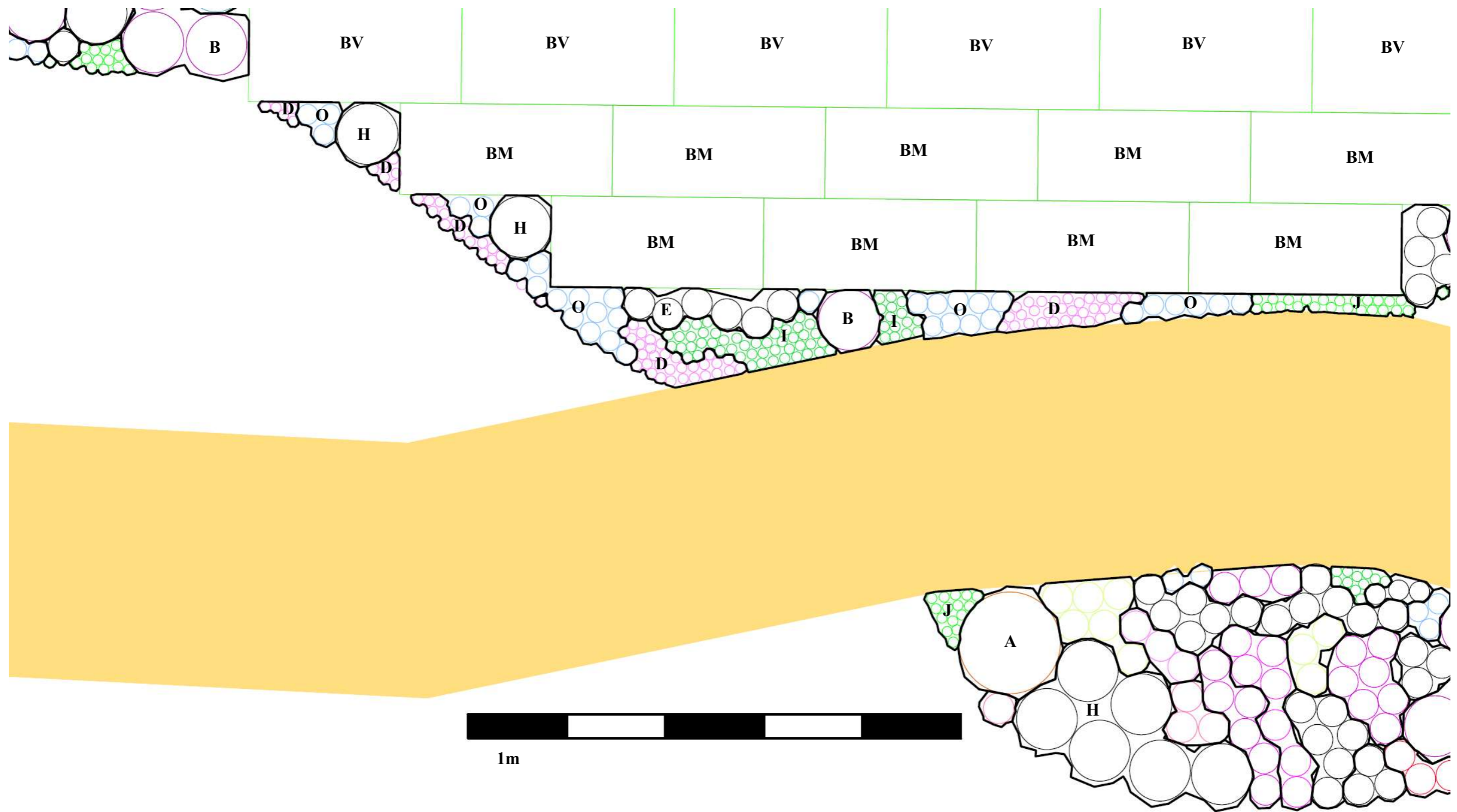
**Záhon u zámku – malý blok
1×2**

- A** *Rosa* 'Fortuna'
- B** *Artemisia absinthium*
- C** *Allium senescens*
- D** *Alcea rosea* 'Charter's Double Rose'
- E** *Leucanthemum vulgare* 'Maikönign'
- F** *Salvia nemorosa* 'Berggarten'
- G** *Lunaria annua*
- H** *Alcea rosea* 'Charter's Double White'

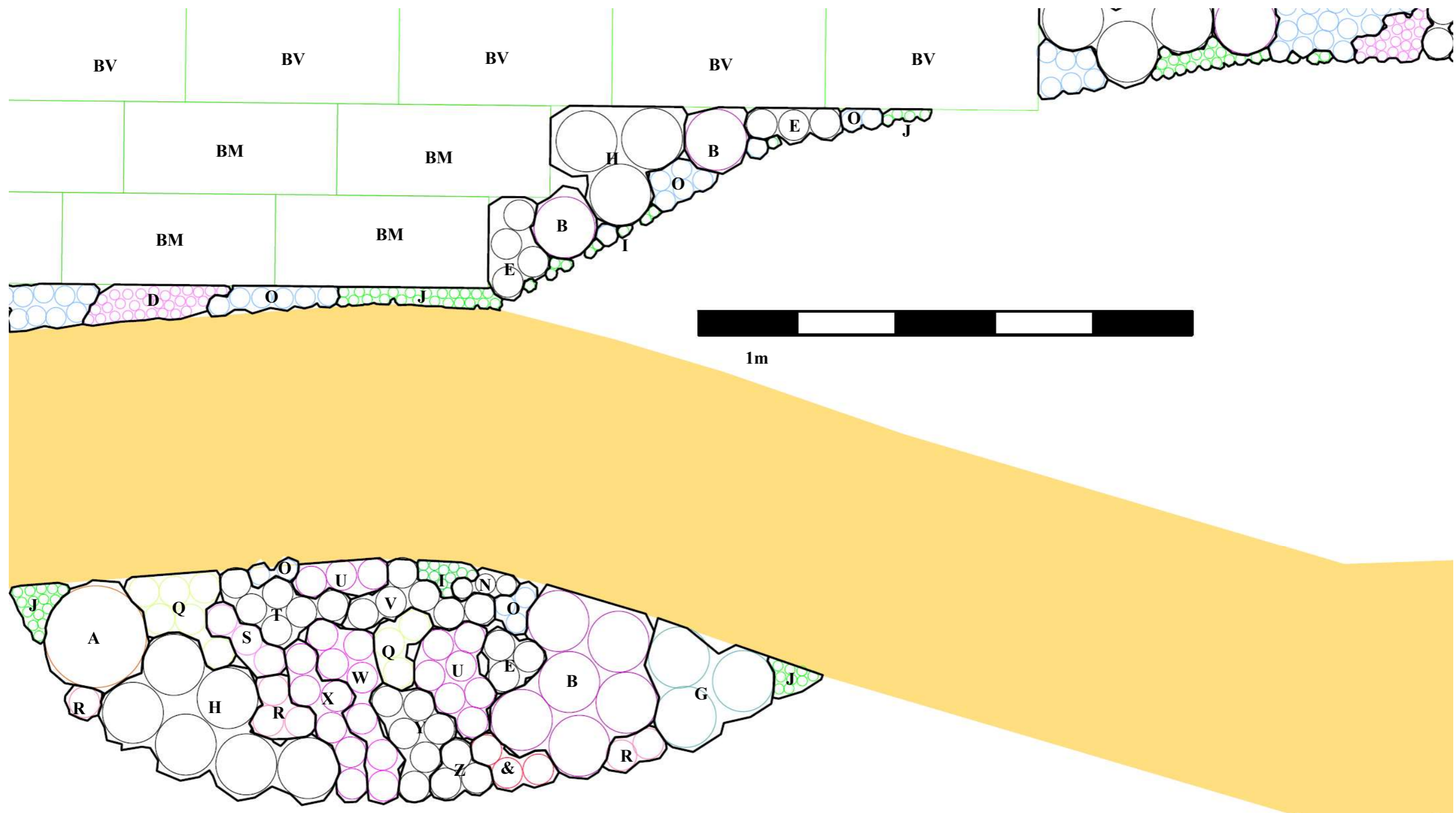
- A** *Mespilus germanica*
B *Lavandula angustifolia* 'Imperial Gem'
C *Primula* 'Wanda'
D *Saxifraga x arendsii* 'Highlander Rose'
E *Centaurea montana* 'Alba'
F *Narcissus* 'Mount Hood'
G *Viburnum lantana*
H *Lavandula angustifolia* 'Miss Katherine'
I *Alchemilla mollis*

- J** *Melissa officinalis*
K *Helleborus hybridus* 'Double Ellen White'
L *Helleborus hybridus* 'Double Ellen Pink'
M *Helleborus hybridus* 'Double Ellen Red'
N *Achillea ptarmica* 'Nana Compacta'
O *Geranium x magnificentum* 'Anemoniflorum'
P *Narcissus poeticus*
BV velký blok
BM malý blok

A *Mespilus germanica*
B *Lavandula angustifolia* 'Imperial Gem'
D *Saxifraga x arendsii* 'Highlander Rose'
E *Centaurea montana* 'Alba'
H *Lavandula angustifolia* 'Miss Katherine'
I *Alchemilla mollis*

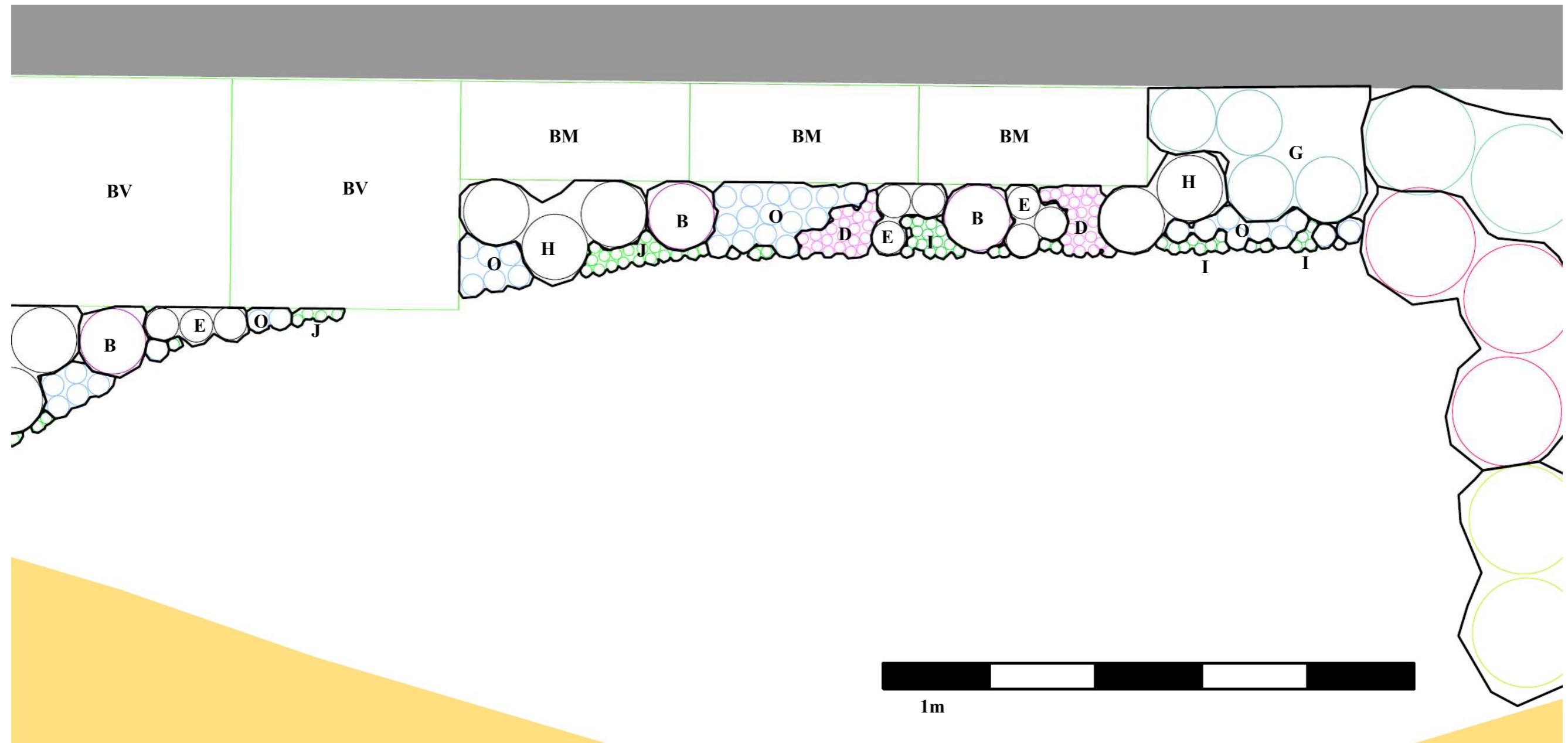
J *Melissa officinalis*
O *Geranium x magnificentum* 'Anemoniflorum'
P *Narcissus poeticus*
BV velký blok
BM malý blok

A *Mespilus germanica*
B *Lavandula angustifolia* 'Imperial Gem'
D *Saxifraga x arendsii* 'Highlander Rose'
E *Centaurea montana* 'Alba'
G *Viburnum lantana*
H *Lavandula angustifolia* 'Miss Katherine'
I *Alchemilla mollis*
J *Melissa officinalis*

N *Achillea ptarmica* 'Nana Compacta'
O *Geranium x magnificentum* 'Anemoniflorum'
Q *Artemisia absinthium*
R *Gypsophila paniculata* 'Flamingo'
S *Lunaria annua*
T *Gypsophila paniculata* 'Bristol Fairy'
U *Salvia nemorosa* 'Berggarten'

V *Salvia nemorosa* 'Schneehügel'
W *Allium* 'Millenium'
X *Allium senescens*
Y *Leucanthemum vulgare* 'Maikönign'
Z *Alcea rosea* 'Charter's Double White'
& *Alcea rosea* 'Charter's Double Rose'
BV velký blok
BM malý blok

B *Lavandula angustifolia* 'Imperial Gem'
D *Saxifraga x arendsii* 'Highlander Rose'
E *Centaurea montana* 'Alba'
G *Viburnum lantana*
H *Lavandula angustifolia* 'Miss Katherine'
I *Alchemilla mollis*

J *Melissa officinalis*
O *Geranium x magnificentum* 'Anemoniflorum'
BV velký blok
BM malý blok

5.1.5 Kosatcové pole

Kosatcové pole vzniklo jako odpověď na problém se zvýšenou hladinou spodní vody na pozemku zahrady. Ta sem pravděpodobně prosakuje skrz hráz blízkého výše položeného rybníka a až dosud znemožňovala využití travnaté plochy zejména v jarních a podzimních měsících.

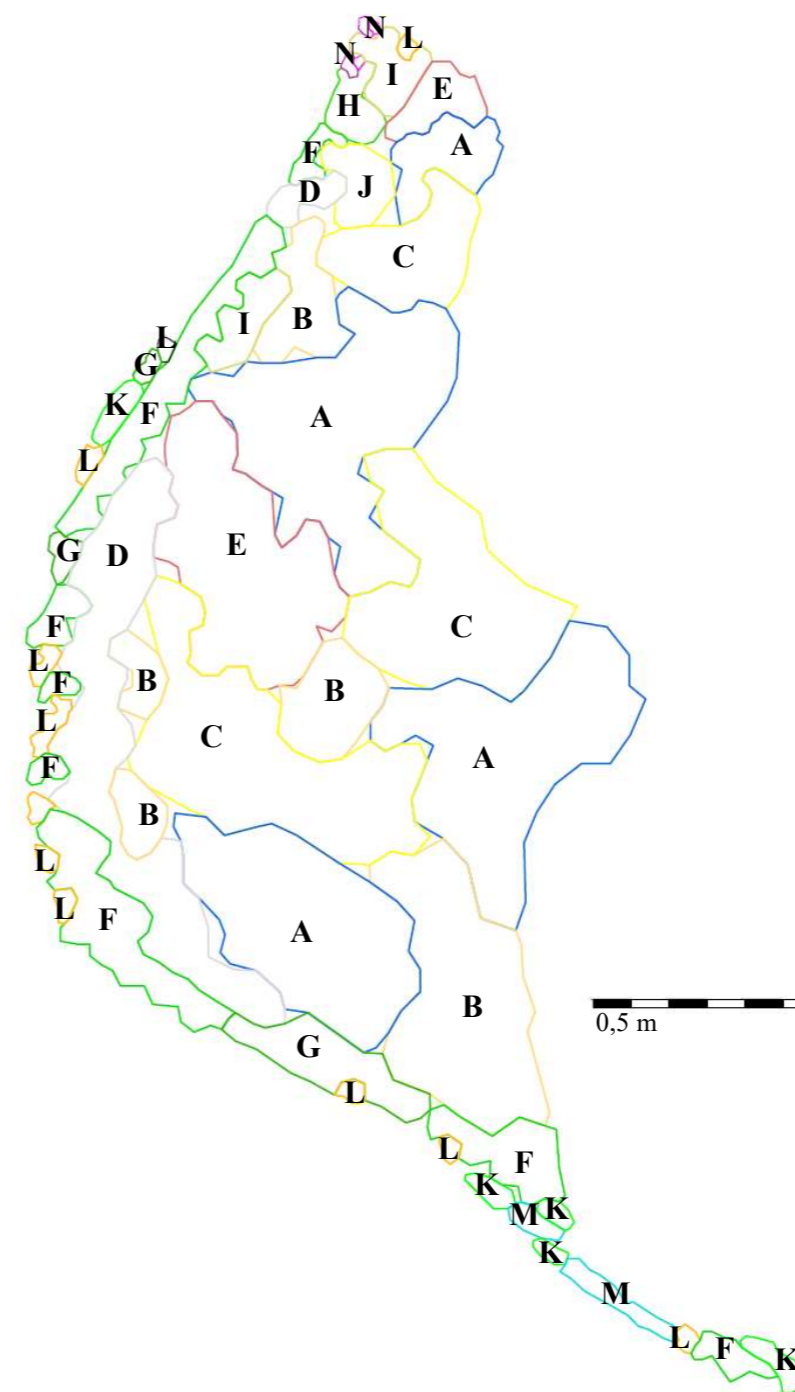
Jako odpověď na tuto vlhkost byly navrženy takové terénní úpravy, které svedou vlhkost do cíleně navržené mokřiny osázené kosatci a rákosem. Použití otevřené hladiny nebylo v místě vhodné z důvodu bezpečnosti a případného rizika utonutí, proto je plocha navržena spíše jako podmáčené místo jištěné odvodňovací strouhou svádějící vodu do blízkého potoka.

Na rozdíl od druhově bohatých a velmi barevných záhonů je estetika kosatcového pole založena spíše na velkých plochách jednoduchých, opakujících se tvarů, doplněných pouze občasnými akcenty.

5.1.5.1 Použitý rostlinný materiál

Druh	Použití
<i>Allium senescens</i>	akcent
<i>Allium</i> 'Millenium'	akcent
<i>Alchemilla mollis</i>	dominantní rostlina
<i>Mentha aquatica</i>	doplňková rostlina
<i>Mentha piperita</i>	doplňková rostlina
<i>Calendula officinalis</i>	doplňková rostlina
<i>Deschampsia caespitosa</i>	doplňková rostlina
<i>Filipendula vulgaris</i> 'Plena'	dominantní rostlina
<i>Euphorbia palustris</i>	doplňková rostlina
<i>Iris sibirica</i>	dominantní rostlina
<i>Eupatorium cannabinum</i> 'Plenum'	dominantní rostlina
<i>Polystichum setiferum</i> 'Herrenhaus'	dominantní rostlina
<i>Caltha palustris</i>	dominantní rostlina
<i>Phragmites australis</i>	dominantní rostlina
<i>Fragaria vesca</i>	doplňková rostlina

5.1.5.2 Osazovací plán

Kosatcové pole

A *Iris sibirica*

B *Phragmites australis*

C *Caltha palustris*

D *Filipendula vulgaris* 'Plena'

E *Eupatorium cannabinum* 'Plenum'

F *Alchemilla mollis*

G *Mentha piperita*

H *Polystichum setiferum* 'Herrenhausen'

I *Deschampsia caespitosa*

J *Euphorbia palustris*

K *Fragaria vesca*

L *Calendula officinalis*

M *Mentha aquatica*

N *Allium senescens* / *Allium* 'Millenium'

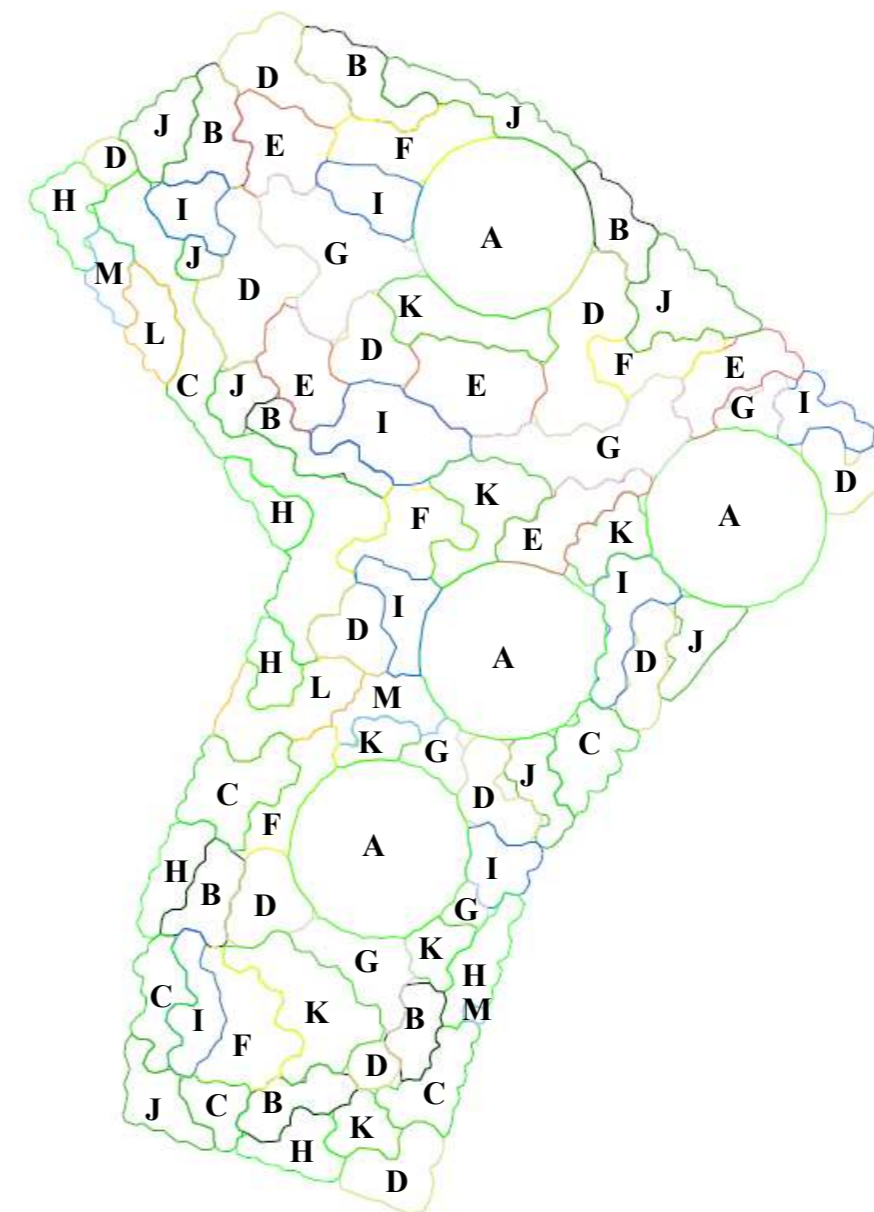
5.1.6 Záhon u lesa

Podobný princip střídajících se ploch strukturálně zajímavých rostlin, jaký byl použit u kosatcového pole, byl uplatněn i u záhonu u lesa. Ten funkčně odděluje od plochy zahrady zákoutí s ohništěm. Výrazným prvkem tohoto záhonu jsou košíkářské vrby, které mohou poskytovat materiál pro pracovní činnosti klientů domova.

5.1.6.1 Použitý rostlinný materiál

Druh	Použití
<i>Alchemilla mollis</i>	doplňková rostlina
<i>Mentha piperita</i>	doplňková rostlina
<i>Calendula officinalis</i>	doplňková rostlina
<i>Deschampsia caespitosa</i>	dominantní rostlina
<i>Filipendula vulgaris</i> 'Plena'	dominantní rostlina
<i>Euphorbia palustris</i>	doplňková rostlina
<i>Iris sibirica</i>	dominantní rostlina
<i>Eupatorium cannabinum</i> 'Plenum'	dominantní rostlina
<i>Polystichum setiferum</i> 'Herrenhaus'	dominantní rostlina
<i>Fragaria vesca</i>	doplňková rostlina
<i>Achillea ptarmica</i>	doplňková rostlina
<i>Myosotis sylvatica</i>	doplňková rostlina
<i>Salix viminalis</i>	kosterní dřevina

5.1.6.2 Osazovací plán

Záhon u lesa

- A *Salix viminalis*
- B *Achillea ptarmica*
- C *Alchemilla mollis*
- D *Deschampsia caespitosa*
- E *Eupatorium cannabinum*
- F *Euphorbia palustris*
- G *Filipendula vulgaris* 'Plena'
- H *Fragaria vesca*
- I *Iris sibirica*
- J *Mentha piperita*
- K *Polystichum setiferum* 'Herrenhausen'
- L *Calendula officinalis*
- M *Myosotis sylvatica*

0,5 m

5.1.7 Zahrádka

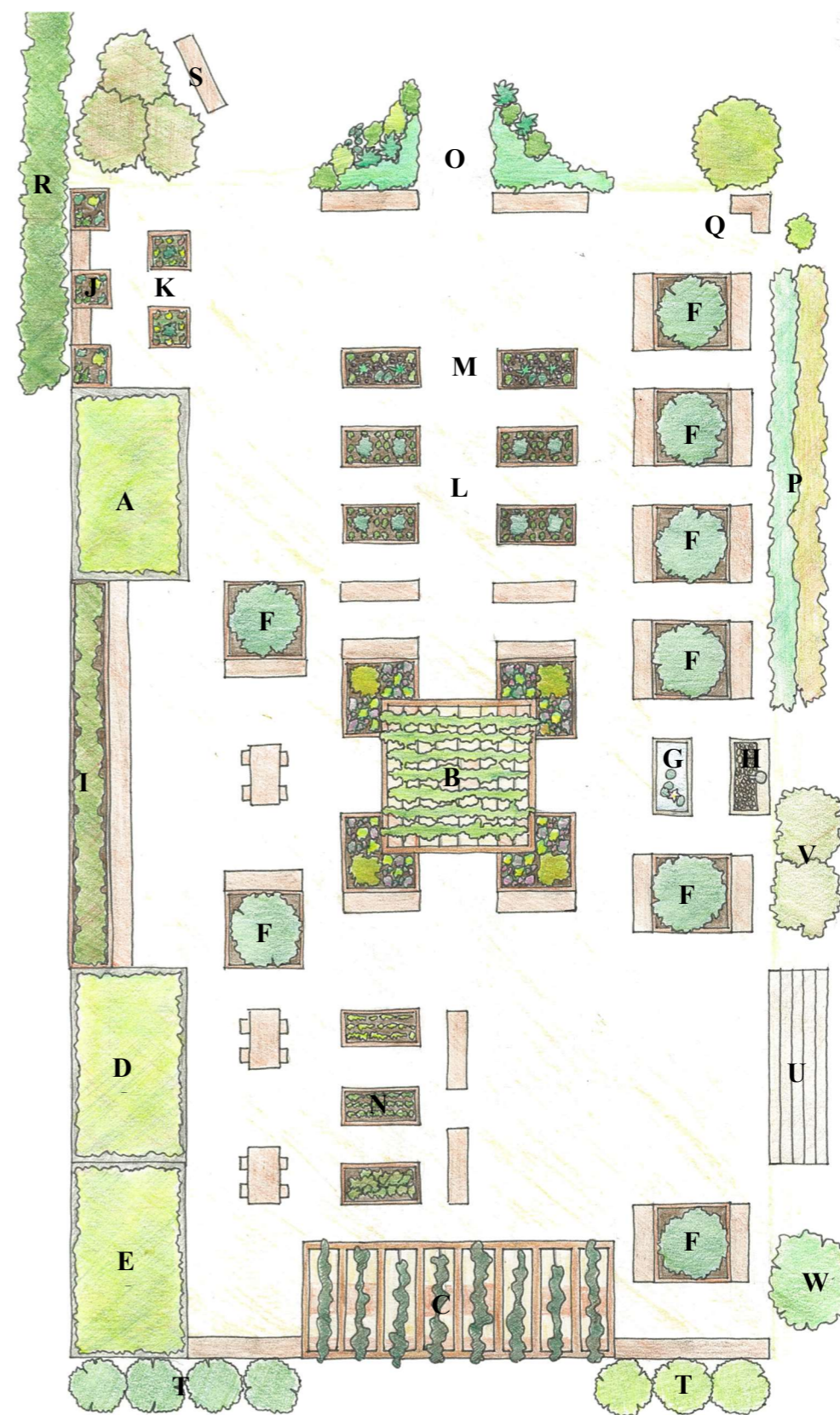
Na jihozápadním okraji zahrady domova seniorů se nachází nevyužívaný tenisový kurt s antukovým povrchem. V současné době obyvatelé domova seniorů nemají pro kurt žádné využití, z rozhovorů s nimi i pracovníky domova seniorů však vyplynulo, že by na rovné ploše rádi vybudovali malou zahrádku pro pěstování zeleniny, bylinek a okrasných rostlin. Poloha kurtu je v tomto směru relativně výhodná, neboť umožňuje osvětlení z jižní a západní strany (severní a východní stranu kryje blízký lesní porost). Plocha je také nedaleko zadního vchodu do zámku, který by po patřičném uzpůsobení mohl umožňovat pohodlný přístup do zahrádky i dalších částí zahrady.

Od počátku také zazníval požadavek na provedení zahrádky jako sestavy vyvýšených záhonů bez nutnosti rozrušování stávající plochy, která je po vyčištění od náletových dřevin dostatečně bezbariérová. Možnost zachovat antukový povrch byla také výhodná z hlediska finanční náročnosti případné realizace.

Kromě možnosti zahradničit se však nakonec návrh zahrádky zabýval i jinými možnostmi, které tento dobře přístupný prostor nabízí. Vedle pracovních činností se tak Zahrádka má stát i místem pro relaxaci a pobyt na čerstvém vzduchu i pro pořádání různých setkání a společenských akcí, ať už pouze pro obyvatele domova seniorů či s účastí osob zvenčí. Na ploše bývalého kurtu jsou tak navrženy hned tři stavby, jejichž primárním cílem je umožnit zde posezení.

Zahradní domek je ze všech tří těchto staveb nejlépe uzpůsoben k tomu, aby odolával nepřízní počasí. Poměrně velkou plochu opticky rozděluje centrální altán porostlý vinnou révou, na severním okraji pak kurt odděluje od lesa jednoduchý altán určený také jako pracovní plocha při práci na přilehlých vyvýšených záhoncích.

5.1.7.1 Prvky Zahrádky

A. Zahradní domek

K západní straně bývalého tenisového kurtu přiléhá funkčně řešená cesta z betonových panelů, za kterou se nachází sklad dřeva a další esteticky nepřilíš hodnotné budovy. Z toho důvodu je tento směr pohledu ze Zahrádky v co největší míře odstíněn. Tato bariéra zároveň prostor chrání před v české republice převládajícím směrem větru.

Dřevostavba zahradního domku krytá zelenou střechou je místem, kde se mohou obyvatelé domova dočasně skrýt před deštěm nebo zde trávit delší čas. Střechu kryje extenzivní porost, jehož cílem je podporovat biodiverzitu místa a přitahovat na zahrádku užitečné opylovače.

B. Centrální altán

Na ose vstupu od zámku se v centrální části bývalého kuru nachází do čtyř stran otevřený dřevěný altán porostlý vinnou révou. Jedná se o ústřední bod kompozice, který dělí velkou plochu bývalého tenisového kurtu na dvě části – směrem k zámku je zahrádka laděna více pobytově, směrem k lesu se již více projevují i produkční funkce. Výnam tohoto místa podporují i květinové výsadby v rohových nádobách altánu.

C. Altán u lesa

Na nejzazším konci zahrádky se nachází další před nepřízní počasí částečně krytý prostor. Altán u lesa je porostlý břečťanem a přísavníkem, obrací se do volného prostoru a odděluje divokou zónu lesa od kultivovaného prostoru Zahrádky. Ve jeho stínu mohou probíhat výsadbové práce.

D. Sklad náradí

Náradí pro ergoterapeutické činnosti je skladováno v dřevostavbě, která je součástí odstínění Zahrádky ze západní strany. V poměrně velké stavbě jsou také skladovány přenosný zahradní nábytek. Stavba má opět extenzivní zelenou střechu.

E. Kompost

Ke skladu přiléhá objekt kompostu s několika odděleními usnadňujícími jeho přehazování. Kompost je chráněn proti přílišné vlhkosti střechou porostlou extenzivní výsadnou.

F. Solitérní stromky

Vertikální členitost zajišťují Zahrádce kontejnerované muchovníky, které se vyskatují na několika místech na její ploše.

G. Nádržka s vodou

V blízkosti vodního zdroje se nachází jednoduchý vodní prvek v podobě nádržky s vodou. Výška nádoby zajišťuje její bezpečnost.

H. Napajedlo

Na východní straně zahrádky je umístěn přívod pitné vody. Kohout tak může sloužit jak k naplnění konve nebo k připojení zahradní hadice, tak jako zdroj pitné vody pro pracující seniory.

I. Živý plot z jabloní

Mezi dřevostavbami zahradního domku a skladu se nachází jedna z větších ploch Zahrádky, kterou je od západu lemována živým plotem ze sloupových jabloní.

J. Bylinkové záhony

Zákoutí u zahradního domku ozvláštňuje šachovnice bylinkových záhonů.

K. Okrasné záhony

Dvojice záhonů je osázena rostlinami, které se budou střídát v květu po celou sezónu.

L. Záhony s drobnými plody

Čtveřice vyvýšených záhonů osázených borůvkami a jahodníkem.

M. Záhony s vonnými rostlinami

Dvojice vyvýšených záhonů nejbliže k zámku vítá návštěvníky pestrými květy, které lákají hmyz.

N. Užité záhony

V blízkosti kopostu a skladu náradí se nacházejí vyvýšené záhony sloužící k ergoterapii. Na nich si mohou senioři pěstovat pro radost zeleninu podle svých schopností, v zadní části zahrady je dostatek místa pro přidávání dalších vyvýšených záhonů, pokud by stávající kapacitně nedostačovaly.

O. Okolí vstupu od zámku

Mírný svah, který se zvedá na plochu bývalého kurtu od zámku, porůstají půdopokryvné trvalky, které lemují bezbariérově přístupnou cestu.

P. Kvetoucí rostliny pro opylovače

Na rovině nad cestou, která vede podél kurtu hlouběji do lesa, jsou pravidelně vysévány jednoleté rostliny atraktivní pro opylovače.

Q. Zákoutí u rybízu

V severovýchodním okraji bývalého kurtu se ve stínu vysokokmenné třešně a vedle rybízového keře nachází klidné zákoutí.

R. Habrový živý plot

K severnímu okraji bývalého kurtu přiléhá habrový živý plot, který pokračuje dále do prostoru.

S. Zákoutí u hlohů

Zády k zahrádce je na mírném travnatém svahu pod trojicí hlohů umístěna klidná lavička, ze které je možné pozorovat plochu zahrady domova seniorů.

T. Volný živý plot u lesa

Divočinu lesa od Zahrádky odděluje volný živý plot z v České republice původních druhů dřevin.

U. Schodiště k lesu

Výškový rozdíl kurtu a cesty vedoucí pod jeho východním okrajem vyrovnává schodiště z pískově zbarvených betonových bloků.

V. Lísky

Na svahu nad cestou jsou vysazeny dvě lísky.

W. Zákoutí u jabloně

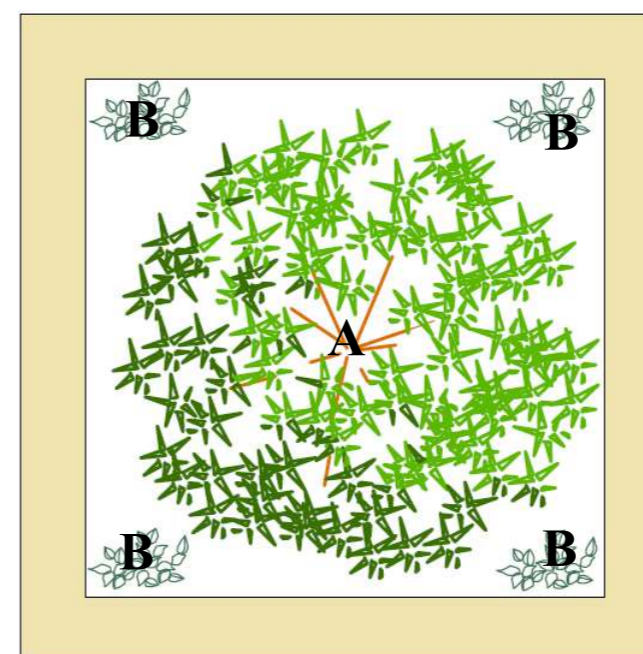
Na svahu v jihozápadním koutu Zahrádky je vysazena vysokokmenná jabloň, která opticky ukončuje formální kompozici Zahrádky.

5.1.7.2 Použitý rostlinný materiál

Druh	Použití
<i>Malus</i> sp. 'Vesna'	živý plot z jabloní, letní odrůda
<i>Malus</i> sp. 'Polka'	živý plot z jabloní, podzimní odrůda
<i>Malus</i> sp. 'Kordona'	živý plot z jabloní, zimní odrůda
<i>Artemisia stelleriana</i> 'Silver Brocade'	bylinkový záhon
<i>Anthemis nobilis</i>	bylinkový záhon
<i>Pennisetum alopecuroides</i> 'Herbstzauber'	bylinkový záhon
<i>Origanum vulgare</i> 'Diabolo'	bylinkový záhon
<i>Aster novae-angliae</i> 'Eleven Purple'	okrasný záhon
<i>Phlox subulata</i> 'Maischnee'	okrasný záhon
<i>Helianthemum</i> 'Supreme'	okrasný záhon
<i>Eranthis cilicica</i>	okrasný záhon
<i>Campanula</i> 'Elisabeth Oliver'	okolí vstupu
<i>Campanula rotundifolia</i>	okolí vstupu
<i>Cichorium intybus</i>	okolí vstupu

<i>Scilla siberica</i>	okolí vstupu
<i>Dianthus deltoides</i> 'Brillancy'	okolí vstupu
<i>Salvia officinalis</i> 'Elephant's Ear'	okolí vstupu
<i>Amelanchier ovalis</i> 'Helvetia'	solitérní nádoby
<i>Artemisia abrotanum</i>	vonný záhon
<i>Salvia lavandulifolia</i>	vonný záhon
<i>Satureja montana</i>	vonný záhon
<i>Allium senescens</i>	vonný záhon
<i>Vaccinium corymbosum</i> 'Hortblue Poppins'	záhon s drobnými plody
<i>Fragaria ananassa</i> 'Selva'	záhon s drobnými plody
<i>Vitis vinifera</i> 'Crimson Seedless'	centrální altán
<i>Vitis vinifera</i> 'Kišmiš Moldavskij'	centrální altán
<i>Rosa</i> sp. 'Portorož'	centrální altán
<i>Oenothera odorata</i> 'Sulphurea'	centrální altán
<i>Lavandula angustifolia</i> 'Super Blue'	centrální altán
<i>Thymus serpyllum</i> 'Lemon Curd'	centrální altán
<i>Hedera helix</i>	altán u lesa
<i>Onobrychis viciifolia</i>	pás pro hmyz
<i>Dracocephalum austriacum</i>	pás pro hmyz
<i>Calendula officinalis</i>	pás pro hmyz
<i>Nigella damascena</i>	pás pro hmyz
<i>Malva alcea</i>	pás pro hmyz
<i>Fagopyrum esculentum</i>	pás pro hmyz
<i>Corylus avellana</i> 'Hallová obrovská'	okolí zahrádky
<i>Malus</i> sp. 'Matčino'	okolí zahrádky
<i>Prunus avium</i> 'Kaštánka'	okolí zahrádky
<i>Ribes</i> sp. 'Rondom'	okolí zahrádky
<i>Crataegus monogyna</i>	okolí zahrádky
<i>Carpinus betulus</i>	živý plot
<i>Acer campestre</i>	volný živý plot
<i>Viburnum opulus</i>	volný živý plot
<i>Prunus spinosa</i>	volný živý plot
<i>Nymphaea</i> 'Pygmaea Alba'	nádržka s vodou

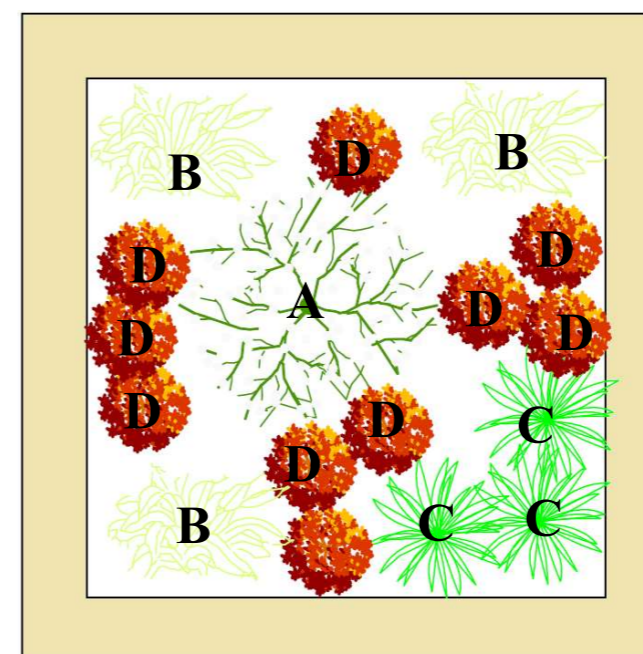
5.1.7.3 Osazovací plány záhonů

Záhon s muchovníky 1×1

A *Amelanchier ovalis* 'Helvetia'

B *Vinca minor*

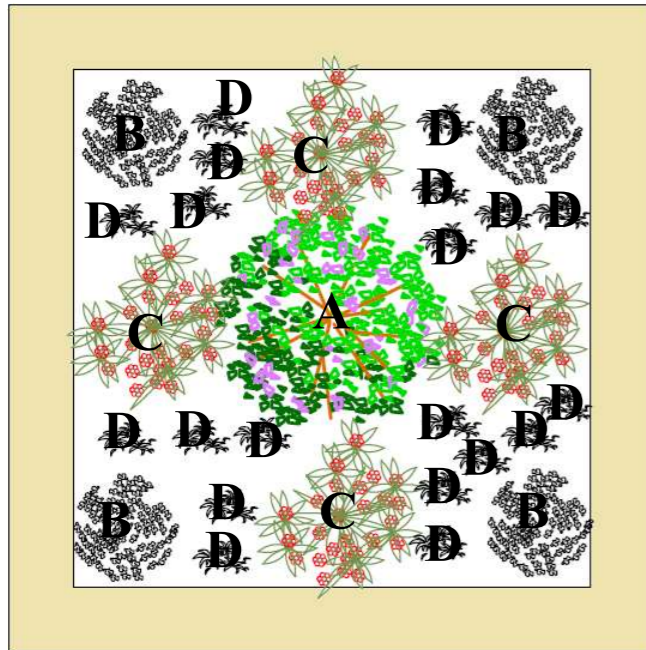
Bylinkový záhon 1×1

A *Anthemis nobilis*

B *Artemisia stelleriana* 'Silver Brocade'

C *Pennisetum alopecuroides* 'Herbstzauber'

D *Origanum vulgare* 'Diabolo'

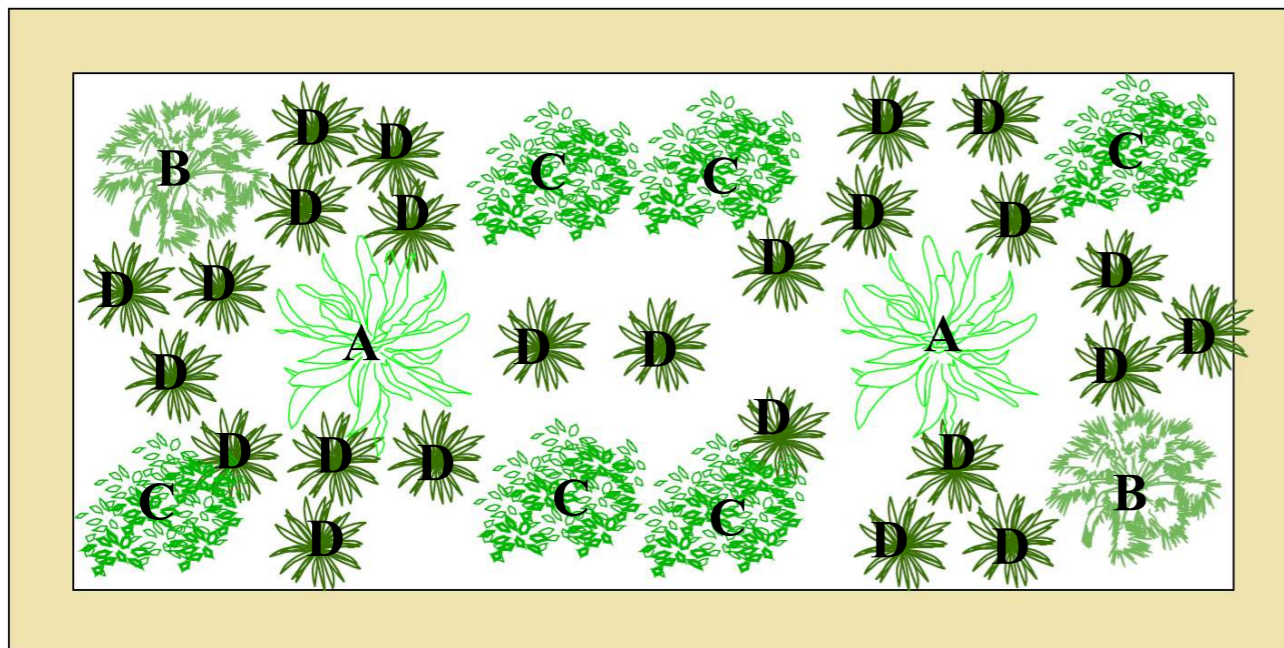
Okrasný záhon 1×1

A *Aster novae-angliae* 'Eleven Purple'

B *Phlox subulata* 'Maischnee'

C *Helianthemum* 'Supreme'

D *Eranthis cilicica*

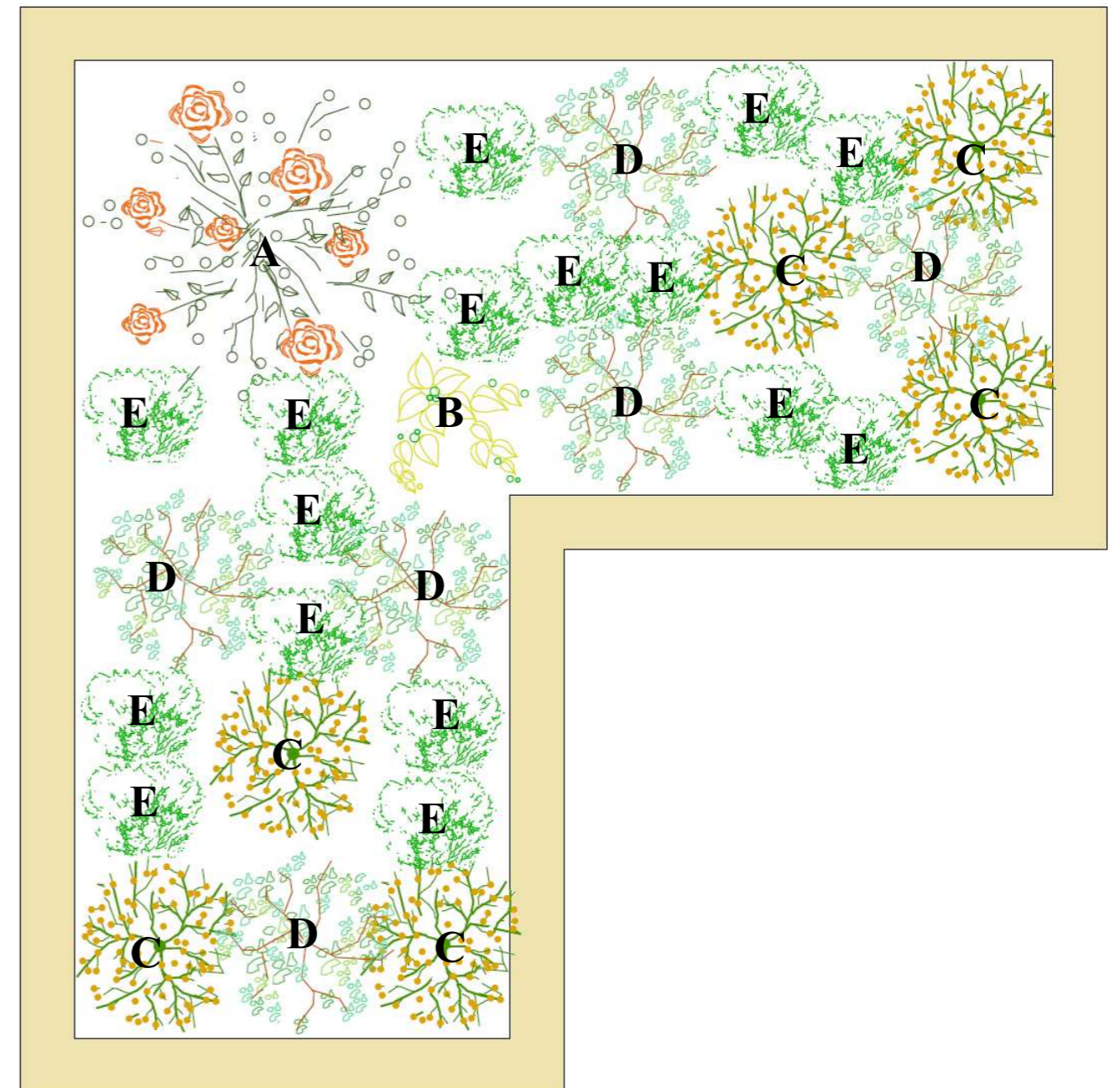
Vonný záhon 1×2

A *Salvia lavandulifolia*

B *Artemisia abrotanum*

C *Satureja montana*

D *Allium senescens*

Záhon u centrálního altánu

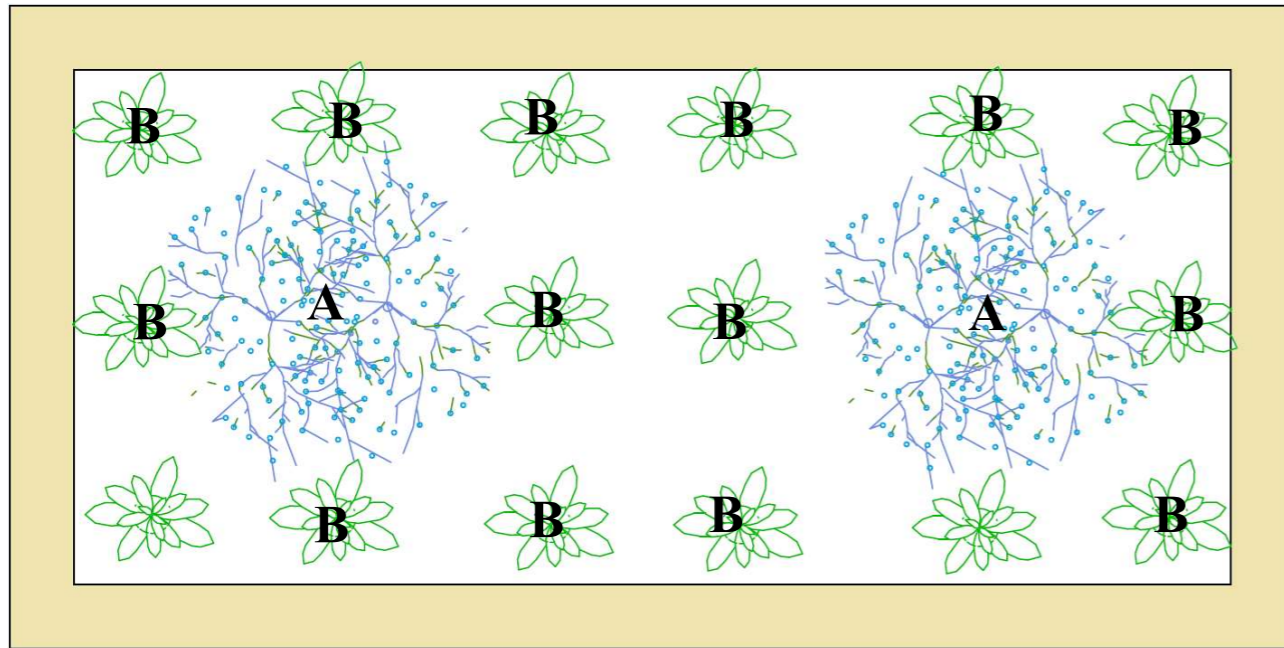
A *Rosa* sp. 'Portorož'

B *Vitis vinifera* 'Crimson Seedless' / *Vitis vinifera* 'Kišmiš Moldavskij'

C *Oenothera odorata* 'Sulphurea'

D *Lavandula angustifolia* 'Super Blue'

E *Thymus serpyllum* 'Lemon Curd'

Záhon s drobnými plody 1×2

A *Vaccinium corymbosum* 'Hortblue Poppins'

B *Fragaria ananassa* 'Selva'

5.1.8 Ptačí křoví

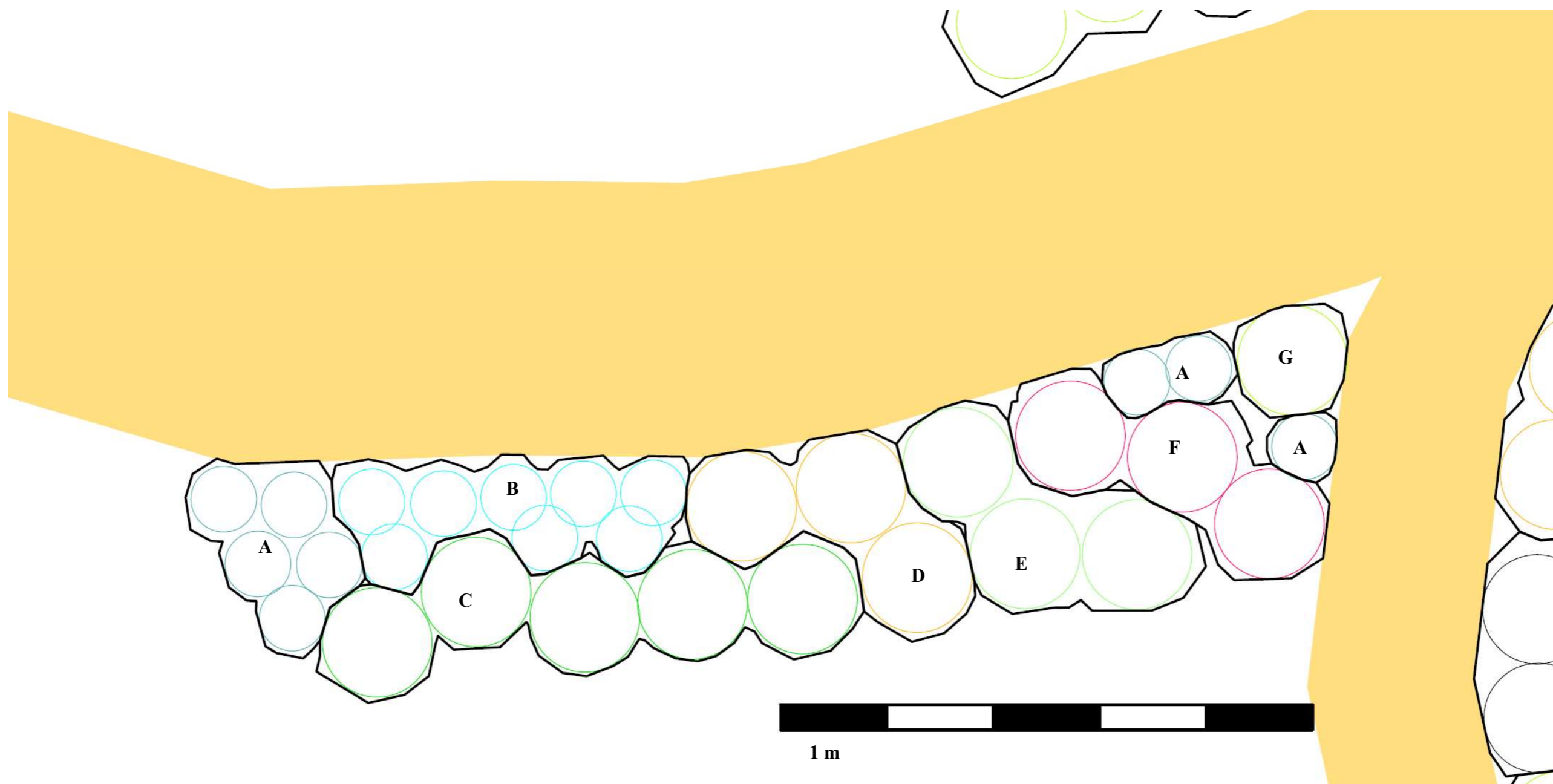
Na keřové výsadby růžového sadu navazují keře tzv. ptačího křoví. To vzniká na místě, kde docházelo ke spontánnímu šíření lesních houštin. Řešení ptačího křoví je kompromisem mezi přírodním křovím, které do místa lákalo ptáky a jiné živočichy, a hledáním estetického výrazu pro celou zahradu. Úkolem útačího křoví je lákat zajímavé živočichy, které mohou obyvatelé domova pozorovat a v menší míře také seniorům nabídnout zajímavé plody, které mohou v rámci ergoterapií zpracovávat či si na nich jen tak pochutnat.

5.1.8.1 Použitý rostlinný materiál

Druh	Použití
<i>Rosa rubiginosa</i>	napojení na růžový sad
<i>Rosa pimpinellifolia</i>	napojení na růžový sad
<i>Rosa villosa</i> 'Karpattia'	napojení na růžový sad
<i>Staphylea pinnata</i>	dominantní rostlina
<i>Cornus alba</i>	dominantní rostlina
<i>Cornus mas</i>	dominantní rostlina
<i>Corylus avellana</i>	jedlé plody
<i>Viburnum lantana</i>	doplňková rostlina
<i>Sorbus aucuparia</i> 'Edulis'	jedlé plody
<i>Aronia melanocarpa</i>	jedlé plody
<i>Sambucus nigra</i>	doplňková rostlina
<i>Sambucus nigra</i> 'Blue Sheen'	akcent

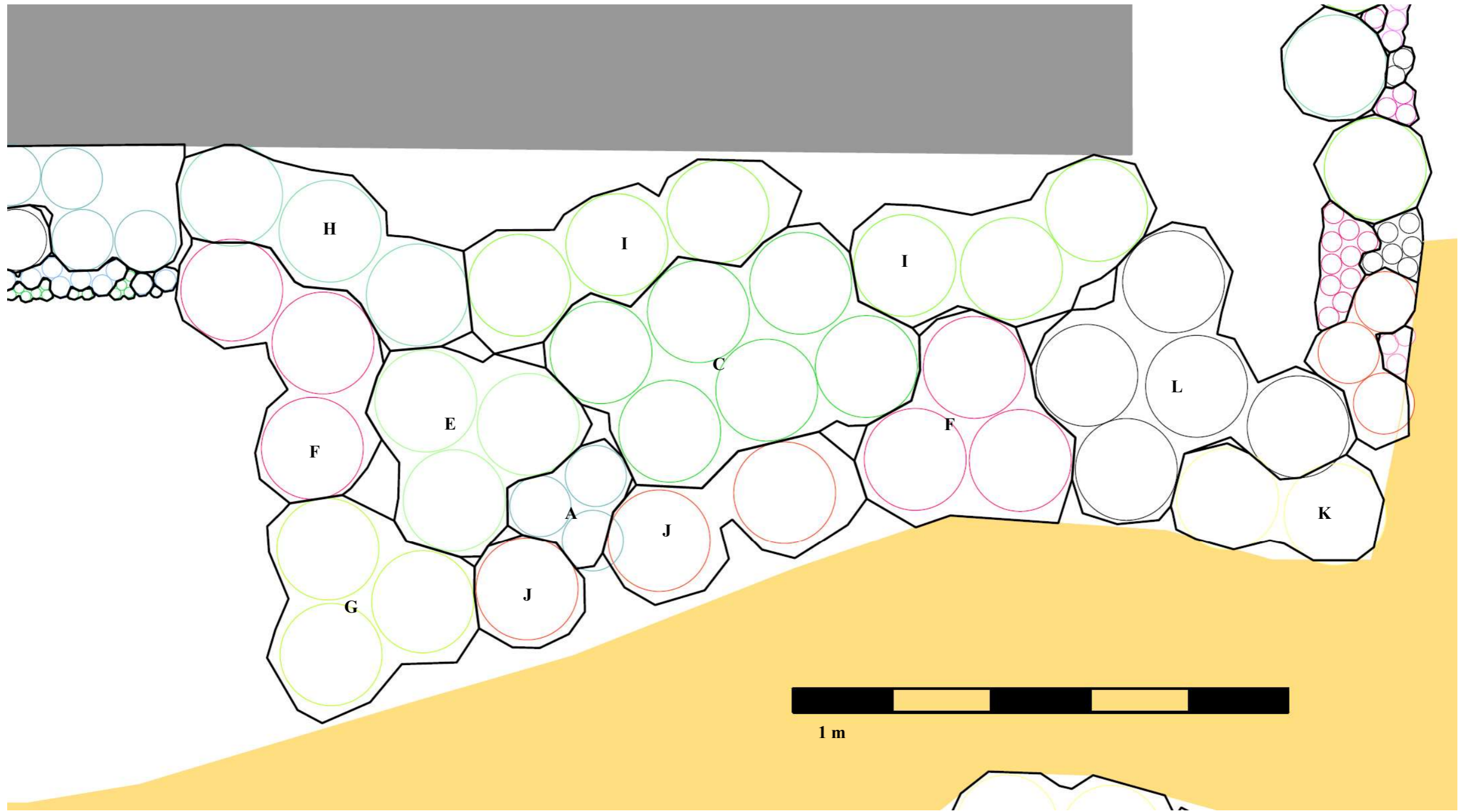

5.1.8.1 Osazovací plán

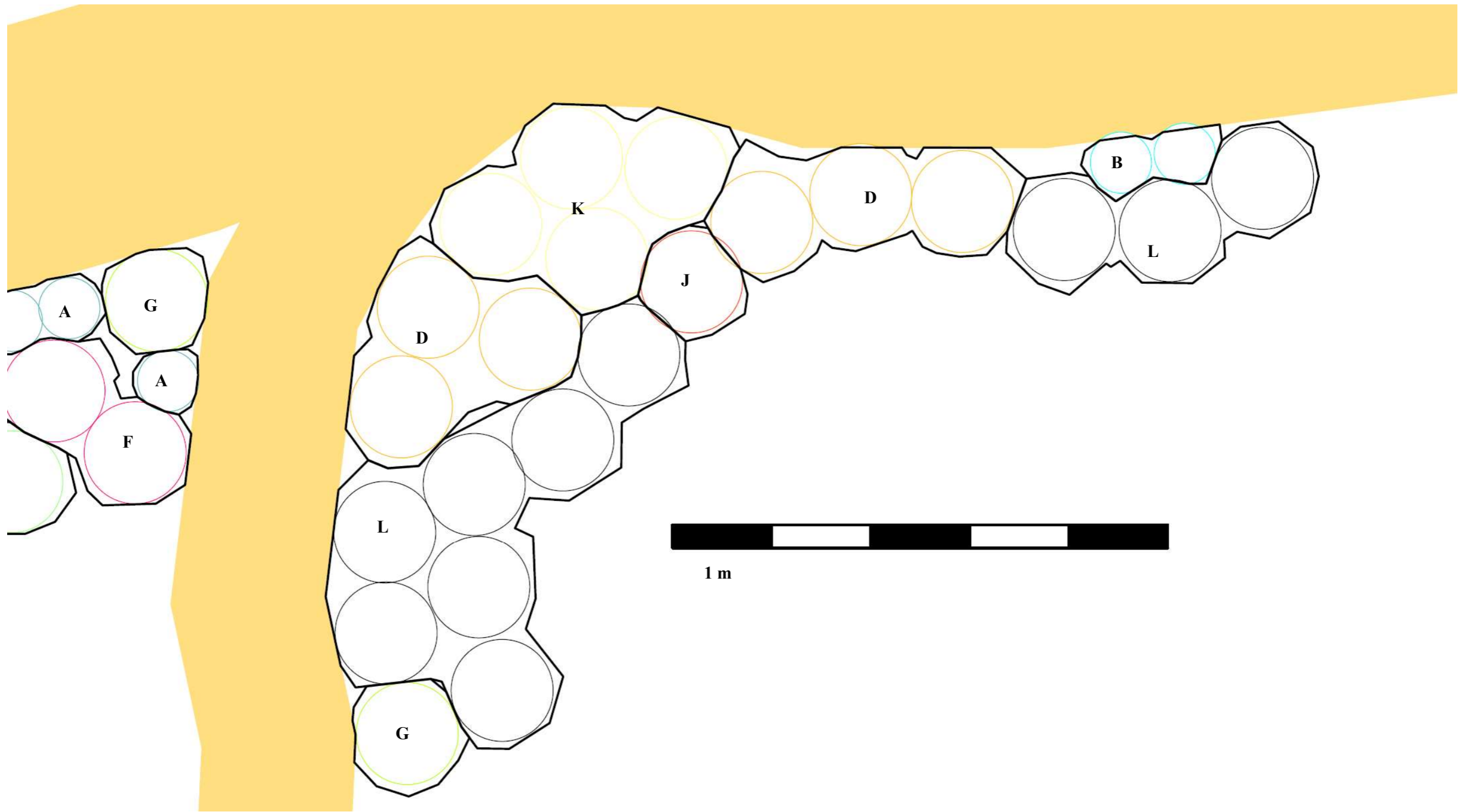
A *Viburnum lantana*
B *Aronia melanocarpa*
C *Rosa pimpinellifolia*
D *Corylus avellana*

E *Staphylea pinnata*
F *Rosa villosa* 'Karpattia'
G *Rosa rubiginosa*

A *Viburnum lantana*
C *Rosa pimpinellifolia*
E *Staphylea pinnata*
F *Rosa villosa* 'Karpattia'
G *Rosa rubiginosa*

H *Sambucus nigra* 'Blue Sheen'
I *Sambucus nigra*
J *Sorbus aucuparia* 'Edulis'
K *Cornus mas*
L *Cornus alba*

A *Viburnum lantana*
B *Aronia melanocarpa*
D *Corylus avellana*
F *Rosa villosa* 'Karpattia'
G *Rosa rubiginosa*

J *Sorbus aucuparia* 'Edulis'
K *Cornus mas*
L *Cornus alba*

5.1.9 Svah pod kaplí

Výškový rozdíl mezi úrovní 2. NP zámecké budovy, kde se nachází terasa, a úrovní zahrady za zámek překonává prudký svah pod kaplí. Zde byly nezbytné největší terénní úpravy, které alespoň některým klientům domova seniorů umožňují projít se po tzv. „velkém okruhu“ i mimo zámecký areál.

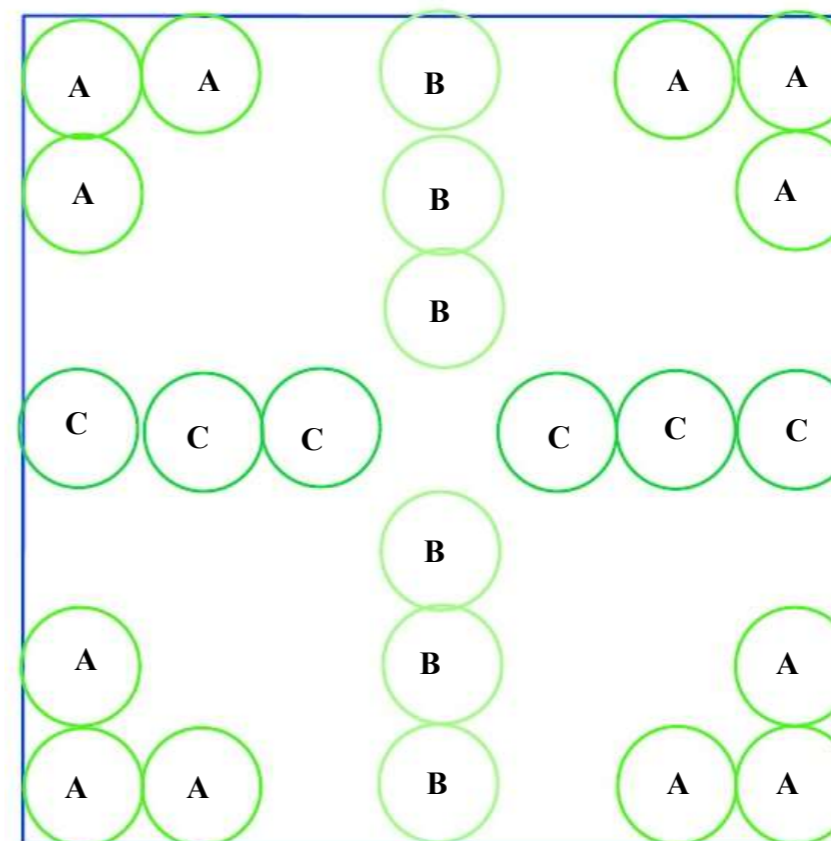
Hlavním cílem výsadeb je zajištění bezpečnosti pro seniory pohybující se po hraně cesty u kaple. Svah je pokryt zejména půdopokryvnými rostlinami, které jej částečně stabilizují a zatraktivňují, ale nezakrývají monumentální pohled na zámeckou kapli. Kromě pohodlnější cesty je součástí svahu také nové schodiště, které je zamýšleno spíše jako zkratka pro personál, přístupná uzavíratelnou brankou, než jako prostor pro pohyb seniorů. Okolí vizuálně zajímavého schodiště zkrášlují kvetoucí výsadby stínomilných rostlin.

5.1.9.1 Použitý rostlinný materiál

Druh	Použití
<i>Heuchera</i> 'Root Beer'	dominantní rostlina
<i>Heuchera</i> 'Ginger Ale'	dominantní rostlina
<i>Heuchera</i> 'Crispy Curly Strain'	dominantní rostlina
<i>Hosta</i> 'Praying Hands'	dominantní rostlina
<i>Hosta</i> 'Robert Frost'	dominantní rostlina
<i>Hedera helix</i> 'Green Wonder'	velký blok - půdopokryvná
<i>Hedera helix</i> 'Eva'	velký blok - půdopokryvná
<i>Hedera helix</i> 'Goldheart'	velký blok - půdopokryvná
<i>Vinca minor</i> 'Flower Power'	malý blok - půdopokryvná
<i>Vinca minor</i> 'Gertrude Jekyll'	malý blok - půdopokryvná
<i>Alchemilla mollis</i>	doplňková rostlina
<i>Anemone hybrida</i> 'Whirlwind'	akcent
<i>Anemone hybrida</i> 'Margarethe'	akcent
<i>Anemone huphensis</i> 'Praecox'	akcent
<i>Lamium maculatum</i> 'Red Nancy'	doplňková rostlina
<i>Lamium maculatum</i> 'White Nancy'	doplňková rostlina
<i>Geranium phaeum</i>	doplňková rostlina
<i>Helleborus hybridus</i> 'Double Ellen Pink'	akcent
<i>Helleborus hybridus</i> 'Double Ellen Red'	akcent

<i>Helleborus hybridus</i> 'Double Ellen White'	akcent
<i>Ribes alpinum</i>	živý plot, dominanta
<i>Sambucus nigra</i>	dominantna
<i>Sambucus nigra</i> 'Blue Sheen'	dominantna

5.1.9.2 Osazovací plán

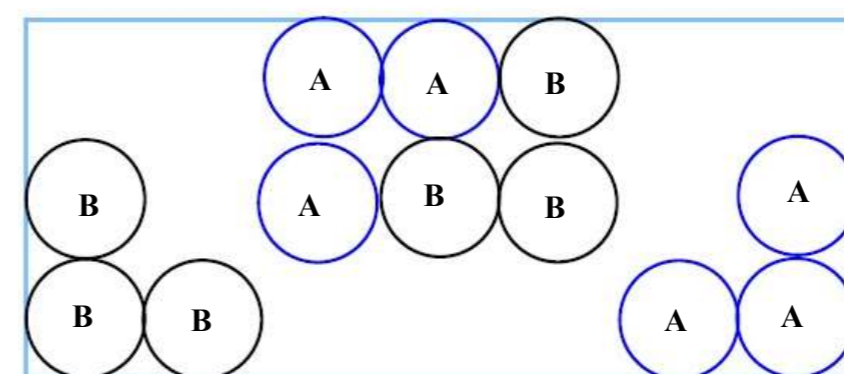

Svah pod kaplí – velký blok 2×2

A *Hedera helix* 'Green Wonder'

B *Hedera helix* 'Goldheart'

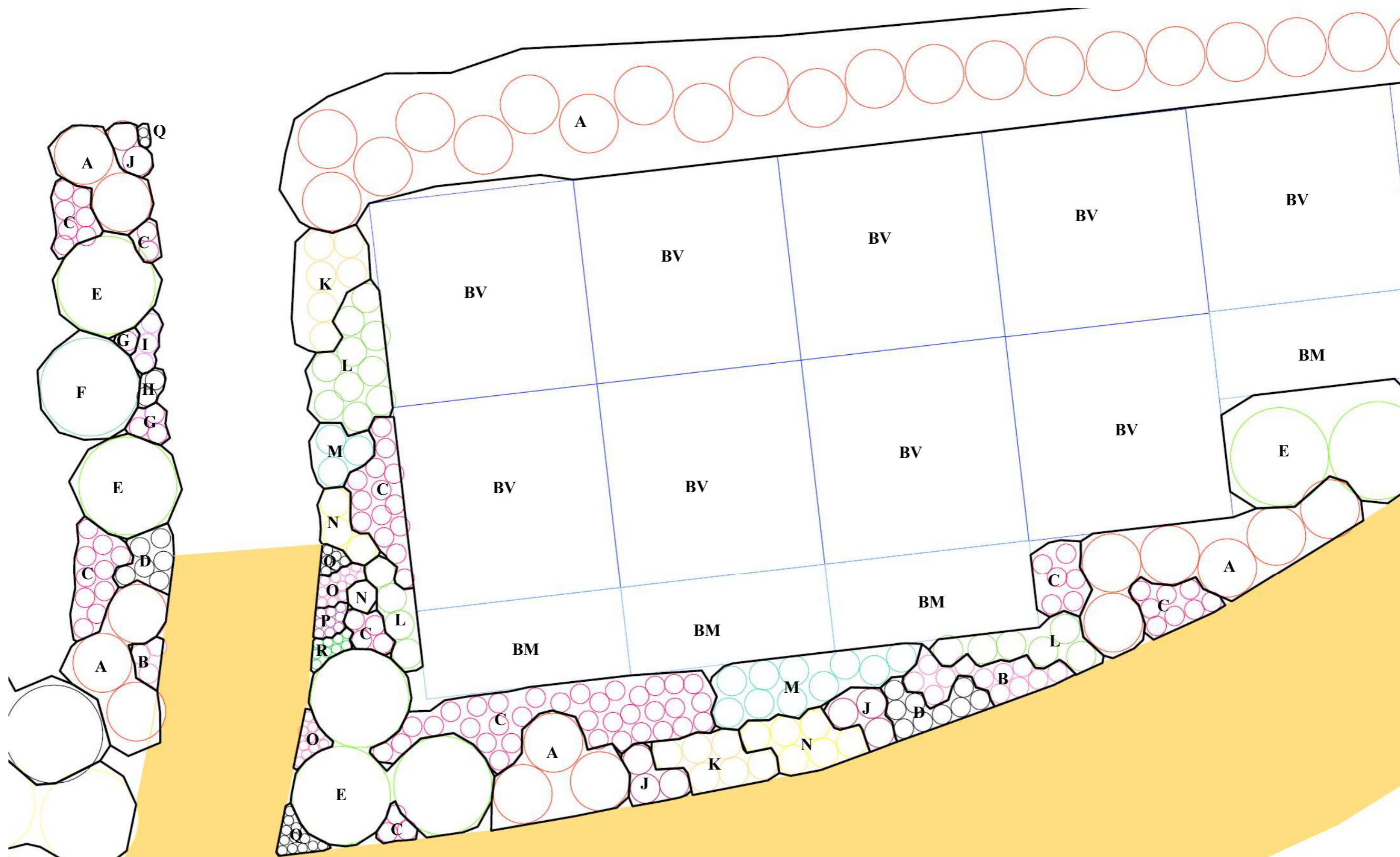
C *Hedera helix* 'Eva'

Svah pod kaplí – malý blok 1×2

A *Vinca minor* 'Flower Power'

B *Vinca minor* 'Gertrude Jekyll'

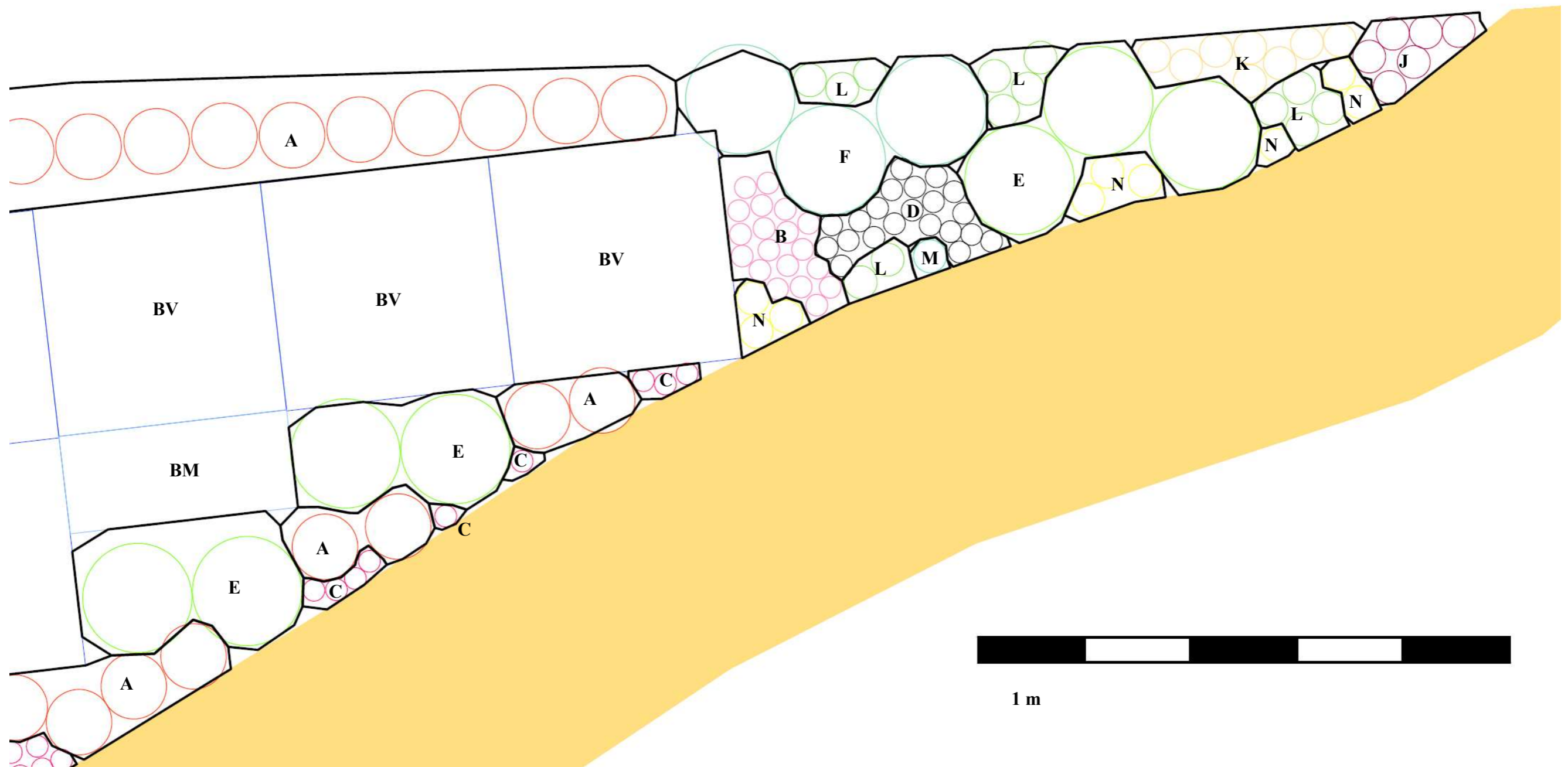
A *Ribes alpinum*
B *Lamium maculatum* 'Red Nancy'
C *Geranium phaeum*
D *Lamium maculatum* 'White Nancy'

E *Sambucus nigra*
F *Sambucus nigra* 'Blue Sheen'
G *Anemone huphensis* 'Praecox'
H *Anemone hybrida* 'Whirlwind'

I *Anemone hybrida* 'Margarethe'
J *Heuchera* 'Crispy Curly Strain'
K *Heuchera* 'Ginger Ale'
L *Hosta* 'Praying Hands'

M *Hosta* 'Robert Frost'
N *Heuchera* 'Root Beer'
O *Helleborus hybridus* 'Double Ellen Pink'
P *Helleborus hybridus* 'Double Ellen Red'

Q *Helleborus hybridus* 'Double Ellen White'
R *Alchemilla mollis*
BV velký blok
BM malý blok

1 m

A <i>Ribes alpinum</i>	E <i>Sambucus nigra</i>	I <i>Anemone hybrida</i> 'Margarethe'	M <i>Hosta</i> 'Robert Frost'	Q <i>Helleborus hybridus</i> 'Double Ellen White'
B <i>Lamium maculatum</i> 'Red Nancy'	F <i>Sambucus nigra</i> 'Blue Sheen'	J <i>Heuchera</i> 'Crispy Curly Strain'	N <i>Heuchera</i> 'Root Beer'	R <i>Alchemilla mollis</i>
C <i>Geranium phaeum</i>	G <i>Anemone huphensis</i> 'Praecox'	K <i>Heuchera</i> 'Ginger Ale'	O <i>Helleborus hybridus</i> 'Double Ellen Pink'	BV velký blok
D <i>Lamium maculatum</i> 'White Nancy'	H <i>Anemone hybrida</i> 'Whirlwind'	L <i>Hosta</i> 'Praying Hands'	P <i>Helleborus hybridus</i> 'Double Ellen Red'	BM malý blok

5.1.10 Finanční odhad

Finanční odhad byl stanoven na základě Ceníku stavebních prací RTS DATA (Cenová soustava RTS), cen výrobků firem BEST a ZAPA, které jsou součástí návrhu, průměrných cen mobiliáře společnosti mmcité, cen rostlinného materiálu Zahradnictví Krulichovi, Zahradnictví FLOS a Zahradnictví Havlis.

5.1.10.1 Terénní úpravy

Položka	cena za MJ	počet MJ	celkem
úpravy terénu - výkopové práce, přesun hmot (m3)	600	800	480000
betonový povrch (m3)	2500	66,15	165375
mlatový povrch (m2)	450	95	42750
schodiště - svah pod kaplí	16920	1	16920
schodiště - kurt	5640	1	5640
celkem			710 685

5.1.10.2 Drobné stavby, objekty a mobiliář

Položka	cena za MJ	počet MJ	celkem
Zahradní domek	25000	1	25000
Kůlna	20000	1	20000
Zastřešený kompost	15000	1	15000
Centrální altán s atypickými záhony a lavičkami	25000	1	25000
Altán u lesa	15000	1	15000
Vyvýšený záhon 1 x 1 m	4000	5	20000
Vyvýšený záhon 1 x 2 m	6000	9	54000
Vyvýšený záhon 2 x 2 m	8000	8	64000
Vyvýšený záhon 1 x 8 m s lavičkou	15000	1	15000
Lavička 1m	7000	2	14000
Lavička 2 m	9000	59	531000
Lavička 3 m	12000	3	36000
Lavička rohová	7000	1	7000
Set stůl + 4 židle	15000	3	45000
Vodní prvek atypický	12500	1	12500
Terasa	350000	1	350000
Pítka atypické	12500	1	12500
celkem			1261000

5.1.10.3 Záhon u zámku

Položka	cena za MJ	počet MJ	celkem
---------	------------	----------	--------

Zahradnické práce			
Založení záhonů (m2)	70	36,5	2555
Rostlinný materiál			
<i>Aquilegia alpina</i> 'Navy Blue'	58	4	232
<i>Aquilegia vulgaris</i> 'Winky Double Red & White'	68	4	272
<i>Aquilegia vulgaris</i> 'William Guinness'	68	8	544
<i>Aquilegia vulgaris</i> 'Ruby Port'	68	8	544
<i>Achillea ptarmica</i> 'Nana Compacta'	48	8	384
<i>Aster amellus</i> 'Butzemann'	58	12	696
<i>Aster dumosus</i> 'Schneekissen'	48	12	576
<i>Aster</i> 'Samoá'	58	12	696
<i>Alcea rosea</i> 'Charter's Double Rose'	78	8	624
<i>Alcea rosea</i> 'Charter's Double White'	78	4	312
<i>Allium senescens</i>	58	4	232
<i>Allium</i> 'Millenium'	98	4	392
<i>Centaurea montana</i>	68	12	816
<i>Centaurea montana</i> 'Alba'	68	11	748
<i>Delphinium</i> Pacific Hybr. 'Blue Bird'	68	12	816
<i>Dicentra spectabilis</i> 'Alba'	98	2	196
<i>Dicentra spectabilis</i> 'Valentine'	148	2	296
<i>Gypsophila paniculata</i> 'Bristol Fairy'	98	12	1176
<i>Gypsophila paniculata</i> 'Flamingo'	98	4	392
<i>Helleborus hybridus</i> 'Double Ellen Pink'	138	4	552
<i>Helleborus hybridus</i> 'Double Ellen Red'	138	4	552
<i>Helleborus hybridus</i> 'Double Ellen White'	138	4	552
<i>Chrysanthemum</i> 'Herbstbrokat'	68	12	816
<i>Chrysanthemum indicum</i> 'Erntekranz'	68	12	816
<i>Iris sibirica</i> 'Blue Bird'	78	4	312
<i>Iris sibirica</i> 'Butter and Sugar'	78	4	312
<i>Iris x barbata</i> 'Elatior' 'Clarence'	78	4	312
<i>Leucanthemum vulgare</i> 'Maikönign'	48	16	768
<i>Lunaria annua</i>	58	4	232
<i>Lupinus polyphyllus</i> 'Legendary Red Shades'	78	8	624
<i>Lupinus polyphyllus</i> 'Legendary Pink Shades'	78	8	624
<i>Paeonia hybrida</i> 'Patio' 'Madrid'	198	4	792
<i>Paeonia hybrida</i> 'Patio' 'Moscow'	198	2	396
<i>Paeonia officinalis</i> 'Mollis'	198	4	792
<i>Papaver orientalis</i> 'Eye Catcher'	58	4	232
<i>Phlox paniculata</i> 'Argus'	98	12	1176
<i>Phlox paniculata</i> 'Belosnezka'	78	12	936
<i>Phlox paniculata</i> 'Blue Paradise'	98	12	1176
<i>Phlox paniculata</i> 'Cleopatra'	98	12	1176
<i>Phlox paniculata</i> 'Sherbet Blend'	98	12	1176
<i>Geranium x magnificum</i> 'Anemoniflorum'	58	20	1160
<i>Lavandula angustifolia</i> 'Imperial Gem'	58	4	232
<i>Lavandula angustifolia</i> 'Miss Katherine'	58	2	116

<i>Perovskia atriplicifolia</i> 'Lacey Blue'	78	5	390
<i>Primula</i> 'Wanda'	48	24	1152
<i>Narcissus poeticus</i>	38	17	646
<i>Saxifraga x arendsii</i> 'Highlander Rose'	49	100	4900
<i>Calendula officinalis</i>	29	42	1218
celkem			36 637

5.1.10.4 Růžový sad

Položka	cena za MJ	počet MJ	celkem
Zahradnické práce			
Založení záhonů (m2)	70	114,7	8029
Rostlinný materiál			
<i>Aquilegia vulgaris</i> 'William Guinness'	68	9	612
<i>Aquilegia vulgaris</i> 'Ruby Port'	68	9	612
<i>Achillea ptarmica</i> 'Nana Compacta'	48	5	240
<i>Aster dumosus</i> 'Schneekissen'	48	27	1296
<i>Aster</i> 'Samoá'	58	27	1566
<i>Alcea rosea</i> 'Charter's Double Rose'	78	26	2028
<i>Alcea rosea</i> 'Charter's Double White'	78	26	2028
<i>Allium senescens</i>	58	51	2958
<i>Allium</i> 'Millenium'	98	18	1764
<i>Centaurea montana</i> 'Alba'	68	34	2312
<i>Gypsophila paniculata</i> 'Bristol Fairy'	98	27	2646
<i>Gypsophila paniculata</i> 'Flamingo'	98	27	2646
<i>Helleborus hybridus</i> 'Double Ellen Pink'	138	3	414
<i>Helleborus hybridus</i> 'Double Ellen Red'	138	3	414
<i>Helleborus hybridus</i> 'Double Ellen White'	138	4	552
<i>Leucanthemum vulgare</i> 'Maikönign'	48	51	2448
<i>Lunaria annua</i>	58	17	986
<i>Geranium x magnificum</i> 'Anemoniflorum'	58	91	5278
<i>Lavandula angustifolia</i> 'Imperial Gem'	58	12	696
<i>Lavandula angustifolia</i> 'Miss Katherine'	58	13	754
<i>Narcissus</i> 'Mount Hood'	99	3	297
<i>Narcissus poeticus</i>	38	4	152
<i>Primula</i> 'Wanda'	48	16	768
<i>Saxifraga x arendsii</i> 'Highlander Rose'	49	162	7938
<i>Alchemilla mollis</i>	48	111	5328
<i>Salvia nemorosa</i> 'Schneehügel'	48	27	1296
<i>Salvia nemorosa</i> 'Berggarten'	48	17	816
<i>Artemisia absinthium</i>	58	51	2958
<i>Melissa officinalis</i>	48	94	4512
<i>Rosa</i> 'Lemon Rokoko'	190	27	5130
<i>Rosa</i> 'Queen of Sweden'	290	27	7830
<i>Rosa</i> 'Gospel'	190	9	1710

<i>Rosa</i> 'Fortuna'	150	34	5100
<i>Mespilus germanica</i>	178	1	178
<i>Viburnum lantana</i>	65	8	520
celkem			84 812

5.1.10.5 Kosatcové pole a záhon u lesa

Položka	cena za MJ	počet MJ	celkem
Zahradnické práce			
Založení záhonů (m2)	70	74,9	5243
Rostlinný materiál			
<i>Allium senescens</i>	58	4	232
<i>Allium</i> 'Millenium'	98	2	196
<i>Alchemilla mollis</i>	48	198	9504
<i>Mentha aquatica</i>	48	9	432
<i>Mentha piperita</i>	49	97	4753
<i>Calendula officinalis</i>	29	89	2581
<i>Deschampsia caespitosa</i>	49	57	2793
<i>Filipendula vulgaris</i> 'Plena'	46	144	6624
<i>Euphorbia palustris</i>	129	66	8514
<i>Iris sibirica</i>	78	154	12012
<i>Eupatorium cannabinum</i> 'Plenum'	98	144	14112
<i>Polystichum setiferum</i> 'Herrenhaus'	68	81	5508
<i>Caltha palustris</i>	49	57	2793
<i>Phragmites australis</i>	59	41	2419
<i>Fragaria vesca</i>	48	65	3120
<i>Achillea ptarmica</i>	48	66	3168
<i>Myosotis sylvatica</i>	27	25	675
<i>Salix viminalis</i>	799	4	3196
celkem			87 875

5.1.10.6 Zahrádka

Položka	cena za MJ	počet MJ	celkem
Zahradnické práce			
Založení záhonů (m2)	70	60	4200
Rostlinný materiál			
<i>Malus sp.</i> 'Vesna'	250	3	750
<i>Malus sp.</i> 'Polka'	250	4	1000
<i>Malus sp.</i> 'Kordona'	250	3	750
<i>Artemisia stelleriana</i> 'Silver Brocade'	58	9	522
<i>Anthemis nobilis</i>	58	3	174
<i>Pennisetum alopecuroides</i> 'Herbstzauber'	145	9	1305
<i>Origanum vulgare</i> 'Diabolo'	49	30	1470

<i>Aster novae-angliae</i> 'Eleven Purple'	65	2	130
<i>Phlox subulata</i> 'Maischnee'	30	8	240
<i>Helianthemum</i> 'Supreme'	79	8	632
<i>Eranthis cilicica</i>	10	40	400
<i>Campanula</i> 'Elisabeth Oliver'	58	5	290
<i>Campanula rotundifolia</i>	48	5	240
<i>Cichorium intybus</i>	15	5	75
<i>Scilla siberica</i>	20	5	100
<i>Dianthus deltoides</i> 'Brillancy'	32	5	160
<i>Salvia officinalis</i> 'Elephant's Ear'	58	5	290
<i>Amelanchier ovalis</i> 'Helvetica'	1243	8	9944
<i>Artemisia abrotanum</i>	59	4	236
<i>Salvia lavandulifolia</i>	29	4	116
<i>Satureja montana</i>	46	12	552
<i>Allium senescens</i>	58	50	2900
<i>Vaccinium corymbosum</i> 'Hortblue Poppins'	319	8	2552
<i>Fragaria ananassa</i> 'Selva'	13,9	64	889,6
<i>Vitis vinifera</i> 'Crimson Seedless'	149	1	149
<i>Vitis vinifera</i> 'Kišmiš Moldavskij'	149	1	149
<i>Rosa sp.</i> 'Portorož'	150	4	600
<i>Oenothera odorata</i> 'Sulphurea'	65	24	1560
<i>Lavandula angustifolia</i> 'Super Blue'	58	24	1392
<i>Thymus serpyllum</i> 'Lemon Curd'	46	64	2944
<i>Hedera helix</i>	49	4	196
<i>Onobrychis viciifolia</i>	15	4	60
<i>Dracocephalum austriacum</i>	55	4	220
<i>Calendula officinalis</i>	29	7	203
<i>Nigella damascena</i>	29	4	116
<i>Malva alcea</i>	21	2	42
<i>Fagopyrum esculentum</i>	45	3	135
<i>Corylus avellana</i> 'Halova obrovská'	149	2	298
<i>Malus sp.</i> 'Matčino'	199	1	199
<i>Prunus avium</i> 'Kaštánka'	180	1	180
<i>Ribes sp.</i> 'Rondom'	100	1	100
<i>Crataegus monogyna</i>	120	3	360
<i>Carpinus betulus</i>	109	15	1635
<i>Acer campestre</i>	590	3	1770
<i>Viburnum opulus</i>	149	2	298
<i>Prunus spinosa</i>	89	2	178
<i>Nymphaea</i> 'Pygmaea Alba'	619	1	619
celkem			43 321

5.1.10.7 Ptačí křoví

Položka	cena za MJ	počet MJ	celkem
Zahradnické práce			
Založení záhonů (m2)	70	96,75	6772,5
Rostlinný materiál			
<i>Rosa rubiginosa</i>	100	5	500
<i>Rosa pimpinellifolia</i>	88	11	968
<i>Rosa villosa</i> 'Karpattia'	138	9	1242
<i>Staphylea pinnata</i>	168	6	1008
<i>Cornus alba</i>	129	15	1935
<i>Cornus mas</i>	128	6	768
<i>Corylus avellana</i>	65	9	585
<i>Viburnum lantana</i>	65	14	910
<i>Sorbus aucuparia</i> 'Edulis'	535	4	2140
<i>Aronia melanocarpa</i>	128	10	1280
<i>Mespilus germanica</i>	178	1	178
<i>Sambucus nigra</i>	75	6	450
<i>Sambucus nigra</i> 'Blue Sheen'	519	3	1557
celkem			20 294

5.1.10.8 Svah pod kaplí

Položka	cena za MJ	počet MJ	celkem
Zahradnické práce			
Založení záhonů (m2)	70	109,905	7693,35
Rostlinný materiál			
<i>Heuchera</i> 'Root Beer'	98	19	1862
<i>Heuchera</i> 'Ginger Ale'	98	20	1960
<i>Heuchera</i> 'Crispy Curly Strain'	58	14	812
<i>Hosta</i> 'Praying Hands'	148	33	4884
<i>Hosta</i> 'Robert Frost'	98	14	1372
<i>Hedera helix</i> 'Green Wonder'	49	132	6468
<i>Hedera helix</i> 'Eva'	49	66	3234
<i>Hedera helix</i> 'Goldheart'	189	66	12474
<i>Vinca minor</i> 'Flower Power'	49	24	1176
<i>Vinca minor</i> 'Gertrude Jekyll'	49	24	1176
<i>Alchemilla mollis</i>	48	9	432
<i>Anemone hybrida</i> 'Whirlwind'	98	2	196
<i>Anemone hybrida</i> 'Margarethe'	98	3	294
<i>Anemone huphensis</i> 'Praecox'	98	4	392
<i>Lamium maculatum</i> 'Red Nancy'	58	36	2088
<i>Lamium maculatum</i> 'White Nancy'	58	36	2088
<i>Geranium phaeum</i>	58	97	5626
<i>Helleborus hybridus</i> 'Double Ellen Pink'	138	22	3036

<i>Helleborus hybridus</i> 'Double Ellen Red'	138	9	1242
<i>Helleborus hybridus</i> 'Double Ellen White'	138	20	2760
<i>Ribes alpinum</i>	89	44	3916
<i>Sambucus nigra</i>	75	12	900
<i>Sambucus nigra</i> 'Blue Sheen'	519	4	2076
Celkem			68 157

5.1.10.9 Celkové náklady

Položka	Náklady
Terénní úpravy	710685
Stavby, drobné objekty a mobiliář	1261000
Záhon u zámku	36637
Růžový sad	84812
Kosatcové pole a záhon u lesa	87875
Zahrádka	43321
Ptačí křoví	20294
Svah pod kaplí	68157
Celkem	2 312 781

6 Diskuze

Při hledání vhodné podoby návrhu zahrady u domova pro seniory, který se nachází ve výjimečném kontextu někdejšího zámeckého parku s sebou nese celou řadu problémů. Na jednu stranu logicky existuje v takových případech snaha zachovat původní kompozici někdejších sadovnických úprav, na druhou stranu však tato snaha někdy naráží na praktické potřeby uživatelů zahrady.

V případě zámku ve Vlčích Polích, který v současné době slouží jako domov seniorů, se nicméně nepodařilo dohledat dostatek podkladů, které by nosným způsobem vypovídaly o představách někdejších majitelů o podobě zeleného prostoru za zámkem, jeho nosných prvcích a základní ideji. Zatímco budovu zámku i kapli sv. Šimona a Judy se podařilo dochovat do dnešní doby v poměrně dobrém stavu a v nedávné minulosti obě budovy prošly nákladnými rekonstrukcemi, původní podoba zámeckého parku zůstává tajemstvím přinejmenším do doby, než se podaří zpracovat archiv panství Kost. V něm by se mohly ukrývat další doklady o původních sadovnických úpravách vlčopolského parku.

Při dendrologickém průzkumu in situ se nepodařilo nalézt významnější pozůstatky parkové kompozice. Většina stromů v někdejším parku, který je v současnosti chápán katastrálním úřadem jako lesní pozemek, je ve věku 80 a méně let. Jedná se tedy o výsadby, které nesouvisejí s podobou romantického parku z konce 19. století, který byl poslední větší sadovnickou úpravou parku. Některé doklady nicméně naznačují, že destrukce parku jako kulturní hodnoty započala již na začátku 20. století, kdy v něm majitel místního panství těžil dřevo.

Dochované mapové podklady navíc naznačují, že hlavní upravená část parku zámku ve Vlčích Polích se nacházela na západ od řešeného území, tedy na pozemku, který dnes již není součástí zámku ve Vlčích Polích, ale na němž vyrostly v průběhu 20. století rodinné domy.

Při návrhu zahrady tedy nebylo možné se opírat o kvalitní kompozici starou více než sto let, jako by to bylo možné u jiných zámeckých parků. To nicméně umožnilo větší svobodu při návrhu zahrady, která odpovídá zejména na potřeby seniorů. Z tohoto důvodu byla nakonec podrobněji řešena jen malá část území těsně přiléhající k zámecké budově. Vzhledem k charakteru terénu není realistické, aby se klienti domova seniorů vydávali na pozemek č. 2/4.

Řešená část pozemku č. 2/6, která se nachází za zámkem, se svým charakterem výrazně odlišuje od lesní podoby pozemku 2/4. Jedná se o otevřenou, osluněnou plochu, jejímuž využití však doposud bránila nedořešená vlhkost zejména v jarních a podzimních měsících.

V rámci návrhu byla naznačena jedna z možných cest, jak pracovat s vodou na pozemku. Z důvodu bezpečnosti bylo zvoleno takové řešení, při kterém nevzniká volná hladina, v níž by mohlo dojít k potenciálnímu utonutí. Vytvoření kosatcového pole, rozsáhlé plochy kosatců, rákosu a travin navíc reaguje na blízké okolí zámecké zahrady, kde se nachází několik zanesených rybníků. Rákosové plochy

jsou tak pro okolí Vlčích polí typické a kosatcové pole je způsobem, jak v menším měřítku přenést tento krajinný prvek do nové kompozice.

Velmi důležité bylo také vytvoření nové cestní sítě. Ta je navržena jako velmi široká, pohodlná komunikace z bezbariérovým povrchem z drenážního betonu. To je řešení jednak ekonomické, jednak poměrně esteticky příjemné. Betonové cesty doplňují mlatové plochy posezení u růžového sadu a antukový povrch někdejšího kurtu.

Transformace kurtu vychází přímo z diskuzí s klienty domova. Ti opakovaně vyjadřovali přání mít v nové zahradě příležitost ke kreativě a vlastnímu pěstování. Vzhledem k zdravotním omezením klientů a k nevyužitému prostoru, který představoval někdejší tenisový kurt, se nabízela možnost „recyklovat“ antukovou plochu jako rovný, pevný podklad, na němž mohou být umístěny vyvýšené záhony.

Návrh však jde s pojetím zeleninové zahrádky ještě dál a pojímá kurt jako multifunkčnější relaxační prostor na dohled od zadního vchodu do zámku, ale dostatečně stranou na to, aby zde mohly být nerušeně pěstovány sociální vztahy mezi obyvateli domova.

Pro nejhůře pohyblivé byla přímo u vstupu do zámecké budovy navržena velkorysá terasa. Na ní mohou všichni, i zcela nepohybliví a nesamostatní klienti trávit čas na slunci a vzduchu a užívat si výhled rámovaný původními zimostrázovými keři.

Z tohoto důvodu byla bezprostředně u budovy zámku, na dohled z terasy, navržena velmi pestrá převážně trvalková výsadba. Použité rostliny vycházejí v co největší míře ze seniorům důvěrně známých, na českých zahradách zdomácnělých druhů. To může vyvolávat pozitivní reminiscence u osob trpících stařeckou demencí nebo jinými neurologickými poruchami, pozitivní psychologický efekt však tyto rostliny mají i na ty klienty, kteří jsou zcela v pořádku, jak se autorka přesvědčila při setkání se seniory. Jen zřídka kdy zmiňovali exotické druhy a nové kultivary jako něco, co by chtěli na své nové zahrádce. Naopak se opakovaly druhy jako plaménky, růže, nevěstin závoj, astry, kosatce apod.

Z přání klientů domova vychází i další z míst nové zahrady, růžový sad. Přestože původní asociace klientů směřovaly ke spojení zámku a růží jako ušlechtilých „královen květin“, podobně jako všechny části zahrady má i růžový sad tendenci být spíše mnohovrstevnatým, na textury bohatým prostorem plným přírody než rigidní sadovou kompozicí.

Růžový sad pak následně přechází do ještě divočejší výsadby ptačího křoví, místa, které má svou strukturou i nabídkou plodů lákat do zahrady ptactvo. Zajímavě proměnlivý a trochu divoký je i záhon u lesa, nedaleko něhož se skrývá ohniště, které může být další důležitou částí kulturního života klientů.

Z dramatického svahu pod kaplí jsou v návrhu odstraněny náletové dřeviny. Většinu plochy by měly porůst a zpevnit půdopokryvné stínomilné rostliny, ovšem okraje jsou ozvláštněny barevnou směsicí nejružnějších rostlin, ať už kvetoucích či atraktivních listem. Prudký svah je překonáván dvěma způsoby – pohodlnou cestou vhodnou i pro klienty a „zkratkou“ po novém schodišti, které je zamýšleno skutečně

spíše jako způsob, jak urychlit přístup do zahrady personálu domova, než pro samotné seniory. Pískovcově zbarvené schodiště ale přidává kontrast do jinak spíše tmavé kompozice a jinak nezajímavý svah opticky rozčleňuje.

Zajímavým dilematem bylo použití jedovatých rostlin v navržených sadovnických úpravách. Nakonec byla zvolena tzv. zlatá střední cesta – většina použitých rostlin je nejedovatých, nicméně toto pravidlo nebylo bráno zcela dogmaticky. Celá řada tradičních zahradních rostlin je jedovatá, dá se však předpokládat, že pokud nebudou lákat klienty atraktivními plody, nemělo by docházet k otrávám.

Mezi výsadbami je také velký důraz kladen na dřeviny poskytující zajímavé jedlé plody a také materiál na případné ergoterapeutické využití – zde se jedná například o vrby, šípkové růže ad. Oblíbenou aktivitou se může stát také pétanque na mlatovém povrchu u růží, který je dostupný i hůře mobilním klientům, kteří mohou tuto hru hrát v sedě.

Celkově se podařilo vytvořit poměrně ucelený návrh zahrady domova pro seniory, který má potenciál nabídnou celou řadu aktivit široké škále zdravých i zdravotně omezených seniorů. Velký rozsah řešeného území nicméně vyžaduje ještě další podrobnější rozpracování některých detailů.

Samostatnou kapitolou pak je finanční náročnost takového uceleného řešení. Přestože byla zpracovávána jen malá část někdejšího zámeckého parku, bezbariérová řešení, velké množství mobiliáře apod. vyžadují poměrně velké množství finančních prostředků. Pokud by se tedy návrh v praxi realizoval, pravděpodobně by bylo zapotřebí k jeho budování přistupovat v etapách. Problematika spodní vody však vyžaduje již v první fázi provést poměrně rozsáhlé a velmi nákladné terénní úpravy, bez nichž nemá smysl další části návrhu budovat.

7 Závěr

V rámci diplomové práce se podařilo přinést ucelený přehled o někdejšímu parku ve Vlčích Polích a jeho historickém vývoji, přestože pro původní podobu zahradní úpravy neexistuje mnoho podkladů. Nalezené podklady však naznačují, že původní podoba zámeckého parku byla zničena někdy ve 20. až 40. letech 20. století a do dnešní doby se takřka nedochovala.

To naznačují i výsledky provedeného rámcového průzkumu pozemku č. 2/4, při kterých se nepodařilo odhalit pozůstatky původní kompozice. Přestože je pozemek č. 2/4 významnou přírodní hodnotou, jeho charakter utváří spíše volně se vyvíjející Vlčopolský potok a vegetace příbuzná s blízkou, chráněnou vegetací přírodní památky Křížánky, než zachované prvky zámeckého parku.

Diplomová práce ve svých prvních, rešeršně pojatých kapitolách shrnuje specifika seniorské populace a jejího zdravotního stavu. To je velmi důležité pro úspěšné navržení zahrady, která má právě takovým lidem – hůře se orientujícím, špatně mobilním, s poškozenými smysly apod., sloužit. První kapitola přináší ucelený souhrn chorob, které jsou pro českou seniorskou populaci typické, se zvláštním zřetelem na populaci starší 75 let, u které je větší pravděpodobnost umístění do ústavní péče jako je domov seniorů Vlčí Pole.

Druhá kapitola pak tyto obecnější poznatky rozvíjí a konkretizuje pro problematiku zahrady. V této části práce je také krátce vysvětlen pojem ergoterapie a jeho význam pro uchování a rozvoj manuální zručnosti a kognitivních schopností starších lidí.

Návrh se pak snaží vyvážit přírodní hodnoty místa, kterým je prostor za zámkem ve Vlčích Polích, s bezpečným pohybem a užíváním seniory a vytvořením podnětného prostoru pro jejich spokojený pobyt. V mnoha svých částech vychází návrh z požadavků samotných klientů domova, druhová skladby výsadeb se snaží respektovat jejich přání. Zvolené taxony vycházejí také ze snahy vyvolávat v klientech domova pozitivní reminiscence, vysoká barevnost a časté střídání textur je zvoleno kvůli možnosti užívat si výsadby všemi smysly.

8 Seznam literatury

ADIL, Janeen R. Accessible gardening for people with physical disabilities: a guide to methods, tools, and plants. Bethesda, MD: Woodbine House, 1994. ISBN 9780933149564.

AVRAMOV, D. (2003): Active ageing: setting the stage. *Population Studies*, 41, č. 1, s. 13–26.

BERGNER, M. (1985): Measurement of health status. *Medical Care*, 23, č. 5, s. 696–704.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Seniori a zdraví - 2018. In: Český statistický úřad [online]. [Praha]: Český statistický úřad. Vygenerováno 23. 7. 2020 [vid. 2020-07-23]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/seniori-v-cr-v-datech-2018>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Úmrtnostní tabulky za ČR [tabulka]. In: Český statistický úřad [online]. [Praha]: Český statistický úřad. Vygenerováno 23. 7. 2020 [vid. 2020-07-23]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/umrtnostni_tabulky

Dolní Bousov moje město. Krajina, historie a současnost Dolního Bousova a okolí. Dolní Bousov: 2000

ELINGS M. (2006) People-plant interaction: the physiological, psychological and sociological effects of plants on people. In: HASSINK J., VAN DIJK M. (eds) *FARMING FOR HEALTH*. Springer, Dordrecht

EUROSTAT. Ageing Europe - 2019 edition: Looking at the Lives of Older People in the EU [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019 [cit. 2020-07-23]. ISBN 978-92-76-09815-7. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-statistical-books/-/KS-02-19-681>

FELLOWS, I. W., I. A. MACDONALD, T. BENNET a S. P. ALLISON. The effect of undernutrition on thermoregulation in elderly. *Clinical Science* [online]. 1985, 69(5), 525-532 [cit. 2016-08-15]. DOI: 10.1042/cs0690525. ISSN 1470-8736. Dostupné z: <http://www.clinsci.org/content/69/5/525.article-info>

FILIPIOVÁ, Daniela. *Projektujeme bez bariér*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2002. ISBN 80-86552-18-7.

FIŠERA, Zdeněk. *Hrady a tvrze na Mladoboleslavsku*. Mladá Boleslav: Okresní muzeum, 2002.

FLACKER, Jonathan M. What Is A Geriatric Syndrome Anyway? *Journal of the American Geriatrics Society* [online]. 2003, 51(4), 574-576 [cit. 2016-08-13]. DOI: 10.1046/j.1532-5415.2003.51174.x. ISSN 00028614. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1046/j.1532-5415.2003.51174.x>

Global strategy and action plan on aging and health. Geneva: World Health Organisation; 2017. ISBN 978 92 4 151350 0.

GORELICK, Philip B. Epidemiology of transient ischemic attack and ischemic stroke in patients with underlying cardiovascular disease. In: *Clinical Cardiology*. 2004, 27(S2), 4 - 11. DOI: <https://doi.org/10.1002/clc.4960271403>.

HAARPAINNER, Andsen. *Voňavá zahrada*. Praha: Grada, 2005. Můj zahradní ráj. ISBN 80-247-1055-2.

HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. Praha: Panorama, 1990, s. 58-370. Pyramida (Panorama). ISBN 80-7038-158-2.

HIEKE, K. *Encyklopedie jehličnatých stromů a keřů*. Brno: Computer Press, 2008. ISBN 978-80-251-1901-3.

HILLER, J. – KELLY, J. *Hillier gardener's guide to trees and shrubs*. Devon: David & Charles Publishers, 2004. ISBN 0-7153-2021-1.

HIRTOVÁ, Martina. *Geragogika ve zdravotnictví - význam edukace seniorů v péči o jejich zdraví* [online]. Zlín, 2017 [cit. 2020-07-23]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/t07e52/>. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií. Vedoucí práce Mgr. Renata Polepilová.

HOLMEROVÁ I, JURAŠKOVÁ B, ZIKMUNDOVÁ K: *Vybrané kapitoly z gerontologie*. Praha, EVerlag, 2007

HORÁČEK, P. *Encyklopedie listnatých stromů a keřů*. Brno: Computer Press, 2007. ISBN 978-80-251-1708-8.

JANEČKOVÁ, Hana a Renáta NENTVICHOVÁ NOVOTNÁ. Role rodinných vztahů v institucionální péči o seniory. *Sociální práce*. 2013, 2013(1).

JINDŘICHOVSKÁ, M. 2014. „Zahradní terapie jako součást ergoterapie“. *Sociální služby*. 2014 (9): 30-32.

KALVACH, Zdeněk et al. *Vybrané kapitoly z geriatry a medicíny chronických stavů: pro studující lékařských fakult a praktické lékaře*. Praha: Karolinum, 1992. ISBN 80-7066-702-8.

KALVACH, Zdeněk a kol. *Geriatry a gerontologie: studijní text pro kombinované studium*. Praha: Grada, 2004, s. 47 - 864. *Pedagogika (Grada)*. ISBN 80-247-0548-6.

KALVACH, Zdeněk et al. *Geriatrické syndromy a geriatrický pacient*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2490-4.

KAM, Michael & SIU, Andrew. (2010). Evaluation of a Horticultural Activity Programme for Persons With Psychiatric Illness. *Hong Kong Journal of Occupational Therapy - HONG KONG J OCCUP THER*. 20. 80-86. 10.1016/S1569-1861(11)70007-9.

KLEINOD, Brigitte. *Zahrady pro seniory: zapomeňte na bolavá záda*. Praha: Brázda, 2004. ISBN 80-209-0329-1.

KLIBANSKI, A., ADAMS-CAMPBELL, L., BASSFORD, T., BLAIR, S. N., BODEN, S. D., DICKERSIN, K., GIFFORD, D. R., GLASSE, L., GOLDRING, S. R., HRUSKA, K., JOHNSON, S. R., MCCAULEY, L. K., & RUSSELL, W. E. (2001). Osteoporosis prevention, diagnosis, and therapy. *Journal of the American Medical Association*, 285(6), 785-795.

KUBEŠOVÁ, Hana, Pavel WEBER, Hana MELUZÍNOVÁ, Vlasta POLCAROVÁ, Kamila MAZALOVÁ a Lenka MALÁSKOVÁ. Změny stárnoucího organismu z hlediska patofyziologie. *Česká geriatrická revue* 2005, 2005, roč. 2005, č. 3, s. 18-24. ISSN 1214-0732.

KURKA, Josef. Archidiakonáty kouřimský, boleslavský, hradecký a diecese litomyšlská; místopis církevní do r. 1421. Praha, 1914.

LISZTWANOVÁ, Urszula. Komunitní zahrada v zařízení pro seniory [online]. 2017 [cit. 2020-07-23]. Dostupné z: <<https://is.caritas-vos.cz/th/etm79/>>. Absolventská práce. CARITAS - Vyšší odborná škola sociální Olomouc. Vedoucí práce Daniela Ochmannová.

LOSKOT, Jiří. Matka Lasana, Matka Diesana a jejich ášram ve Vlčím poli [online]. Brno, 2008 [cit. 2020-07-23]. Dostupné z: <<https://is.muni.cz/th/e3snb/>>. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Dušan Lužný.

MAAS, Ineke, Ulman LINDENBERGER, Hans SCHERER a Clemens TESCH-RÖMER. Sensory Systems in Old Age. In: BALTES, Paul B. a Karl Ulrich MAYER. The Berlin Aging Study: Aging from 70 to 100. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. ISBN 0-521-00003-3.

MAREŠ, Jan et al. Úvod do preklinické medicíny: normální fyziologie. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 3. lékařská fakulta, 2013. ISBN 978-80-87878-02-6

Národní geoportál INSPIRE <http://geoportal.gov.cz>

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. Kostel sv. Šimona a Judy. Památkový katalog [online]. [cit. 2020-07-23]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-simona-a-judy-13008315>

PACOVSKÝ, Vladimír a Hana HEŘMANOVÁ. Gerontologie. Vyd. 1. Praha: Avicenum, 1981.

PACOVSKÝ, Vladimír. O stárnutí a stáří. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1990. ISBN 80-201-0076-8.

PERKINS, S. (1998). The value of nature and the outdoors for older adults in congregate living facilities. Unpublished master's thesis, Texas A&M University, College Station.

PETERKOVÁ, Lenka. Plán péče o přírodní památku Křižánky na období 2012 – 2020. Dostupné z: <http://www.kr-kralovehradecky.cz/cz/krajsky-urad/ziv-prostredi-zemedelstvi/aktuality/ochrana-prirody/navrh-planu-pece-o-pp-krizanky-55239/>

PLEASE, Peter. Able to garden: a practical guide for disabled and elderly gardeners. London: B.T. Batsford, 1990. ISBN 978-0713461374.

POLEDNÍKOVÁ, Lúbia et al. Geriatrické a gerontologické ošetrovatel'stvo. Osveta: Martin, 2006. ISBN 80-8063-208-1.

PÖTHE, P. Dítě v ohrožení. 2. vydání. Praha: G plus G, 1999. 186 s. ISBN 80-86103-21-8.

RABUŠIC, Ladislav a Lenka VOHRALÍKOVÁ. Čeští senioři včera, dnes a zítra. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2004. 90 s. Výzkumné zprávy.

REGINSTER, Jean-Yves a Nansa BURLET. Osteoporosis: A still increasing prevalence. In: Bone. 2006, 38(2), 4 - 9. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.bone.2005.11.024>.

RODIEK, Susan. (2002). Influence of an outdoor garden on mood and stress in older adults. Journal of Therapeutic Horticulture. XIII. 13-21.

ROUBENOFF Ronenn, HUGHES Virginia A., Sarcopenia: Current Concepts, The Journals of Gerontology: Series A, Volume 55, Issue 12, 1 December 2000, Pages M716–M724, <https://doi.org/10.1093/gerona/55.12.M716>

ROSENBERG IH, 1989. Summary comments. American Journal of Clinical Nutrition.50:1231-1233.

RYCHTAŘÍKOVÁ, J. (2015): Délka života, zdraví a postoje v Evropské unii. Geografie, 120, č. 4, s. 542–563.

SEDLÁČEK, August. Hrady, zámky a tvrze království Českého, sv. X. Boleslavsko. Praha, 1895.

SERMET, C., CAMBOIS, E. (2006): Measuring the state of health. In: Demography: analysis and synthesis. Elsevier Inc. s. 13–27.

Státní oblastní archiv v Praze, inventář k fondu SOkA Mladá Boleslav Obecná škola Vlčí Pole 1909–1948, č. listu NAD 809, evid. č. pomůcky 192, zpracoval J. Šimonek, Mladá Boleslav, 2009.

ŠIMÁK, Josef Vítězslav. Dějinné paměti okresu mnichovohradištského: Díl 1. Mnichovo Hradiště: Okresní výbor, 1917.

ŠOLC, Augustin. Soukromá kronika obce Vlčí Pole. 1954

TIELAND, Michael, Inez TROUWBORST a Brian C. CLARK. Skeletal muscle performance and ageing. Journal of Cachexia, Sarcopenia and Muscle [online]. 2018, 9(1), 3-19 [cit. 2018-03-26]. DOI: 10.1002/jcsm.12238. ISSN 21905991. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1002/jcsm.12238>

Územní plán Dolní Bousov. Dostupné z: <http://www.dolni-bousov.cz/search.php?rsvelikost=sab&rstext=all-phpRS-all&rstema=74>

Vyhláška č. 398/2009 Sb., o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb. In: Sbírka zákonů. 18. 11. 2009. ISSN 1211-1244

Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. In: Sbírka zákonů. 31. 3. 2006. ISSN 1211-1244

ZDAŘILOVÁ, Renata. Bezbariérové užívání staveb: metodika k vyhlášce č. 398/2009 Sb. o obecných a technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb. Praha: ČKAIT, 2011. ISBN 978-80-87438-17-6.